

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Tussen hamer en aambeeld. Edelsmeden in Friesland tijdens de Gouden Eeuw

Schoen, P.

Citation

Schoen, P. (2016, October 6). *Tussen hamer en aambeeld. Edelsmeden in Friesland tijdens de Gouden Eeuw*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/43452>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43452>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/43452> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Schoen, P.

Title: Tussen hamer en aambeeld. Edelsmeden in Friesland tijdens de Gouden Eeuw

Issue Date: 2016-10-06

DEEL V
BIOGRAFISCHE SCHETSEN

Biografische schetsen

Dit deel bevat biografische gegevens over de edelsmeden van Bolsward. Er zijn voornamelijk feiten over genealogie, handelscontacten, gouden en zilveren objecten, onroerend goed en materiële cultuur in opgenomen. Omwille van de herkenbaarheid is gekozen voor dezelfde opzet als in *Merken van Friese goud-en zilversmeden*. De chronologische ordening is gebaseerd op het moment waarop de edelsmeden met hun werkzaamheden zijn begonnen. De meeste data zijn afkomstig uit de Oud Rechterlijke Archieven van Bolsward, Hennaarderadeel en Wonseradeel, het Stadsarchief van Bolsward, het Archief van de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Bolsward, het Archief van het Hof van Friesland en de Archieven van de gewestelijke bestuursinstellingen van Friesland.

Een aantal toeschrijvingen uit *Merken van Friese goud-en zilversmeden* is niet gehandhaafd en over sommige toeschrijvingen wordt een sterke twijfel uitgesproken. De nieuwe toeschrijvingen vloeien voort uit de ‘ontdekking’ van voorwerpen, tekstbronnen of een combinatie van beide. De meeste nieuwe toeschrijvingen zijn in samenspraak met Jan Schipper tot stand gekomen. De foto’s van de meestertekens zijn voor een belangrijk deel door deze merkendeskundige ter beschikking gesteld. Ook Hennie Popma van Popma & Popma Juweliers en Antiquairs was bereid een aantal meestertekens van Bolswarder objecten te laten fotograferen. De Bolswarder meestertekens uit de zestiende eeuw zijn afkomstig van de drie gewestelijke insculpatieplaten die deel uitmaken van de collectie van het Fries Museum. De tekens van de meesters die rond 1600 actief waren zijn van het Bolswarder gildeplaatje overgenomen.

De lijst met objecten per edelmid is niet uitputtend en bevat werkstukken waarvan het niet zeker is of het aan een bepaalde edelmid kan worden toegeschreven. Ik kies voor de term ‘trouwkistje’ in plaats van ‘knottekistje’. Tussen de voorwerpen bevinden zich hoogstwaarschijnlijk vervalsingen.

- 1 TIAERDT
Mr. 1479.
L.v. 1495.

Het stadsboek in 1479 noemt het gedeelte van de stad waar de markt werd gehouden. Dit was de hele Nijeplaets: het gebied tussen drie bruggen. De derde brug ligt voor het huis van Tyaerd goldsmid. In 1495 komt Tyaerd goldsmid voor.¹

- 2 LUUTGHIEN²
Tr. Baerte.
L.v. 1484 overleden.

Luutghien was in 16 april 1466 schepen te Bolsward³ en op 22 juni 1474 voogd van de huuszittende armen te Bolsward.⁴ In 1475 schonk hij met zijn vrouw Baerte ruim 15 pondematen land met bijbehorende weg, buitendijks gelegen bij de drie dijken bij Zaerdderalaan tussen Bolsward en Nijland aan de armvoogden ten behoeve van de huuszittende armen van Bolsward.⁵ Op 24 maart 1484 is er sprake van zalige Luutghien goltsmit.⁶

- 3 HESSEL
1511 Register van de Aanbreng.
L.v. 1542 Beneficiaalboek.

- 4 SYTSE
1511 Register van de Aanbreng.
L.v. 1542 Beneficiaalboek.

- 5 AMBROSIUS (Voet nrs. 5 en 284)
1511 Register van de Aanbreng
L.v. 1531 Insculpatieplaat I.

1 Kroniek van Peter van Thabor, 81. Deze gegevens ontving ik van dhr. J. Keuvelaar.

2 Zie noot 1.

3 GAB, inv.nr. 834.

4 Tresoar, PB hs 375/2.

5 GAB, inv.nr. 539.

6 GAB, inv.nr. 539.

- 6 SIMON (Voet nrs. 2 en 281)
L.v. 1531 Insculpatieplaat I.

- 7 GYSBERT (Voet nrs. 3 en 282)
L.v. 1531 Insculpatieplaat I (Gisbert).

In 1548 is sprake van een Gysbert Anthonis.⁷

- 8 WYBRAND (Voet nrs. 4 en 283)
L.v. 1531 Insculpatieplaat I (Wibrat).

- 9 JAN OTTES (Voet nrs. 6 en 285)
L.v. 1564 Insculpatieplaat II (Jan Ottes).

Werk:

drinkhoorn	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 29 oktober 2002, nr.
gedat. 1577		312
(toeschrijving) ⁸		

- 10 CHRISTOFFEL GERRITS (Voet nrs. 7, 286 en 287)
L.v. 1564 Insculpatieplaat II (Chrisstofel Gheritz).

In 1565 wordt een Christoffel Gerryts genoemd in een zaak voor het Hof van Friesland.⁹

- 11 INTJE PIETERS (Voet nrs. 8, 288, 289, 290 en 291)
Tr. 1. n.n.

2. Griet Tymens.
Insculpatieplaat II (Intyen P.).
Mr. tussen 1564 en 1572.
Plaat Bolsward nr. 1 (Intie Pitters).
L.v. overleden vóór 20 mei 1608.

7 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16689, f. 558.

8 Van Kampen, 'Drinkhoorns', 34.

9 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16692, f. 643.

Intje Pieters komt voor in de Personele Impositie van 1578. Hij woonde aan de Merckstraet.¹⁰ Lolcke Jans (Voet nr. 834) uit Sneek was 22 mei 1579 geld aan hem schuldig.¹¹ In 1594 zegde Intje Pieters de huur van land op.¹² Hij verkocht op 15 juni 1594 land te Westernijega.¹³ Op 20 mei 1608 werd zijn sterfhuisinventaris opgemaakt.¹⁴ Onder zijn goederen bevonden zich een 'goldtsmidts cas, ses silveren lepels' en enkele niet nader omschreven schilderijen. Onder de waardepapieren: 'Eenige brieven van Lolcke Jans in leven goldtsmid tot Sneek' en 'eenige brieven belangende w: Intse Pieters voorwijff.'

Werk:

ruitvormige gouden draagpenning
gedat. 1581

z.v.m. Fries Museum N 12161.
DVF (1846), 52-53.
Wiekslag, 1.
It Beaken, 1955, afb. 1.
FGZ, 988-989.

- 12 MARTEN JACOBS (Voet nrs. 9 en 292)
Insculpatieplaat II (Marten Iacobsz).
Mr. tussen 1564 en 1572.

- 13 JARICH SJOERDS (Voet nrs. 10, 293 en 294)
Insculpatieplaat II (Iarych Svierdts).¹⁵
Mr. tussen 1576 en 1582.

- 14 MEEUWES JACOBS (Voet nrs. 12 en 296)
Tr. 1. Gryet Claes.
2. Jantien Lyuwedr?
Insculpatieplaat II (Mevis Iacops).
Mr. 1577 en 1582.
L.v. 1622.

10 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 218.

11 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 26, f. 156.

12 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 29, f. 159v.

13 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 181, f. 60v.

14 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 126, f. 176v-179.

15 Mogelijk is hij verwant aan Jarich Hendrickx (Schoen nr. 1) die in 1608 leerling in Bolsward en in 1616 meester te Heerenveen was. Zie voor een doodskopmeesterteken met een Bolswarder connectie: *Catalogus Heerenveens zilver*, 12.

Het meesterteken van Meeuwes Jacobs staat niet op het plaatje van Bolsward en zijn naam komt in 1608 niet in het gildeboek voor. Een Meus Jacobs ging in 1597 voor het gerecht in Leeuwarden in ondertrouw met Gryet Claes.¹⁶ Meus Jacobs huwde in 1610 in Leeuwarden met Bauck Ryckels.¹⁷ Op 19 maart 1606 was Pibe Pibes uit Marssum curator namens Meuwes Jacobs, zijn zwager in Bolsward.¹⁸ Op 16 april 1616 stonden Lieuwe Hauckes te Holwerd en Wijts Gosse dr., weduwe van Jochum Mijntses, nu echtgenote van Aert Sijbes Baert voor het Hof van Friesland tegenover Mewes Jacobs en Martje Jacobs tot Bolsward, Reints Jacobs, de weduwe van wijlen Pierke Joukes.¹⁹

In 1622 is ene Meeuwis Jacobs burger en slachter te Bolsward.

- 15 LUCAS COCK (Voet nrs. 13, 297 en 298)
Tr. Lijsbeth Cornelis.
Insculpatieplaat III.
Mr. 1584.
L.v. 1590.

Lucas Cocq en Lysbeth Cornelis worden in 1590 genoemd in een proces voor het Hof van Friesland met vermelding dat ze in Leeuwarden wonen.²⁰

Werk:		
gouden gedenkpenning	z.m.	Koninklijk Munt- en Penningkabinet nr. 350 en 351.
gedat. 1584		Dirks Repertorium I, 635. DVF, IV, 61. Wiekslag, 2. <i>It Beaken</i> , (1955), afb. 2.
bokaaltje	z.v.m.	P.c. Beeling III, nr. 15b. Wttewaal, 167.

- 16 DOUWE MENTÈS (Voet nrs. 14 en 299)
Insculpatieplaat III (Dowve Mentès)
Mr. 1587.
L.v. 1628.

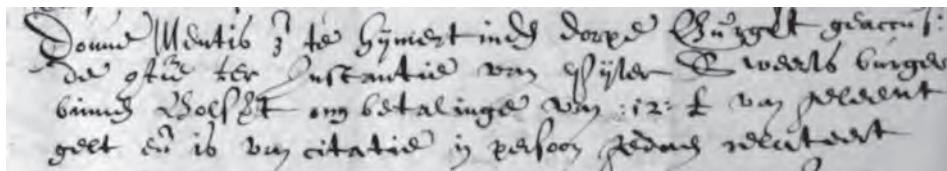
16 Tresoar, DTB 2001.

17 Tresoar, DTB 970.

18 Tresoar, Database quaclappen (1600-1612). Transcriptie door Jan Post.

19 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16712, f. 49.

20 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16704, f. 171.

Afb. 26 Douwe Mentis wordt gedwongen 12 stuivers terug te betalen (1612).

Als Douwe Mentis in Bolsward werkzaam was tussen 1587 en 1611, zouden we zijn naam en meesterteken op het gildeplaatje verwachten. Hij komt in 1603 'te Burgwert' voor. 'Gesien voor rechte den 26 martij 1603 Douwe Mentis Arum Burgwart [...] van Seerpkien Tijardts Siccama, nagelaten weduwe van Ate Jelles om betalinge van 3 ggl 1 st van Gerrits gelach.'²¹ Tijdens de rechtdag van Wonseradeel op 12 november 1608 werd in het stadhuis te Bolsward 'Douwe Mentis te Himmert geaccuseert de contumacia ter instantie van Pijcke Gerckis, burger binnen Bolsward, om betaling van 53 st[uiuers] van een praem en verteringe'.²² Vele aanmaningen betreffende onbetaalde drankrekeningen waren zijn deel. Op 23 mei 1612 werd Mentis aangespoord zijn schuld aan Pijter Sueerts te voldoen en tevens het genoten 'gelach' aan Claes Heerts, herbergier te Bolsward te betalen.²³ De dorpsrechter van Hichtum sprak Douwe Mentis op 20 juni 1612 persoonlijk aan zijn drankrekening aan Hendrick Dijrx herbergier 'In de Clock' te Bolsward te voldoen.²⁴ Douwe Mentis te Burgwert werd op 19 april 1613 gesommeerd 23 carolusguldens te betalen voor een koe die hij Allerheiligen 1612 van Gerrijt Brants uit Witmarsum had gekocht.²⁵ Het Classisboek Bolsward-Workum (1600-1633) vermeldt een duivelbanner 'genampt Douwe Mintes te Hijmert'.²⁶ Op 29 maart 1628 werden Johan en Douwe Mentis voor het gerecht van Wonseradeel gedaagd.²⁷

17 REINDER SIMONS (Voet nrs. 16 en 304)
Insculpatieplaat III (Reiner Simens).
Mr. 1593.

21 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 39, f. 69-71.

22 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 7, f. 2.

23 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 8, f. 69.

24 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 8, f. 71.

25 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 8, f. 128.

26 Kalma, *Classis Bolsward-Workum*, 149, d.d. 1 juli 1611. Vriendelijke mededeling dhr. J. Keuvelaar.

27 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 12, f. 82v.

- 18 CLAES WOPKES (Voet nrs. 17 en 305)
 Insculpatieplaat III (Claes Wopkes).
 Mr. 1593.
 L.v. 1606.

Claes Wopkes liet zijn meesterteken in 1593 op de gewestelijke insculpatieplaat afslaan in combinatie met de letter 'B' van Bolsward. Zijn naam komt niet op het gildeplaatje van Bolsward voor, waarschijnlijk omdat hij daar toen niet (meer) actief was. In het recesboek van Sneek wordt ene Claes Wopkes te Oosterend genoemd.²⁸ Hij werkte in 1606 in Leeuwarden zonder toestemming van het hoofdstedelijke gilde. 'Noch op den 13 december [1606] naemiddag doet 't gild bijeen was oftmen Claes Wopkes het vornoijs metten wachtmeijster solde doen offsmijtten of niet. Doen heeftet 't gild vorteed 14 half-kannen delfs enghels bier. Een ider half kanne bier vierdehalve stuewer facit te saemen: 2-9-0'.²⁹

- 19 MEYE POPPES (Voet nrs. 19 en 306)
 Z.v. Poppe Douwes en Bauck.
 Tr. Lubbeken Hendricks.
 Insculpatieplaat III (Meye Foppes).
 Plaat Bolsward nr. 3.
 Mr. 1595.
 Keurmeester in 1609.
 Leerlingen: 1609 Fonger Jelmens.
 1611 Gosse Symens.
 1614 Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38).
 1616 Hert Romckes uit Pingjum.
 1623 Lodewijck Clasen [Bresoo].³⁰
 L.v. 1623.

Op 7 december 1601 was Meye Poppes curator over Doutien en Gertien Scheltes. De tegenpartij bestond uit Tyerck Rijeurds Bandts te Franeker, Abbe Poppes te Bolsward en Jan Frans te Bolsward.³¹ Poppes stelde zich in 1611 borg voor Botke Lolles, de weduwe van Abbe Poppes.³² Op 2 januari

²⁸ Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 29, f. 126v.

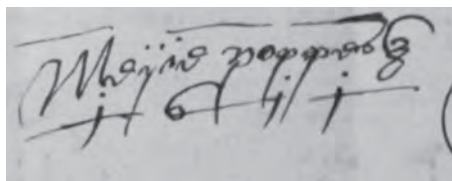
²⁹ HCL, 1098 Gilden en Beurzen c.a. te Leeuwarden, 1482-1896, inv.nr. 65, ongefol.

³⁰ Vermoedelijk is dit Lodewijck Clases Bresoo, die in 1639 in Leeuwarden 'goudsmid' wordt genoemd. Zie HCL, h 3, f. 231. Zie ook Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 250, f. 216. In 1633 is een 'Lodowijk Brisso over de 25 jaer' geld schuldig aan de Franeker edelsmid Rogier Sapes (Voet nr. 176).

³¹ Tresoar, Database Quaclappen (1600-1612), f. 318. Transcriptie door Jan Post.

³² Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 8, f. 24.

1613 kocht de edelsmid een huis, schuur en plaats aan de Bagijnestraat.³³ Volgens de sterfhuisinventaris van Andries Riencks en Bauck Meyntes te Witmarsum, die op 25 maart 1615 werd opgemaakt, was 'Meije Goudtsmidt te Bolswart' nog geld tegoed 'van silverwerck [...] 16-13-0'.³⁴ Meije Poppes ontving op 19 december 1623 nog geld voor een zilveren kroes.³⁵

Afb. 27 Handtekening van Meije Poppes (1611).

20 GERRIT HENDRICKS (Voet nrs. 20 en 307)

Geb. ca. 1573.

Tr. Anna Intjes.

Insculpatieplaat III (Gerrit Hendricks).

Plaat Bolsward nr. 4 (Gerrit Hendricks).

Mr. 1597.

Leerlingen: 1609 Hendryck Gerrits (zoon).

1612 Homme Wijbes.

1612 Syne Synes.

1614 Lolle Jeltens (Voet nr. 36).

1615 Jan Hendrycks.

1629 Jan Dood.

L.v. 1630.

Gerrit Hendricks was getrouwd met een dochter van Intje Pieters (Voet nr. 8). Hij deed belijdenis op 12 mei 1616.³⁶ In 1618 op 'paessche avondt betaelt aen Gerrijt Hendrijx goldtsmid in Bolswert van de silveren ketenen te verlangen aende silveren scheid en aen 't speldekussen tot behoeff van Ancke Godvrunts [...] 3 ggl-10'.³⁷ Uit de sterfhuisinventaris van Antje Clasen, de overleden echtgenote van Johannes Serapio, predikant van Tjerkwerd en Dedgum, opgemaakt op 11 augustus 1619, blijkt dat Gerrit Hendricks ook andere werkzaamheden verrichtte. Hij kreeg toen nog geld voor 'weefloon, bleekloon, turff, hout, kinderschortedoecken te ferwen'.³⁸ Uit de sterfhuisinventaris van predikant Johannes Serapio blijkt dat diens twee-

³³ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 220, f. 14v.

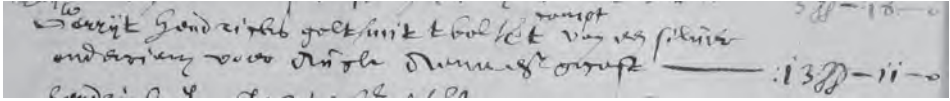
³⁴ Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 113, f. 51.

³⁵ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 25, f. 515v. Vriendelijke mededeling van dhr. S. van Albada.

³⁶ Tresoar, DTB nr. 146.

³⁷ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 25, f. 432v.

³⁸ Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 117, f. 279.

Afb. 28 Betaling aan Gerrit Hendricks in 1614 voor een 'siluer onderriem'.

de vrouw een dochter van de edelsmid was.³⁹

In 1621 kreeg Hendricks 19 carolusguldens voor een 'treck en berduier'.⁴⁰ Tijdens de rechte van 28 mei 1623 werd Adriaenus Frederici, predikant van Edens, door Gerrit Hendricks gedwongen tot de 'betaling van vijftien cargl. acht st. van geleverde golden ringen'.⁴¹ Hendricks dreef ondermeer handel met Jan Jansen (Voet nr. 612) uit Sneek, hetgeen blijkt uit diens sterfhuisinventaris uit 1625.⁴²

Op 4 december 1628 verklaarden Gerrit Henricks 'olt 55 jaer', Tiaerdt Lieuwes, Binnert Douwes en Frans Ariens Riemersma (Voet nr. 33), allen burgemeesters, dat enige weken daarvoor ene Thonis Engelbert, een ruiter uit Zutphen die in Bolsward in garnizoen lag, zich met een missive van de secretaris van Zutphen betreffende een gestolen paard had gemeld. Op 12 mei 1630 kochten Jan Janssen Olthoff, handelaar in stoffen en 'sijde cramer' en Stijntje Jans Bruinsfelt huis aan de Marktstraat, 'hebbende old burgemeester Gerrit Hendricks ten westen'.⁴³ Tijdens Pinksteren 1630 was de edelsmid nog ouderling.

21 FEKKE WINES (Voet nrs. 21 en 308)
Tr. Ancke Etedr.
Insculpatieplaat III (Fekke W).
Mr. 1598.
L.v. 1615.

Voor het Hof van Friesland diende op 24 maart 1606 een zaak tussen Sine Asmus uit Doniaga en Claaske Etes, huisvrouw van Botte Johannes uit Workum. Fecke Wijnes uit Bolsward, verscheen als vader van Ancke, zijn dochter bij 'wijlen Ancke Ete dr. verwekt'.⁴⁴ Op 28 september 1615 procedeerde Elisabeth Johannes tegen Fecke Wijnes, burger binnen Bolsward.⁴⁵

39 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 123, f. 813-833, d.d. 11 oktober 1625. In deze inventaris komt een uitgebreide lijst met boeken voor. Zie ook Romein, *Naamlijst*, II, 398.

40 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 123, f. 421v.

41 Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 45, f. 156v.

42 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 155, f. 441-463.

43 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 221, f. 29. Dit zijn de ouders van Jan Jansen Olthoff (Voet nr. 49).

44 Tresoar, Database quaclappen (1600-1612), f. 315. Transcriptie door Jan Post.

45 Tresoar, Database quaclappen (1613-1620), f. 339. Transcriptie door Jan Post.

Het is niet duidelijk waarom het meesterteken van Fekke Wines wel op de Insculpatieplaat III, maar niet op het gildeplaatje van Bolsward is afgeslagen. Hij liet na 1603 immers nog werk keuren.

Werk:

bekertje⁴⁶

jl. B (1606/1608)⁴⁷

R.K. parochie Blauwhuis.

Cat. 1987, nr. 7.

- 22 SJOERD HOLLES (Voet nrs. 22 en 309)
Insculpatieplaat III (Sivrt Ho).
Mr. 1598.

Ene Holle Sieurts komt in 1551 als voogd van het Sint Anthonygasthuis te Bolsward voor. Mogelijk is dit zijn vader.⁴⁸

- 23 HEERCKE HEERCKES (Voet nrs. 15, 79 en 302)
Geb. ca. 1578.
Tr. 1599 Tryncke Jeltjes.
Insculpatieplaat III.
Plaat Bolsward nr. 8.
Leerlingen: 1610 Jildert Fopma.
1612 Watse Beerents (Voet nr. 749).
1613 n.n. Jans.
1623 Anter Menses.
L.v. overleden 11 september 1643.

De afslag van het meesterteken van Heercke Heerckes rond 1590 op Insculpatieplaat III lijkt aan de vroege kant, omdat hij rond 1578 geboren is en bij zijn huwelijk in 1599 nog 'gezel' wordt genoemd. Nadere bestudering van de plaat toont aan dat in één vakje twee tekens zijn afgeslagen; het bovenste toont een merk zonder vermelding van een naam. Het meesterteken van Heercke Heerckes daaronder is later aan deze ruimte toegevoegd. In *Merken*² wordt een tweede huwelijk van de edelsmid in 1599 met Tryncke Jeltjes uit Burgwerd vermeld. De edelsmid zou eerder met een Anna getrouwd zijn geweest. Deze veronderstelling is gebaseerd op een vermelding van de koop van een huis in 1603.⁴⁹ In de ondertrouwakte van 1599 komt Heercke

⁴⁶ Op het voorwerp de inscriptie 'Rebin Redles' (Robijn Redles). Een persoon met deze naam komt rond 1610 in Wonseradeel voor.

⁴⁷ In *Merken*², 18 wordt de jaarletter B voor het jaar 1633 gelezen. Het SKKN-rapport volgt deze redenering. In het edelsmedengildeboek van Bolsward (1608) komt Fekke Wines niet voor.

⁴⁸ Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16690, blad 157.

⁴⁹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 219, f. 42.

Heerckes met de achternaam 'Dogens' voor.⁵⁰ In 1623 wonen in Bolsward twee inwoners met de naam 'Heercke Heerckes'. In dat jaar is er sprake van een huwelijk tussen een Heercke Heerckes afkomstig uit Nijland en Trijncke Franses.⁵¹ Dit echtpaar dreef in 1623 herberg De Doele.⁵²

De edelsmid Heercke Heerckes deed belijdenis op 6 september 1607.⁵³ In 1616 werd aan Heercke Heerckes raadsman '4 gl voor silveren doppen op de stadts bode mantel' betaald.⁵⁴ In de sterfhuisinventaris van Jan Jeltis te Longerhouw, de zwager van de edelsmid is sprake van 'Heercke Heerckes, raetsman binnen Bolswert van wegen zijn huijsvrouw, mede erfgenaem van Jan Jeltis, bekent onder hem te berusten 60 spaense cluijten [...] met een waarde van '100 ggl-20-0'.⁵⁵

Raadsman Heercke Heerckes ontving in 1612 ruim 80 carolusguldens aan vacatiegeld en vergoedingen voor uitgaven die hij namens de stad had gedaan.⁵⁶ Hij kocht op 28 februari 1618 een huis en schuur in de Sint Jansstraat van de smid Romcke Annes.⁵⁷ Heercke Heerckes en Tryncke Jeltedr. waren op 13 april 1622 voornemens tien pondematen in de buurt van Burgwerd te kopen van juffrouw Catharina van Ockinga, de echtgenote van Frans van Jongema, 'raedt ordinaris in den Hove van Friesland te Leeuwarden', voor 1510 goudguldens, 'met daer en boven een silveren mosterpodtcke van waerde tot 27 1/2 car.gl'.⁵⁸ Heerckes was in 1622 één van de kerkvoogden die het initiatief nam om de Broerekerk te laten restaureren.⁵⁹ Hiervoor werd de 'kerckecroon', de belasting op ingebrouwen bier, gebruikt. Op 10 oktober 1626 traden burgerhopman Heercke Heerckes en de gemeensman Jacob Gysberts, de vader van dichter Gysbert Japicx, als gecommiteerden over het sterfhuis van Wypck Jeroens op.⁶⁰ De inventaris van Siuw Bernardi, de weduwe van de katholieke lakenkoopman Gerrit Harckes, werd op 16 oktober 1627 op verzoek van Heerckes opgemaakt. Hij trad als curator op over Bernardus Gerrits 'olt 20 jr'.⁶¹ Het gezin woonde aan de Rijkstraat. Dit waren de grootouders van Siucke Harckes, de vrouw van Claes Baardt. Bernardus Gerrits zou zich in 1657 het leven nemen.⁶²

De edelsmid trad in 1631 op als curator en tutor over 'Hendrick Jarichs

50 Tresoar, DTB nr. 969.

51 Tresoar, DTB nr. 141.

52 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 40, f. 286-293 en f. 312-317.

53 Tresoar, DTB nr. 146.

54 GAB, inv.nr. 35, f. 218v.

55 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 114, akte 16, f. 113-124.

56 GAB, OAB, inv.nr. 35 Stadsrekening van 1612. Als bijlage 2 opgenomen in Schroor, *Vijf eenwen armenzorg*, 224-236.

57 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 220, f. 79v.

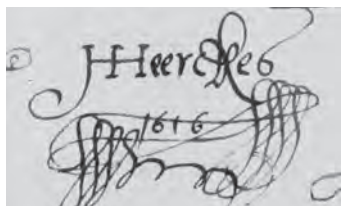
58 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 10, f. 325.

59 Winsemius, *Chronique*, beschrijving van de stad Bolsward.

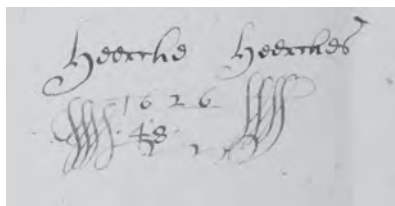
60 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 42, f. 201.

61 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 128, f. 5-12v. Zie ook Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 160, f. 126ev.

62 Zie ook de biografieën van Frans Ariens Riemersma en Claes Franssen Baardt.

Afb. 29 Handtekening van Heercke Heerckes (1616).

Afb. 30 Handtekening van Heercke Heerckes (1626).

Hendricks bij Diever Jans in echte geprocreert'.⁶³ Hij was een zoon van Jarich Hendrickx (Schoen nr. 1). Heerckes was in 1630 ontvanger van de Broerekerk⁶⁴ en in 1634 postmeester van de 'Nieuwaerck post'.⁶⁵ De edelsmid was samen met de schooldienaar dr. Joannes Malen in 1639 voogd.⁶⁶

Heerckes loste op 14 januari 1640 Gerrit Holles, de zoon van Holle Sjoerds (Voet nr. 29), in de vroedschap af.⁶⁷ Op 7 mei 1645 was Anne Heerckes (Voet nr. 37) universeel erfgenaam van 'wijlen Heercke Heerckes zijn vader'.⁶⁸

Hoewel de vorm van het contour verschilt en de haak aan de bovenzijde van het huismerk de andere kant opwijst, vertoont het meesterteken van Heercke Heerckes op Insculpatieplaat III en het gildeplaatje van Bolsward overeenkomsten met meesterteken Voet nr. 79, dat op twee avondmaalsbekers van de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Bolsward voorkomt. De bekers zijn gemerkt met de jaarletter T (1627). Mogelijk zijn beide tekens door Heercke Heerckes gebruikt. De edelsmid gebruikte in ieder geval twee verschillende handtekeningen.

Werk: (met meesterteken Voet nr. 79)

avondmaalsbeker jl. H (1616)
gedat. 1637

N.H.G. Arum.
Cat. 1927, 130.
Voorlopige lijst IX, p. 351.
Wiekslag, 17.
Frederiks III, nr. 204, afb. 168.
FGZ, 280.

2 avondmaalsbekers jl. T (1627)

N.H.G. Bolsward.
gedat. 1627
Cat. 1927, 124 en 125.
Cat. 1987, 6.
FGZ, 281.

schubbenbeker jl. C (1634)

P.c.
Cat. 1927, 48.

⁶³ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 129, f. 78v-80v.

⁶⁴ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 129, f. 81-91.

⁶⁵ Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 134, akte 64, f. 489.

⁶⁶ Van der Meer, 'Schilders', 230.

⁶⁷ GAB, inv.nr. 109.

⁶⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 14, f. 173.

- 24 BOTTE SENTES (Voet nr. 28)
 Zv. Vermoedelijk Sent Bottes en Aeff Jans.
 Tr. 1599 Hendrickyen Pyeters.
 Plaat Bolsward nr. 9.
 Mr. reeds 1599.

Sent Bottes was in 1593 koopman in stoffen in Bolsward.⁶⁹ In 1611 komt hij voor als koopman in 'cramerie'.⁷⁰ Botte Sents werd 'goudsmid te Bolsward' genoemd, toen hij op 25 augustus 1599 in Leeuwarden in ondertrouw ging met Hendrickyen Pyeters.⁷¹ Hij behoorde in 1608 niet tot de ondertekenaars van het Bolswarder gildereglement.

- 25 JAN DOEDES (Voet nr. 623)
 Tr. 1600 Anna Wybes.
 L.v. vertrekt in 1600 naar Sneek.

Bij zijn huwelijk in Leeuwarden met Anna Wybes werd Jan Doedes uit Bolsward 'goudsmid' genoemd.

- 26 SYTSE TIAERDTS (Voet nrs. 23, 432 en 592; Van Ruyven nr. 10)
 Tr. Foppien Foppes.
 Insculpatieplaat III Harlingen en Stavoren (Sytzie Tiardeztz.).
 Plaat Bolsward nr. 2.
 Mr. Harlingen 1593 (Voet nr. 223).
 Stavoren 1595 (Voet nr. 711).
 Bolsward 1603.
 Gildeboek 1608.
 L.v. overleden vóór 16 maart 1610.

Op 20 januari 1603 legt ene Bae Wijbrens rekening en verantwoording af over de goederen van Doutze Martens. Hierin komt een kwitantie van Sytse Tiaerds wegens geleverd zilver voor.⁷² In 1604 wordt Tiaerds 'burger en goudsmid binnen Leeuwarden' genoemd.⁷³

De inventaris van zijn sterfhuis werd op 16 maart 1610 opgemaakt. Daaruit blijkt dat de edelsmid ook in stoffen handelde.⁷⁴ Onder zijn papieren be-

⁶⁹ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 21, f. 186.

⁷⁰ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 44, f. 184v.

⁷¹ Tresoar, DTB 2000.

⁷² Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 102, f. 25-26.

⁷³ Tresoar, Database quaclappen (1600-1612), f. 401. Transcriptie door Jan Post.

⁷⁴ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 126, f. 201-207v.

O
 Ick Sytse Tiaerds behoume ontfangen te
 hebben vint hondt van Boec vuykens die somme
 vuy 24 carolus gld Ende dat vuy vuygens Douke
 Mouten van Sey behoude met 3 hondt met 2 hettent
 met 2 kammisg - ontoude myn hant
 nu heb ick weder ontfangen
 die oude behoude hant vuygens
 die carolus gld hoe dat boe vuykens
 heeft betoude 23 carolus gld

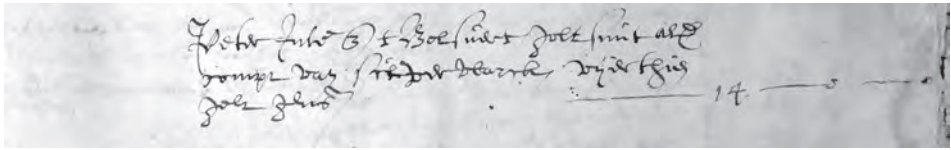
1603
 Tiaerds

Afb. 31 Kwantantie van Sytse Tiaerds (1603).

vond zich 'een testament voor Syttie Tyaerds Foppien Foppes dr. syn wyff, in dato den 3 november 1609 des namiddaghs genoteert'. De edelsmid was eigenaar van een huis aan de Snorstraat en bezat landerijen te Welsrijp.

Tiaerds bezat verschillende boeken: 'twe grote een cleijne bijbels, Titus Livius int Duits, *Paraphrasis* Des: Erasmi int Duits, een boeck genaemt *Het fundament*, een liedtboeck, een boeck genaemt *De gulden harpe*, *Intinerarium sacra Scripture*, een testament, een hantboeck, twe utknippens der sermoenen, een psalmboeck, een langboeck van munte, een groot schrijffboeck, een groot cunstboeck, noch een cunstboeck, noch een cunstboeck, een boeck der mensl proportien, een boeck der munte, noch eenige olde cleijne boecken'. Aan de winkelgevel hing 'een coperen uthangende borde daerop geschildert een golden kretsen & croedens.' De winkelvoorraad goud en zilver was gering.

Sytse Tiaerds was bij zijn dood in 1610 geld schuldig aan Robert Tyeckes en Cornelis Claesen uit Amsterdam. Tot zijn klanten behoorden onder andere 'Camingha d'heer van Amelant' en ene Jacob 'coperslager van Alkmaar'.

Afb. 32 Peter Intesz ontvangt 14 goudguldens voor zilverwerk (1612).

- 27 PIETER INTJES (Voet nrs. 25 en 177)
 Z.v. Intje Pieters (Voet nr. 8) en Griet.
 Tr. Judith Dircx.
 Plaat Bolsward nr. 5.
 Mr. 1603.
 Leerlingen: 1609 Lambert Paulus.
 1609 Bartele Menses.
 Gildeboek 1608-1610.
 L.v. 1636.

Pieter Intjes was getrouwd met Judith, die in 1610 belijdenis deed.⁷⁵ Op 29 mei 1612 eiste Folkert Jans Pluymioen uit Sneek (Voet nr. 619) van 'Pijter Inties goudsmid' te Bolsward nog 6 carolusguldens.⁷⁶ Volgens de sterfhuis-inventaris van Beatrix Peters te Oosterend, opgemaakt op 10 augustus 1614, was Intjes nog in Bolsward werkzaam.⁷⁷ Op 20 juli 1617 werd hij 'goltsmid te Franeker' genoemd.⁷⁸ Hij kocht in 1636 goederen uit de boedel van Rogier Sapes (Voet nr. 176).

- 28 EPKE HOYTES (Voet nr. 26 en 321)
 Geb. 1580.
 Tr. 1604 Tanneke Martens van der Schelde uit Antwerpen.
 Plaat Bolsward nr. 6 (Epke Hoittes).
 Mr. 1602/3.

L.v. overleden vóór 7 februari 1653, de datum waarop zijn weduwe hertrouwde.

In 1604 trouwde Epke Hoytes in Amsterdam met Tanneke Martens van der Schelde uit Antwerpen.⁷⁹ Hij was toen 24 jaar. Uit dit huwelijk kwamen drie

⁷⁵ Tresoar, DTB 146.

⁷⁶ Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 31, f. 130.

⁷⁷ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 24, f. 126. Vriendelijke mededeling dhr. S. van Albada.

⁷⁸ Tresoar, ORA Franekeradeel, inv.nr. 62, f. 206v. Vriendelijke mededeling dhr. S. van Albada.

⁷⁹ Stadsarchief Amsterdam, DTB 411, f. 305, d.d. 11 september 1604. Vriendelijke mededeling dr. Piet Bakker.

Zie ook Citroen, *Amsterdamse zilvermeden*, 217, nr. 1132.

kinderen voort: Hubrecht (1606), Mayken (1609) en Pieter (1613).⁸⁰ Epke Hoytes kocht in 1608 een huis aan de Nieuwezijds Voorburgwal (wz) bij de Gasthuissluis.⁸¹

Afb. 33 Handtekening van Epke Hoytes (1611).

Op 24 augustus 1611 onderzocht Epke Hoytes, op verzoek van de zuivelkoper Pieter Jansz, sieraden waarop de naam 'Tanneke Hendrix' voorkwam.⁸²

Epke Hoytes 'wonend te Amsterdam' was op 3 februari 1615 en 11 maart 1615 curator over Olphert Sijmens, 'oldste weeskind bij Marij Hoijtedr. zijn voorwifj [...] tot Mackum [...] geprocreert.' De curatoren verkochten toen een huis te Makkum. De verkoping vond plaats voor het gerecht van Wonseradeel dat zitting hield op het raadhuis van Bolsward. Het pand bracht ruim 336 carolusgulden op.⁸³

In 1628 deed Epke Hoytes zijn zoon Pieter bij zilversmid Jacob de Groote in de leer.⁸⁴ De edelsmid moet vóór 7 februari 1653 overleden zijn, omdat 'Coenraet van Cockzij van Mechelen, waechdraeger en weduwnaar van Susanne de Gutter, wonende op de Roosegracht en Annetie Martens van Antwerpen, wed. van Epke Huijtes, wonende op de Deventerhoutmart' op die datum in ondertrouw gingen. Deze akte toont aan dat het stervormige meesterteken Voet nr. 26, dat in *Merken*² aan Epke Hoytes is toegeschreven, niet van hem kan zijn.⁸⁵ De auteurs verwarden het meesterteken op het gildeplaatje van Bolsward met een soortgelijk meesterteken dat op werk met het Bolswarder stadskeur en jaarletters uit de periode 1656-1661 voorkomt.⁸⁶ Dit meesterteken, een zespuntige ster, afgebeeld als Voet nr. 26, is het eerste meesterteken van Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42)⁸⁷

29 TAEKE LOLLES (Voet nr. 27)
Geb. ca. 1576.
Plaat Bolsward nr. 7.
Mr. 1603.

80 Stadsarchief Amsterdam, Geboorteregister Nieuwe Kerk.

81 Stadsarchief Amsterdam, Archief van de schepenen. Register van willige decreten van het Hof van Holland. NL-SA-21731550.

82 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Salomon Henricx, inv.nr. 21-M, f. 130.

83 Tresoor, ORA Wonseradeel, inv.nr. 9, f. 244.

84 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Jacob Jacobs, inv.nr. 397, f. 785. Zie ook Citroen, *Amsterdamse zilversmeden*, 225, nr. 1168. Pieter gebruikte, in navolging van zijn vader, sinds 1659 een stervormig meesterteken.

85 Stadsarchief Amsterdam, DTB 471, f. 4, d.d. 7 februari 1653.

86 Citroen, *Valse zilvermerken*, 58. De schrijver vermeldt onder nr. 471 een nabootsing van een stervormig meesterteken.

87 Schoen, 'Claes Fransen Baardt', 165-197. Zie ook biografische schets van Claes Fransen Baardt. Op de website van de OKS is de naam van Epke Hoytes inmiddels vervangen door de omschrijving 'meester van de onregelmatige ster'.

Het meesterteken van deze edelsmid komt wel op het gildeplaatje van Bolsward voor, maar niet op Insculpatieplaat III. Dat betekent dat hij na 1599 met zijn werk startte. Zijn naam komt niet voor op de lijst van ondertekenaars van het gildereglement van 1608.

Werk:

lepel

z.v.m.

Christie's, London South Kensington, 19 juli
2012, nr. 130.

- 30 HOLLE SJOERDS (Voet nr. 29)
Z.v. Sjoerd Holles (Voet nr. 22) en Griet.
Tr. 1596 Trincke Coops.
Mr. 1601 Leeuwarden.
1608 Bolsward.
Leerlingen: 1609 Gerrit Holles (zoon).
Hendrick Holles (zoon).
Gildeboek 1608-1610.
L.v. overleden vóór 3 maart 1619.

De edelsmid ging op 23 november 1596 in Leeuwarden in ondertrouw met Trincke Coops.⁸⁸ Hun dochter Sytske trouwde in 1625 met Jan Melchers Oostervelt (Voet nr. 385). In 1597 verkocht Pieter Syuerdts, de secretaris van Hennaarderadeel en een broer van 'Holle Syuerdts, wonent te Leeuwarden', zijn deel van Spijckstersate te Hennaard.⁸⁹ Op 11 mei 1601 stonden Holle Sjoerds en Trincke Coops voor het Hof van Friesland tegenover ene Gatse Pieters.⁹⁰ Als woonplaats werd ook toen 'Leeuwarden' genoemd. Dat verklaart mogelijk waarom zijn naam en meesterteken niet op het gildeplaatje van Bolsward voorkomen.

Ook uit latere gegevens blijkt dat Holle Sjoerds in Leeuwarden verbleef. '3 okt 1605: Holle Syurdts burger van Leeuwarden, voor hem en als last hebbende voor het merendeel der crediteuren, Gatse Piers zijn huisvrouw te Blija contra dr. Theotardus Tiara, en Doecke Euroteles.'⁹¹

Op 24 januari 1606 kwam 'Holle Syurdts binnen Leeuwarden' voor als lasthebber en procuratiehouder van Coop Gerrijts 'zijn huisvrouw vader'.⁹² Het rekeningboek van het Leeuwarder edelsmedengilde vermeldt op 2 juni 1607 de boete die Holle Sjoerds kreeg.⁹³

88 Tresoar, DTB nr. 969, 1603-1811.

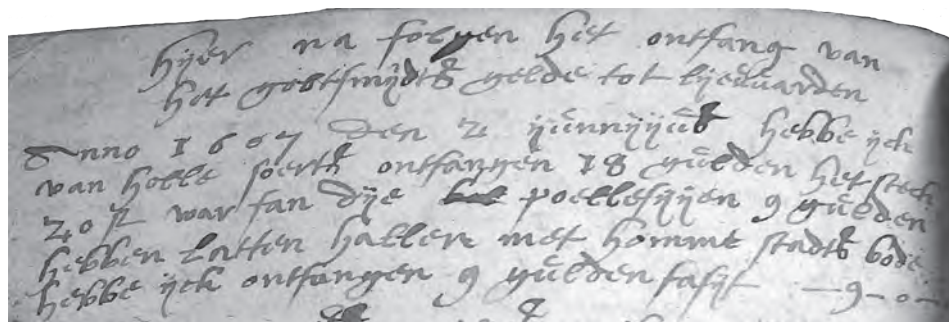
89 Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 43, f. 34v.

90 Tresoar, Database quaclappen (1600-1612), f. 183. Transcriptie door Jan Post.

91 Tresoar, Database quaclappen (1600-1612), f. 169. Transcriptie door Jan Post.

92 Tresoar, Database quaclappen (1600-1612), f. 259. Transcriptie door Jan Post.

93 HCL, 1098 Gilden en Beurzen c.a. te Leeuwarden, 1482-1896, inv.nr. 65. Deze boetebepaling is in het eerste

Afb. 34 In 1607 ontving het Leeuwarder edelsmedengilde 9 carolusgulden van Holle Sjoerds.

In 1609 verhuurde de edelsmid land aan Jacob Claes uit Hennaard.⁹⁴ In 1612 kregen Holle Sjoerds en Sicke Brentsma 7 carolusgulden uitbetaald door de stad Bolsward.⁹⁵ De edelsmid ondertekende de stadsrekening toen ook.

Op 21 oktober 1615: ‘Holle Sijeurds burger en koopman binnen Bolsward’ als cessie en het recht hebbende van Coop Gerrijts, in leven burger en koopman in Leeuwarden en preferente crediteur van Jan Merx contra Harmen Rienks, bode van de Gedeputeerde Staten, als cessie hebbende van Jan Fockes Ter Herne en Egbert Egberts kooplieden te Groningen.⁹⁶

In 1619 is sprake van de weduwe van Holle Sjoerds.⁹⁷

Op 7 februari 1632 werd de sterfhuisinventaris van Trincke Coops opgemaakt.⁹⁸ Aan onroerende goederen ‘seeckere huijsinge woning schuijre & plaetse staende binnen deser steele op die grote dijlacker w: Trijntie uijt verstorven’ en ‘een sate lands gelegen in den dorpe Hichtum [...] groot 62 pondematen, noch seeckere elleff pondemate off die gerechte achte part van seeckere landts gelegen tot Spijck in de dorpe Hennaardt’. Bovendien ‘noch die gerechte helffte van seven pondemate landts gelegen buijten de St Janspoort deser stede althans bij Feddrick Jacobs gebruijckt’.

Het meesterteken Voet nr. 29 is zonder overtuigende bewijslast aan Holle Sjoerds toegeschreven.

Werk:

bekertje

2 x mt.

Sotheby's Amsterdam, 4 november 2002, nr. 259.⁹⁹

artikel opgenomen van de tweede set regels die op 11 februari 1603 door de raad werd geaccordeerd. Het gilde streek de ene helft van de boete op, de politiemeesters de andere helft.

94 Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 44, f. 155v.

95 GAB, OAB, inv.nr. 35; Schroor, *Vijf eeuwen armenzorg*, 232.

96 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16711, f. 358.

97 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 220, f. 94.

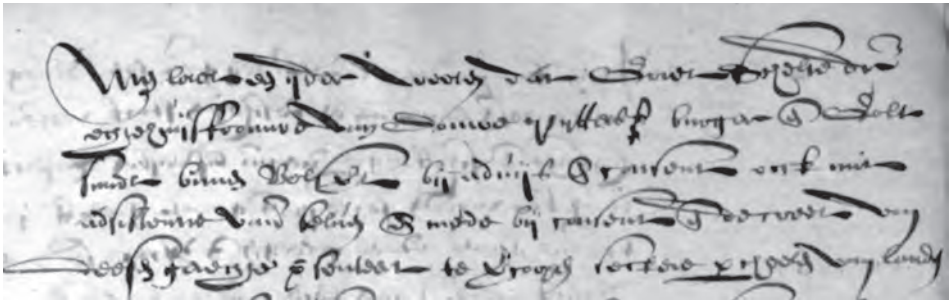
98 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 130, f. 1-4.

99 De samenstellers van de catalogus schrijven: ‘probably Holke Sjoerds circa 1620’.

bekertje	jl. G (1615)	Veiling Paul Brandt 2-8 november 1965, nr.
bekertje	jl. H (1616)	1001. P.c.
gedat. 1615		Cat. z.t. <i>Dokkum</i> , 97.
		<i>Wiekslag</i> , 6.

- 31 DOUWE PIETERS (Voet nr. 30)
 Tr. 1609 Griet Scheltes.
 Mr. reeds 1608.
 Gildeboek 1610.
 L.v. 1610.

Douwe Pieters trouwde in 1609 met Griet Scheltes.¹⁰⁰ In dat jaar verkochten ze land te Arum, Burgwerd¹⁰¹ en Waaxens.¹⁰² Zijn meesterteken en naam komen niet op het gildeplaatje van Bolsward voor. In 1610 ondertekende hij de aanvulling op de gildeartikelen. In dat jaar verkoopt Griet aan Johannes Idsen, koopman te Bolsward, een pondemaat onder Cubaard.¹⁰³

Afb. 35 Griet Scheltedr. en Douwe Pijtters verkopen in 1609 land.

- 32 JAN SJOERDS/SWEERTS (Voet nrs. 31 en 315)
 Geb. ca. 1585.
 Mr. 23 februari 1609.
 Leerlingen: 1610 Syoerd Pijtters.
 Suerdt Franses.
 Gildeboek 1609-1649.
 L.v. 1659.

¹⁰⁰ Tresoar, DTB 141.

¹⁰¹ Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 7, f. 235-235v.

¹⁰² Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 44, f. 45. Derde proclamatie van de verkoop van een pondemaat in Toornwaerte sate onder Waaxens, d.d. 15 februari 1609.

¹⁰³ Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 44, f. 53. De koop wordt op 21 maart 1610 door Ruyrd Saeckeles uit Cubaard genaard.

Deze edelsmid is een enigmatisch figuur en in *Merken*² verward met twee andere personen die dezelfde naam droegen. Uit een sterfhuisinventaris van 21 februari 1633 blijkt dat de Imck Jans, met wie de edelsmid getrouwd zou zijn geweest, in werkelijkheid met een Jan Sjoerds ‘grootschipper’ gehuwd was.¹⁰⁴ *Merken*² vermeldt ook een tweede huwelijk tussen een Jan Sjoerds en Tettie Fongers Inthema. In dit geval gaat het om Jan Sjoerds ‘mr. gardinier’.¹⁰⁵ Om de verwarring compleet te maken: dit is de vader van Pieter Jansen Poelgeest (Voet nr. 39). De edelsmid en de tuinder waren in 1632 buren, zoals blijkt uit de proclamatie: ‘Jan Sioerds & mr. goltsmit b.b.&c. op de coop van een seekere huisinge, [...] en plaetse cum annexis staende & gelegen op de Merckstraat, Jan Sioerts gardinier ten westen & Anne Heerkes mr. goltsmit ten oosten’.¹⁰⁶ De edelsmid kocht het pand voor 1280 goudgulden van Fonger Sytses Laquart, de secretaris van de grietienij Wonseradeel. Jan Sjoerds is de eerste leerling van wie in het Bolswarder gildeboek is vastgelegd dat hij zijn meesterproef heeft volbracht. Dat gebeurde op 23 februari 1609 bij de weduwe Sijn Jarichs, herbergierse in ‘de Swaen’. Meye Poppes (Voet nr. 19) was op dat moment de keurmeester en Heercke Heerckes (Voet nr. 15) trad op als ‘olde keurmeijster’.

Jan Sioerds ontving in 1612 voor een zilveren riem 10 goudgulden.¹⁰⁷ Samen met Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37) inventariseerde hij in 1633 het zilver van oud-burgemeester Jacob Joachims. Daarin kwamen ‘twaleff silveren lepels wegende 26 lood sijnde groote keur getaxeert ter summa van 36-8-2. Ider lood gerekent op 28 strs. Negen lepels wegende 19 lood sijnde cleijne keur getaxeert op 24-14-0. Gerekent ider lood op 26 strs’ voor.¹⁰⁸

Zijn leerling Syoerd Pijtters was in 1642 als edelsmid in Stavoren werkzaam.¹⁰⁹

Het meesterteken klaverblad (Voet nr. 31) is in *Merken*² aan Jan Sjoerds toegekend na eliminatie van meesters aan wie reeds een ander teken was toegeschreven. Het Fries Museum heeft een lepel van de Ottema-Kingma Stichting in bruikleen waarop het familiewapen Baardt, de inscriptie ‘I.R.B.’ en het jaartal ‘1631’ voorkomt. Dit zijn de eigendomskenmerken van Ids-

104 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 130, f. 40-41. Zie ook Tresoar, inv.nr. 140, f. 118ev. In deze beschrijving van de sterfhuisinventaris van diens zoon Suert Jans en Tjedd Tjsses van 1 februari 1666 wordt een zilveren beker beschreven met de bodemtekst: ‘[...] Jan Suerts & Imck Jan Anno 1629’.

105 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 136, f. 161-170v.

106 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 221, f. 64.

107 Tresoar, ORA Wimbriteradeel, inv.nr. 44, ongefol., d.d. 6-8-1612. Inventaris van Marten Martens. Vriendelijke mededeling van dhr. Gerard Mast.

108 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 130, f. 69v.

109 Tresoar, ORA Stavoren, inv.nr. 25, d.d. 21-7-1647. Sterfhuisinventaris van An Fockes te Stavoren, de schoonmoeder van de goudsmid Syoerd Pytters die met Wimpck Graetes gehuwd was. Vriendelijke mededeling van dhr. Gerard Mast. Tresoar, ORA Stavoren, inv.nr. 26, f. 18, d.d. 13-6-1655. In de boedel van edelsmid Syoerd Pytters staat de opmerking: ‘Dirck Claes goudsmid alle goudsmits gereetschap vercocht 250-0-0’. Vriendelijke mededeling van dhr. Gerard Mast. Dirck Clasen Ruerda gebruikte het meesterteken Voet nr. 716.

ke Rienks Baardt, een zuster van Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38). Als het meesterteken Voet nr. 38 niet langer aan Frans Baardt kan worden toegeschreven, kan dit klaverbladmeesterteken ook van hem zijn.¹¹⁰

Op de avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Rinsumageest is ook een klaverbladmeesterteken afgeslagen in combinatie met het stadskeur van Bolsward en de jaarletter X (1630).¹¹¹ Dit meesterteken heeft een andere contour en het klaverblad wijkt qua vormgeving af van de andere bekende afslagen. Volgens de website Zilverstudie komt het klaverbladmeesterteken in combinatie met jaarletters en stadskeuren uit Bolsward voor op vervalst werk.¹¹² We willen meesterteken Voet nr. 38 aan Jan Sjoerds toeschrijven.

Werk:

lepel ¹¹³	jl. D (ca. 1610)	P.c.
avondmaalsbeker gedat. 1623	jl. P (1623)	N.H.G. Woltersum (SKKN 1787-13). ¹¹⁴ Feith, 116. <i>Voorlopige lijst</i> , 195. Ozinga, <i>Monumenten</i> , 186. Pathuis, 781-782, nr. 4306.
brandewijnkom	jl. A (1632)	P.c.
apostellepel gedat. 1766	jl. C (1634)	Sotheby's Amsterdam, 26 mei 1997, nr. 525.
apostellepel	jl. G (1638)	Rijks Museum. R.B.K. 14896. <i>Wiekslag</i> , 12.
apostellepel gedat. 1640	jl. H (1639)	Fries Museum. <i>Wiekslag</i> , 20. <i>Cat. 1985</i> , 526. <i>Cat. 1987</i> , lepel 3.
avondmaalsbeker gedat. 1644	jl. N (1644)	N.H.G. Ried. <i>Cat. 1927</i> , 132. <i>Wiekslag</i> , 24. <i>Cat. 1987</i> , 9.
apostellepel gedat. 1644/1766	jl. N (1644)	Fries Museum/OKS no. 3985. <i>Cat. 1985</i> , 527. <i>Cat. 1987</i> , lepel 4.
huwelijksbeker gedat. 1651	jl. N (1644)	<i>Catalogus John Endlich</i> , TEFAF 2011, 16-17.
beker	jl. R (1648)	Sotheby's New York, 16 april 2005, nr. 175.
beker	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, december 2005, nr. 185.
gedat. 1644/1753		Sotheby's Londen Collections, 29 april 2014, nr. 315.

110 Zie voor verdere argumentatie de biografie van Frans Rienks Baardt.

111 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Interieur,_bodem_van_avondmaalsbeker_-_Rinsumageest_-_20188618_-_RCE.jpg. Geraadpleegd op 7 maart 2014.

112 Zie ook Schipper, 'Zilvermerkenonderzoek', 127-128.

113 Vriendelijke mededeling dhr. Jan Schipper. Het betreft hier de jaarletter D zonder een contour. Dit soort omtrekloze jaarletters is kenmerkend voor het eerste alfabet dat in Bolsward is gebruikt.

114 De inventarisator merkte terecht op dat Frans Rienks Baardt in 1623 nog geen meester was.

bekertje	z.v.m.	P.c.
gedat. 1644		
huwelijkskistje	z.v.m.	Fries Museum Z 01856.
gedat. 1650/1685		<i>Wiekslag</i> , 31. Frederiks, III, 207. <i>Cat. L' Argenterie</i> , 35. <i>Nederlands zilver/Dutch silver</i> , 106-107. <i>Cat. 1985</i> , 35. <i>Cat. 1987</i> , 18. <i>De Zilveren Eeuw</i> , nr. 44. FGZ, 864-865.
huwelijkskistje	z.v.m.	Fries Museum Z 1939-150/OKS no. 03745. <i>Cat. 1927</i> , 285. DVF, XXVIII, 306. <i>Cat. z.T. Leiden</i> , 489. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 150. <i>Wiekslag</i> , 13. Frederiks III, 206. <i>Cat. 1985</i> , 36. <i>De Zilveren Eeuw</i> , nr. 46. FGZ, 860-861.
huwelijkskistje	z.v.m.	P.c. <i>Cat. 1927</i> , 286. <i>Cat. 1987</i> , lepel 7.
lepel	z.v.m.	Fries Museum Z 1957-663/OKS 1957-040.
rond huwelijks- doosje	z.v.m.	<i>Verlag F.G. 1957</i> , 11. <i>Cat. 1985</i> , 37. <i>De Zilveren Eeuw</i> , 45. FGZ, 858-859.
(geen mt.)		<i>Verlag F.G. 1957</i> , 11. <i>Cat. 1985</i> , 34.
cylindrisch fragment	z.v.m.	P.c.
(geen mt.)		<i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 544.
schede met leeuwekopje		Frederiks III, 205.
apostellepel	z.v.m.	Veilinghuis Van Spengen, 13 april 2016, nr. 3077.

- 33 JAN STOFFELS (Voet nrs. 11, 295 en 295a)
Z.v. Christoffel Gerrits (Voet nr. 7) en broer van Gerrit Stoffels (Voet nrs. 104 en 218)
Tr. Uilck Doedes?
Insculpatieplaat II (Ian Stoffels).
Mr. 1609.
L.v. overleden vóór 29 januari 1615.

Afb. 36 Vitrine met drinkhoorns in het Rijks Museum in 1959. Op de voorgrond een drinkhoorn gemaakt door Jan Stoffels.

In 1611 betaalde het stadsbestuur 20 carolusguldens voor het snijden van het stadszegel.¹¹⁵ Een Jan Stoffels trouwt met Uilck. Zij deed als weduwe belijdenis op 29 januari 1615.¹¹⁶

Werk:

beslag runderhoorn jl. C (1609)
gedat. 1610

Rijks Museum (BK-NM-11971).

Cat. 1927, 153.

Wiekslag, 3.

It Beaken (1955), afb. 3.

FGZ, 582-583.

zegelstempel z.v.m.
gedat. 1611

Fries Museum.

Wiekslag, 4.

Cat. 1985, nr. 17.

Cat. 1987, nr. 2.

lepel z.v.m.

Fries Museum.

Wiekslag, 5.

Cat. 1985, nr. 521.

Cat. 1987, lepel nr. 1.

115 GAB, inv.nr. 424, f. 6.

116 Tresoar, DTB 146.

- 34 FOLCKERT ROCHUS (Voet nrs. 32 en 319)
 Geb. ca. 1590.
 Z.v. Rochus Folckerts en Nieske Heerkes.
 Tr. 16 april 1615 Ydtgen Tiaercx.
 Mr. 8 juli 1616.
 Burger 1617.
 1638 keurmeester.
 Leerlingen: 1616 Lolcke Wopkes.
 1620 Willem Jans Olthoff (Voet nr. 407).
 1623 Tamme Willems.
 1623 Willem Pieters.
 1627 Rochus Folckerts (zoon).
 1633 Goslyck Hettes.
 1639 Antonis Heerckes.
 1642 Harmen Jans Olthoff.
 Gildeboek 1616-1658.
 L.v. 1670.

In zijn ondertrouwakte van 31 maart 1615 wordt Folckert Rochus ‘goudsmidsgezel’ in Dokkum genoemd.¹¹⁷ Hij trouwde op 16 april 1615 met Ydtgen Tiaercx uit Bolsward.¹¹⁸ Balthus Willems trad op 7 november 1617 als curator op over Folckert Rochus en Rins Rochus.¹¹⁹ Folckert Rochus werd in 1617 in het burgerboek van Bolsward ingeschreven. Het gilde nam hem al op 8 juli 1616 als meester aan.¹²⁰ Hij woonde aan de Dijlacker, was in 1619 lidmaat¹²¹ en in 1630 diaken.¹²² Op 4 januari 1644 vermeldt de inventaris van Heert Claesen winkelier: ‘Folckert Rochis goltsmit comt van cope van een silveren cop 16-0-0’.¹²³

Op 26 april 1649 vond de stemming plaats voor de vacante vroedschapsposities van houtkoopman Frans Rollema en Claes Steven Stellingwerf. De stemmen staakten en op last van stadhouder Willem Frederik kwam het tot een nieuwe stemming. Folckert Rochus behaalde 15 stemmen en Sierck Gerbens Monsma 30 stemmen.¹²⁴ Op 9 mei 1655 stelt Anne Heerkes Jorna (Voet nr. 37) zich borg voor Folkert Rochus als collecteur van de kerke-

117 Tresoar, DTB nr. 171.

118 Tresoar, DTB nr. 141.

119 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16712, f. 428; Quaclappen (1613-1620). Transcriptie door Jan Post. Zie voor deze zaak ook Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16713, f. 114v.; Quaclappen (1613-1620). Transcriptie door Jan Post.

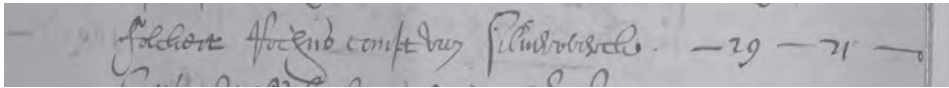
120 Normaal gesproken moest een edelsmid het burgerschap verwerven voordat hij tot het gilde kon toetreden.

121 Tresoar, DTB 146 lidmaten N.H.G. Bolsward 1581, 1582 en 1603-1656.

122 Tresoar, NT 246 N.H.G. Bolsward, inv.nr. 1, f. 69v.

123 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 132, f. 99v-113.

124 GAB, inv.nr. 81 Processen verbaal van stemmingen (1640-1751).

Afb. 37 Betaling aan Folckert Rochus voor zilverwerk (1633).

croon en ingebrouwen bieren 1655-1656.¹²⁵ In mei 1658 werd aan burgmeester Folckert Rochus uitgekeerd van 'expensen bij zijn E: ten tijde hij praesideerde inde maenden nov, dec, jan, feb. 14-0-0'.¹²⁶ Op 14 november 1660 werd aan burgmeester Folckert Rochus 'weegens expensen in zijn praeses [...] ent vergulden van L(ieuwe) Maegma stadtsboode bos'.¹²⁷ Epe Piers Siccamma stelde zich op 6 mei 1661 borg voor Folkert Rochus als collecteur van de kerkecroon 1661-1662.¹²⁸ De edelsmid was ook horecaondernemer, getuige een rekening van 16 maart 1663: 'Folkert Rochus olde burgmr. & herbergier betaelt 25 cargl 4 strs een tonne hollandts bier met toback & een gulden 4 strs'.¹²⁹

Burgemeester Aucke Iges Algra kocht op 2 maart 1664 van Folckert Rochus en Aafke Folckerts dr. als erfgenaam van Ytdke Tiaercx voor 1040 goudgulden een huis, plaats, schuur, putsback en secreet aan de Wipstraat 'exempt alleen het goldsmits 't rioel'. Oud-burgmeester Anne Heerckes was eigenaar van een pand ten noorden, de raadsman Sjoucke Cornelis ten zuiden, 't gemeen diept ten westen & Thonis Goijer gebruikte huisinge ten oosten'.¹³⁰ In 1670 was Folckert Rochus nog als voogd van het Sint Anthonygasthuis actief.¹³¹

Het meesterteken Voet nr. 32 bestaat uit de letters FR. In principe kan deze lettercombinatie aan drie Bolswarder edelsmeden toebehoren: Folckert Rochus, Frans Ariens Riemersma en Frans Rienks Baardt. De auteurs van *Merken*² schreven op basis van de kwaliteit van het drijfwerk van Claes Fransen Baardt, het huiskerkmeesterteken (Voet nr. 38), aan diens vader toe. Ik twijfel aan de juistheid van deze toeschrijving. Het meesterteken Voet nr. 38 komt op de avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Woltersum (Gr.) met jaarletter P (1623)¹³² en datering '1623' voor en kan niet werk van Frans Rienks Baardt zijn omdat hij pas in 1628 door het gilde als meester werd aangenomen. Het meesterteken Voet nr. 32 – nu

125 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 16, f. 101.

126 GAB, inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 76.

127 GAB, inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 102v.

128 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 152v.

129 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 177, f. 68.

130 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 133.

131 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 226, f. 274v-275.

132 Opvallend aan deze vroege jaarletters die we uit Bolsward en Sneek kennen is het ontbreken van een contour.

Afb. 38 Meesterteken Voet nr. 32, het stadskeur Bolsward en de jaarletter O (1645) op de avondmaalschaal van de Nederlands Hervormde Gemeente Tjerkwerd.

toegeschreven aan Folckert Rochus – komt voor op een avondmaalsbeker (1644) en avondmaalschaal (1645) van de Nederlands Hervormde Gemeente Tjerkwerd, het dorp waar Frans Rienks Baardt geboren werd. Zie de biografie Frans Rienks Baardt.

- 35 FRANS ARIANS RIEMERSMA (Voet nrs. 33 en 310)
 Geb. 1598.
 Z.v. Arriën Sjoerds Riemersma uit Kollum.
 Tr. 1. 1619 Tiaertje Bauckes.
 2. 1639 Sytske Sypkes.
 3. 1646 Tryntje Jans.
 Burger 1620.
 Mr. 1 juli 1620.
 Keurmeester 1622.
 Leerlingen: 1623 Joucke Syuerts.
 1624 Lolce Jeltés.
 1627 Scholte Jans II (Voet nr. 626).
 1638 Baucke Riemersma (zoon).
 1643 Arian Frans Riemersma (zoon Voet nr. 41).

Gildeboek 1620-1658.

L.v. overleden vóór 19 november 1674.

‘Den eersten julij anno 1620 heft Frans Aryans & betaalt vijf gulden ant gylt gereijchtigheyt van op nemen van ’t proefstuijck en vant baer en laecken en den [...] lavuijer met de vijesel [...]’.¹³³ Riemersma kocht in 1622 voor 1900 goudguldens een huis op de Dijk¹³⁴ en samen met mr. Reyner Paulus een huis op de Schilwijck.¹³⁵ In verband met zijn tweede huwelijk taxeerden Frans Baardt en Anne Heerckes Jorna in 1639 het ‘goltsmijdtswinckelsge-reetschap’ op 95 carolusguldens.¹³⁶ Onder de boeken: ‘Atlas maior, een martelaers boeck, franse historien door Guijllert, Jacob Cats *Van olde en nije tijt, Historie Pierij Winsemij en D’geleentheit van Harttogs Bosch*’. De waarde van de boeken werd op 60 carolusguldens geschat. Riemersma had op dat moment voor ruim 6.700 carolusguldens aan vorderingen uitstaan. Zelf was hij 780 carolusguldens schuldig aan ‘een juwelier te Amsterdam genaemt Jacob d’ Bruijne’. Riemersma had vele nevenfuncties. In 1639 was hij ontvanger van de Broerekerk¹³⁷ en in 1641 ontvanger van de Oegeclooster landhuren.¹³⁸ In 1641 verklaarden Baltus Claesen te Kollum en Lijuwe Douwes te Buitenpost 1015 goudguldens schuldig te zijn aan Trynke Riemersma, de vrouw van Frederick Bothe, en Froucke Riemersma, de vrouw van Nicolaus Monsma, de predikant van Finkum. Auckien en Aeltien Riemersma werden bijgestaan door hun oom burgemeester Frans Riemersma. Cunira van Siaerda, de vrouw van dr. Julius Brongersma, trad op voor Weijtske Riemersma. Zij waren allen erfgenaam van dr. Suffridus Riemersma, in leven secretaris van Achtkarspelen.¹³⁹

Frans Riemersma trad regelmatig als curator op. Hij behartigde in 1641, samen met de katholieke zuivelkoopman Douwe Idsen Rispens, de belangen van de kinderen van wijlen Abbe Hartmans.¹⁴⁰ Als burgemeester bemiddelde de edelsmid in conflicten en als olderman hield hij toezicht op verschillende gilden. Op 5 maart 1643: ‘Aen de burgmr. Riemersma betaelt wegens het voorsch. gildt ter sake [...] het contract van ’t schippersgildt tot Workum met d’selve gemaect 15-0-0’.¹⁴¹ De edelsmid stelde zich in 1645 borg voor raadsman Frederick Bothe, als collecteur van de vijf specien.¹⁴²

Riemersma trouwde in 1646 met Trijntje Jans. Deze weduwe uit Workum

133 GAB, inv. 841.

134 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 220, f. 135v.

135 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 248, f. 222.

136 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 131, f. 137-149.

137 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 162, f. 44.

138 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 109, f. 75/f. 77v.

139 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 51, f. 256ev.

140 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 131, f. 310v.

141 GAB, inv.nr. 842, f. 75.

142 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 14, f. 185v.

was eerder getrouwd geweest met Jan Willems Diependal uit Workum. Uit dit huwelijk had zij een zoon. De waarde van haar bezit bedroeg 6.565 carolusguldens.¹⁴³

Op 8 mei 1649: ‘Ten huijse van olde burgmr. Frans Riemersma, alwaar Rinck Riemersma, weduwe van ds. Michael Holstius in sijn leven predikant in den dorpe Aexmor [Exmorra P.S.] geloijeert sijnde met eenige mobilen ende huijsraden, ende heeft aldaer ten versoecke van de gemelte Rinck Riemersma alsoo sij van voornemen waere van hier nae Leeuwarden te verreijzen bij inventaris gestelt. De boeken bij gemelte Riemersma sijnde, die sijn aende praedicant Abrehamus Walswou vercoft voor 33-0-0’.¹⁴⁴

Riemersma was presiderend burgmeester toen op 26 juni 1652 Johannes Cachopin de Laredo uit Rotterdam voor het Bolswarder gerecht verscheen. Deze jezuïetenpater moest zweren dat hij zich zou gedragen volgens het plakkaat op de Jezuïeten dat kort tevoren door de Staten-Generaal was uitgevaardigd.¹⁴⁵ Riemersma werd als rekenmeester van Friesland op 1 augustus 1654 met burgemeester Floris Floris Posthumus en gemeensman Duco Gellius naar Leeuwarden gezonden om met de andere steden te onderhandelen over de trekvaart van Dokkum naar Groningen.¹⁴⁶ Op 4 oktober 1654 ontving hij als volmacht op de Landdag 41 carolusguldens.¹⁴⁷

In datzelfde jaar vond de scheiding van goederen tussen Frans Ariens Riemersma en Baucke en Arian (Voet nr. 41), de kinderen uit zijn eerste huwelijk, plaats.¹⁴⁸ Baucke overleed spoedig daarop getuige de vermelding: ‘15 jan 1657 Van burgmr. Frans Riemersma ontvangen voor ’t openen van het graf van zijn zoon Baucke’.¹⁴⁹

De burgemeesters in Bolsward stonden borg voor elkaars kinderen. In 1657: ‘Sijbe Doekes en Frans Riemersma als borg voor Suffridus Riemersma als collecteur van turf en brandhout 1657-1658. Frans Riemersma en Sybe Doekes borg voor Claercke Sybes als collecteuse van de stads daelder, stadtbier en wijnen 1657-1658’.¹⁵⁰ Burgemeester Frans Riemersma en de raadsman Hillebrant Remsma leverden in 1657 een specificatie aan ‘ter saecke verteeringen, wagenvrachten & reijscosten gevallen over de reijs nae Rie

143 Tresoar, ORA Workum, inv.nr. 179, f. 59-62v., d.d. 23 juli 1647.

144 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 133, f. 101v-104. Volgens Romein, *Naamlijst* II, 398. werd Abraham Walsweer in 1645 beroepen in Tjerkwerd. In 1645 werd een avondmaalschotel in gebruik genomen. Daarop is het meesterteken FR (Voet nr. 32) afgeslagen. Zie ook de biografie van Folckert Rochus (Voet nr. 32).

145 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 15, f. 208. Zie ook Tresoar bib. 3834G. *Placcaet in houdende verbodt dat gbene Jesuïten, priesters, papen, monicken off andere geeordende personen van de Roomsche gesinden in dese landen sullen moghen komen ofte verblijven* (Leeuwarden 1652).

146 GAB, inv.nr. 31 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1639-1672), f. 18ev.

147 GAB, inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 4.

148 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 166, f. 238v-241.

149 Tresoar, NT 246, Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

150 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 16, f. 231.

ende Ije met eenige kerckeraeden gedaen, om de predicanten alle te hooren 81-9-0'.¹⁵¹

In 1661 gaven de Staten van Friesland opdracht aan Sjoerd van Aylva en Carel van Roorda (Oostergo), Willem van Haren en Epeus Glinstra (Westergo), Dirck van Baerd en Augustinus van Lycklama (Zevenwolden), Frans Riemersma en Cyprianus Bruynsma (Steden) een onderzoek in te stellen naar de onenigheid tussen de magistraat van Leeuwarden en het Hof van Friesland die ontstaan was na een uitspraak in de zaak Diorre Tiaerts c.s. tegen de olderman en bijzitter van het schippersgilde.¹⁵² Riemersma ontving 84 carolusguldens wegens 'vacatien ordinnaris landdag 1661'.¹⁵³

Riemersma raakte in 1662 ernstig in opspraak. De procureur-generaal dagvaarde hem voor zijn aandeel in de zaak 'Bernardus Gerrits' die zich op Witte Donderdag 1657 'met een koorde [had] geworcht'. Riemersma had op verzoek van Frans Jansen, de schoonvader van de overledene, het lichaam snel laten begraven. Touwslager Frans Jansen was een oud-burgemeester en de vader van Bauck Fransen, de weduwe van Bernardus Gerrits. Haar overleden echtgenoot was een oom van Siucke Harckes, de vrouw van Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42). Riemersma werd veroordeeld tot de betaling van 200 carolusguldens.¹⁵⁴ Voor zijn 'deal' met Frans Jans ontving de edelsmid 400 carolusguldens.

In 1664 stelden Frans Arians Riemersma en Sjoerd Reins Binthiema zich borg voor Adrianus Riemersma, edelsmid en burger-vaandrig, als collecteur van stadsdaelder.¹⁵⁵ Riemersma zat op 17 november 1664 een zitting voor tussen de raadslieden van Bolsward en rentenier Samuel Walswout. In een eerdere zaak tegen ene Wijbrandt Wijbrandts was in het nadeel van Walswout gevonnist. Deze voormalige inwoner van Amsterdam beschuldigde de rechters daarop van partijdigheid. De magistraat kreeg de volle laag. 'Ghij schone richters, so ghij sulcx een sententie wijst, jae ick wensche dat ghij sulcx een recht ter jonghsten dage meught genieten ofte ontfangen.' Riemersma die hem kapittelde kreeg toegevoegd: 'Ghij bent de principaelste, gij, ghij sult de buijt niet parten.'¹⁵⁶

Op 17 juni 1665 legde schoolmeester en dichter Gysbert Japicx reken-schap af over de nalatenschap van gemeensman en timmerman Arian Buwes. 'De heer Frans Arjans Riemersma betaelt 14-13-0 voor een silveren oorijser ao. 1655 geleverd en ses jaren grontpacht voor de Broerekerck'.¹⁵⁷ Op 2 januari 1668 inventariseerde presiderende burgemeester Frans Riemersma de

151 GAB, inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 64v.

152 Tresoar, Resoluties Staten van Friesland (1651-1670), f. 17v, d.d. 18 mei 1661.

153 GAB, inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 107.

154 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16531 (1662), definitieve sententie nr. 51.

155 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 96v.

156 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 60, f. 193.

157 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 176, f. 4v.

goederen van Geertje Everts, weduwe van Dirck Ipes, die met Jelle Sytse wilde hertrouwen. Hij trof onder andere 'een silveren cop swaer 30 loodt a 1-10-0 met 2 carolusguldens maekloon 32-0-0' aan.¹⁵⁸

Stadsbestuurders inventariseerden op 1 maart 1669 het sterfhuis van Trijntje Jans, de echtgenote van Riemersma. Dit gebeurde op verzoek van Johannes Diependal, procureur-postulant, de enige zoon en erfgenaam van Trijntje Jans en Jan Willems Diependal.¹⁵⁹ Onder de papieren bevond zich een lijst met goederen die op de Bank van Lening waren verkocht.¹⁶⁰ Hieronder 'een silvere cop, een wit kantie met een silveren lidt, een silveren cans lidt, een silveren lidt tot een mosterpot, 2 silveren beeckers' en 'een ijsbecker'. Eind 1670 doet de handtekening van Riemersma vermoeden dat zijn gezondheid sterk achteruit gaat. Op 13 oktober 1674 werd 6 carolusguldens betaald 'voort openen vanden burgmr Frans Rijermersma graff'.¹⁶¹ Uit de beschrijving van zijn goederen blijkt dat hij inwoonde bij zijn dochter Doickien, die met de procureur-postulant Johannes Theodori Steindam was getrouwd.¹⁶² Bij de inventarisatie waren ook Hendrickjen Cluyter en haar zoon Justinianus aanwezig. Haar man was kort daarvoor in mei 1674 overleden. Onder de goederen van Riemersma senior bevonden zich: '7 silveren leepelties, 1 silveren eijerleepeltie, 1 silveren signetie, 1 gouden trompt, 1 silveren gilde penningh'. Tevens een dertigtal religieuze titels in het Latijn en Grieks en een werk van Ovidius.

Het meesterteken FA of AF aaneen (Voet nr. 33) is vooralnog slechts overgeleverd op twee voorwerpen. De volgorde van de letters in het meesterteken doet vermoeden dat het om het meesterteken van Arian Fransen Riemersma gaat.¹⁶³ Dit meesterteken komt voor op het beslag van een drinkhoorn van het Algemeen Stads Armen Weeshuis van Bolsward. Hierop zijn ook het stadskeur en de jaarletter R (1625) afgeslagen. Het meesterteken AF komt samen met de jaarletter S (1626) voor op de avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Oosterlittens. Op grond van deze merkencombinaties is het meesterteken aan Frans Riemersma toegeschreven.

Gezien de werkzame periode zou het meesterteken FR (Voet nr. 32) ook bij Riemersma passen.

158 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 125, f. 145-148v.

159 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 142, f. 64-69.

160 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 127v. Deze was in 1674 aan de Broerestraat gevestigd.

161 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerkerk (1650-1694).

162 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, ongefol.

163 Frederiks, *Dutch silver* III, 67. De auteur schreef het meesterteken Voet nr. 33 aan Arian Fransen Riemersma toe.

Werk:

beslag drinkhoorn jl. R (1625)
 inscr. 'Rintie Eelckes'¹⁶⁴

Oudheidkamer Bolsward/Algemeen Stads Ar-
 men Weeshuis.

Arti 1880, 129.

Cat. 1900, 51.

Cat. 1927, 5.

Cat. Z.T. Den Haag, 147.

Wiekslag, 7.

Frederiks III, 202, afb. 166.

Cat. 1987, 3.

FGZ, 586-587.

avondmaalsbeker jl. S (1626)

N.H.G. Oosterlittens.

Cat. 1927, 137.

Voorlopige lijst, IX, 21.

Wiekslag, 8.

Frederiks III, 203, afb. 167.

Cat. 1987, 5.

36 JACOB TOBIAS (Voet nr. 35)

Tr. 1622 Tedt Lieuwes Fopma.

Burger 1623 afkomstig uit Emden.

Mr. reeds 1623.

Gildeboek 1623-1633.

L.v. 1633.

Jacob Tobias betaalde over een periode van 1625 tot 1633 zijn 'gildegerechtigheit'. Vermoedelijk was hij een buitenlid van het gilde en betaalde hij net als Jarich Jarichs (Voet nr. 778) uit Joure voor het gebruik van de lavuurmolen en het recht in Bolsward te mogen keuren.

Op 1 mei 1624 bekenden Taecke Foppes en Tedt Lieuwes uit Cubaard geld schuldig te zijn aan Lieuwe Fopma te Oosterend die als curator over het weeskind van Haye Jansen en Geeske Tialckes optrad. Tedt Lieuwes trouwde als weduwe van Taecke Foppes op 6 oktober 1624 met Jacob Tobias.¹⁶⁵ Op 22 april 1628 verzocht Wytse Fransen namens Claes Romkes te Smalbrege voor hemzelf en voor zijn halfbroer Frans Wytsis, de betaling van een schuld 'bij Jacob Tobias gepasseert van dato den 24 april 1624' ter waarde van 50 goudguldens.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Tresoar, DTB 141. Op 8 augustus 1652 werd het huwelijk tussen Anne Haitses en Grietje Hendricus te Bolsward bevestigd. Zij was de weduwe van Rintie Eelckes.

¹⁶⁵ Tresoar, DTB 141. Tedt Lieuwes was in 1615 met Taecke Foppes getrouwd.

¹⁶⁶ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 128, f. 107.

- 37 **LOLLE JELTES [JELTEMA]** (Voet nrs. 36, 311 en 316)
 Geb. ca. 1602.
 Z.v. Jelte Willems.
 Tr. 27 maart 1625 Jantien Wybrens uit Bozum.
 Leerling 1614 van Gerrit Hendricks (Voet nr. 20).
 Mr. 1624.
 Leerlingen: 1632 Jan Foppes.
 Jelte Lolles (zoon Voet nr. 310).
 1641 Caesar Douwes Eysma.
 1641 Wybrand Lolles (zoon Voet nr. 41).
 1644 Suert Clases.
 Keurmeester 1638.
 Gildeboek 1614-1658.
 L.v. overleden vóór 23 sept 1673.

Lolle Jeltjes deed belijdenis op 11 november 1648. Zijn vrouw had dit in 1625 reeds gedaan.¹⁶⁷ Uit het huwelijk kwamen zes kinderen voort. Dochter Antke trouwde Folckert Diurres, een winkelier in stoffen (1645) en na diens overlijden met Sybren Jansen Brouwer, brouwer en burgervandrig (1657). Siouckjen huwde Oene Annes, een zoon van Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37).

In 1633 kocht Lolle Jeltjes voor 699 goudguldens een huis aan de Grote Dijklacker.¹⁶⁸ In 1640 trad Obertus Sixti, predikant te Bozum, als curator over Jacob Baukes Abbema (Voet nr. 40) op¹⁶⁹ en Lolle Jeltjes taxeerde het zilverwerk.¹⁷⁰ Fedde Claesen Tiaerdtma, vandrig onder hopman Foppe van Grovestins, in garnizoen te Leeuwarden, en Bauck Eysma bekenden geld schuldig te zijn aan Lolle Jeltjes.¹⁷¹ De sterfhuisinventaris van brouwer Harmen Jans toont aan dat Lolle Jeltjes bij hem bier betrok.¹⁷²

In 1649 kocht Jeltjes zes pondematen buiten de Sint Janspoort voor 170 goudguldens¹⁷³ en in 1654 verkocht hij een huis aan de Grote Dijklacker voor 1015 goudguldens.¹⁷⁴

167 Tresoar, DTB 146.

168 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 221, f. 69v.

169 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 162, f. 121.

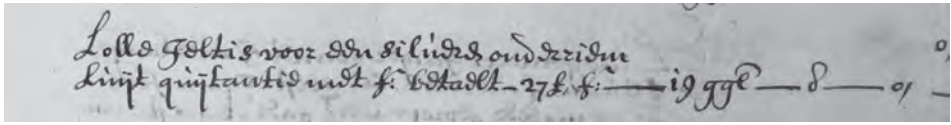
170 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 131, f. 187ev.

171 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 252, f. 235v-236.

172 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 133, f. 117v. Voor een quickscan van bierdrinkers in Bolsward: check deze inventaris.

173 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 222, f. 24.

174 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 222, f. 148v-149.

Afb. 39 Lolle Jeltis ontvangt 19 goudguldens voor een zilveren onderriem (1632).

‘Den 4^e meij 1656 bekenne ick Lolle Jeltis ontfanghen te hebben van maken van 2 lepels die ghebroken waren die somma van 12 steuvers van Jan Harmens ontfanghen’.¹⁷⁵ Op 14 mei 1658 was de edelsmid curator over Grietje Thomas, dochter van Thomas Hessels, in leven gemeensman en burgemeester van Bolsward.¹⁷⁶ Op 30 januari 1661 kochten Pijtter Isbrandts gardenier en Pijttie Jans zes pondematen gelegen buiten de Sint Janspoort van Lolle Jeltis voor 197 goudguldens en een ‘silveren ducaton’ per pondemaat. Het land grensde aan het bezit van grietman Taco van Cammingha en koperslager Willem Jansen.¹⁷⁷ Volgens het lidmatenregister was Lolle Jeltis in 1661 ‘vetweider’.¹⁷⁸ Mogelijk was hij toen niet meer als edelsmid actief. Een aanwijzing hiervoor blijkt uit een transactie tussen hem en Fonger Foppes Inthema (Voet nr. 44). Onder de papieren van de overleden Inthema bevond zich op 17 maart 1665: ‘Een principael quitantie bij Lolle Jeltis gepasseert wegens d’ coop & overdracht van eenig gemaect silverwerck & goltsmits gereedschap bij w: Fonger Foppes Inthiema van hem gecocht ende betaelt’.¹⁷⁹ Schoonzoon Sybren Jansen Brouwer stelde zich in april 1665 borg voor Lolle Jeltis als collecteur van ingebrouwen bieren.¹⁸⁰ Samen stelden zij zich vanaf 1666 borg voor Siouckjen Lolles als collecteur van ‘kercke croon en de ingebrouwen bieren’.¹⁸¹

Op 14 februari 1672 kochten Jan Jansen Coster en Trijntje Lolckes een huis op de Grote Dijlacker bij de Drie Posten van Jelte Lolles, goudsmid te Kollum (Voet nr. 310), Taco Jeltema ‘studiosus te Franeker’,¹⁸² Antie Lolles, weduwe van Sybren Jansen en Siouckien Lolles, weduwe van Oene Annes te Bolsward, ‘allen te samen en zich sterk makende voor hun wijlen broeder Wijbren Lolles (Voet nr. 417) weeskind’ voor 1050 goudguldens.¹⁸³ In 1673 blijkt uit een proces voor het Hof van Friesland tussen Femme Assueres en

175 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 54, f. 457.

176 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 169, f. 110v-116v.

177 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 42.

178 Tresoar, DTB 146.

179 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 37v.

180 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 167v.

181 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 237v.

182 Fockema Andreae, S.J. en Meijer Th.J., *Album studiosorum*, 209, nr. 7254 ‘anno 1671: Taco Jeltema, Bolswardia Frisius, ephorus studiorum Fancisci Duconis a Camminga’. Noot: zijn naam is doorgehaald; p. 222, anno 1678, nr. 7679 ‘Taco Jeltema iur. cand’.

183 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, f. 49-49v.

Jelte Lolles dat de nalatenschap van Lolle Jeltjes verhypothekerd was.¹⁸⁴

Werk:		
avondmaalsbeker gedat. 1644	ond. jl. N (1644)	Museum Het Hannemahuis/ N.H.G. Kims- werd. <i>De Zilveren Eeuw</i> , 42. FGZ, 286-287.
brandewijnkom brandewijnkom gedat. 1662	jl. N (1644) jl. O (1645)	<i>Catalogus John Endlich</i> , TEFAF 2011, 14-15. Rijks Museum BK-15659. <i>Cat. Rijks Museum</i> , 119. <i>Wiekslag</i> , 25.
avondmaalsbeker gedat. 1643	ond. jl. P (1646)	Fries Museum/N.H.G. Wijnaldum. <i>Cat. 1900</i> , nr. 450. <i>Jaarverslag F.G.</i> (1954), 11 en 12. <i>Wiekslag</i> , 9 (leest jl. B (1633) en jaartal 1643). Frederiks III, 215. <i>Cat. L'Argenterie</i> (1962), 37. <i>Cat. Dutch Silver</i> , 92 en 93. <i>Cat. 1985</i> , 24. <i>De Zilveren Eeuw</i> , 43.
bestekschede met ketting	z.v.m.	Nederlands Zilvermuseum.
huwelijkskistje	z.v.m.	P.c. <i>Wiekslag</i> , 11.
apostellepel	z.v.m.	Rijks Museum BK-NM-11164. <i>Cat. Rijks Museum</i> , 386. <i>Wiekslag</i> , 10. <i>Cat. 1987</i> , lepel nr. 8.
huwelijksdoosje	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 15 mei 2001, nr. 342.
huwelijkskistje	z.v.m.	Verbeek-Schuttelaar/PAN 2004.

- 38 ANNE HEERCKES JORNA (Voet nr. 37 en 314)
Geb. 1602.
Z.v. Heercke Heerckes (Voet nr. 15) en Tryncke Jeltjes.
Tr. 21 september 1623 Imck Oenes Jorna.
Leerling 30 november 1617.
Mr. reeds 1627.
Leerlingen: 1627 Otte Pytters.
1639 Oene Annes (zoon).
1641 Jelte Annes (zoon).
1644 Jan Annes Jorna (zoon Voet nr. 43).
Gildeboek 1617-1649.
L.v. overleden 19 december 1682.

¹⁸⁴ Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16542 (1673), definitieve sententie nr. 71.

Anne Heerckes trouwde op 21 september 1623 met Imck Oenes Jorna.¹⁸⁵ Hij nam de achternaam van haar familie aan. Via zijn kinderen raakte hij verwant aan verschillende edelsmedenfamilies. Oene Annes Jorna huwde in 1657 Siouckjen Lollés, dochter van Lolle Jeltés (Voet nr. 36) en Heercke Annes Jorna trouwde in 1668 met Richt Ennes Lieuckema, de weduwe van Jacob Baukes Abbema (Voet nr. 40).

In 1624 deden Anne Heerckes en zijn vrouw belijdenis. Binnen de gereformeerde gemeente bekleedde de edelsmid diverse functies. Zo was hij in 1629 diaken en in 1640 ouderling.¹⁸⁶ Jorna woonde in 1624 aan de Wipstraat.¹⁸⁷ Het echtpaar kocht in 1630 een huis aan de Marktstraat van Dirck Aernts en Griet Johannes, Jan Jansen Olthoff senior en Stijntje Jans Bruijnsvelt en Jan Sjoerds (Voet nr. 31) en Maritien Floris voor 2870 goudgulden.¹⁸⁸ Jorna verkocht in 1633 land te Hichtum aan jonker Idzart van Albada, die als curator over jonker Hessel van Huygens optrad.¹⁸⁹ Uit de sterfhuisinventaris van Gerrit Dirx, een bombazijnwerker, blijkt dat Anne Heerckes in 1644 nog geld tegoed had van zilverwerk.¹⁹⁰ Op 7 mei 1645 was Anne Heerckes de ‘universele erfgenaam’ van zijn vader Heercke Heerckes.¹⁹¹ In december werd hij veroordeeld wegens belediging van de chirurgijn Joost Schenkel.¹⁹²

Jorna getuigde op 23 februari 1646 in een rechtszaak tussen zijn zwager Keimpe Oenes Jorna en Gosse Watses Heringa.¹⁹³ De edelsmid taxeerde het zilver in de boedel van de weduwe van Douwe Meylema. Daarin bevond zich onder andere ‘een gooten stuck silver daerop het Wapen van Hamburg is gestempelt sijnde groot nae gissinge twe rixdaelers’ en ‘een stuck golt gestempelt met de golden coninx daeler [...] gewardeert op 45-0-0’.¹⁹⁴

Op 26 februari en 8 maart 1649 maakte stadhouder Willem Frederik een aantekening over het bezoek van een delegatie uit Bolsward. Hij noteerde: ‘De heer Velsen, Anne Heckess klaechden oover de onwettelijckheit van Hansma, Bruinsma en de sijne, oover een vroetsman en begeerden recht’.¹⁹⁵ Jorna ontplooidde vele nevenactiviteiten naast zijn ambacht. Hij werd in 1650 hopman en schrijver van een compagnie onder Joan van Laurick.¹⁹⁶ In 1651 was hij als burgemeester volmacht tijdens de Landdag. Daarvoor ontving hij

185 Tresoar, DTB 141.

186 Tresoar, NT 246 N.H.G. Bolsward, inv.nr. 1 Notulen kerkeraad (1580-1645).

187 Tresoar, DTB 146.

188 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 221, f. 50.

189 Tresoar, ORA Wonseradeel inv.nr. 218, f. 5v.

190 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 132, f. 170v-180. Uit deze inventaris blijkt dat deze bombazijnwerker met Amsterdamse kooplieden handelde.

191 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 14, f. 173.

192 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 109, f. 167; ook f. 177ev.

193 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 47, f. 266-291.

194 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 133 f. 67-73.

195 Visser, *Gloria Parendi*, 644.

196 Tresoar, NT 5.09. Resoluties Gedeputeerde Staten.

36 carolusguldens.¹⁹⁷ Op 10 januari 1652 was de edelsmid ‘afgaende olderman van het Schippersgilde’.¹⁹⁸ In die positie betaalde hij op: ‘20 aug. 1657 [...] aen mijn soon Jan Annis voor agt paer silveren haken [...] 2-14-0’.¹⁹⁹

Anne Heerckes trad regelmatig als curator op. In 1654 bijvoorbeeld over de 16-jarige katholieke Ids Douwes Rispens (Voet nr. 47). De burgemeesters Anne Heerckes, Folckert Rochus en Algra ontvingen in 1657 ‘van vertee- ringe & schipvracht bij haer te saemen geexpeneert over d’reijse naer Workum, Hindelopen en naar Coudum om de pastooren aldaer te hooren’ een vergoeding van 47 carolusguldens.²⁰⁰

Jorna stelde zich in 1658 borg voor ‘den E: Folckert Roches mijn mede collega zijn dochter als collecteuse van de kerkecroon samt twee car.gl. van de ingebrouwe bieren van mei 1658 tot mei 1659’.²⁰¹ De christelijke medemens in nood mocht op steun van de inwoners van Bolsward rekenen; op 28 november 1659 toonde burgemeester Anne Heerckes ‘een ordonnantie ter saecke expensen tot aflossing van een slaeff genaempt Sijmen Evertsen Cuijper van Enckhuysen 3-3-0’.²⁰² Tijdens de rechte dag van 23 december 1661 diende een zaak tussen de procureur-fiscaal en oud-burgemeester Anne Heerckes als vader over Sipcke en Jacob Jansen meester kistenmaker als vader over Jan Jacobs Munnickhuys (Voet nr. 46).²⁰³ Jorna maakte geregeld deel uit van allerlei Statencommissies. Dit blijkt uit een besluit waarbij Scipio Meckama van Aylva en Livius van Scheltinga (Oostergo), Duco Martena van Burmania en Roelof van Haersma (Westergo), Jacobus van Bouricius en Joannes van Scheltinga (Zevenwolden), Joannes Gualteri en Anne Heerckes (steden) werden opgedragen de lijsten van verpachtingen van belastingen en accijnsen te herzien.²⁰⁴ Een week later namen de Friese Staten een besluit waarbij Sjoerd van Aylva en Epeus van Glinstra (Oostergo), Johan van Goslinga en Theodorus Stansius (Westergo), Egbert van Baerdts en Dominicus Feenstra (Zevenwolden), Joannes Gualtheri en Anne Heerckes (Steden) werd opgedragen voor de Rekenkamer een rapport op te stellen over de financiële toestand van het gewest.²⁰⁵ In juni 1667 bemiddelde Anne Heerckes als lid van een Statencommissie in het conflict tussen de predikanten van Leeuwarden en de magistraat van die stad.²⁰⁶

Op 30 april 1672 stelde Anne Heerckes zich borg voor Sioukien Lolles, dochter van Lolle Jeltens (Voet nr. 36). Zij was collecteur van de ingebrouwen

197 GAB inv.nr. 435 Rekeningen der stad Bolsward (1651-1652), d.d. 15 december 1651.

198 GAB inv.nr. 842 Rekeningboek van het schippersgilde te Bolsward (1587-1769), f. 89v.

199 GAB inv.nr. 842 Rekeningboek van het schippersgilde te Bolsward (1587-1769), f. 96v.

200 GAB inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 64.

201 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 43.

202 GAB inv.nr. 459 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1654-1672), f. 92v.

203 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 111, f. 170-170v.

204 Tresoar, Resoluties Staten van Friesland (1651-1670), f. 7, d.d. 16 februari 1667.

205 Tresoar, Resoluties Staten van Friesland (1651-1670), f. 15, d.d. 23 februari 1667.

206 Tresoar, Resoluties Staten van Friesland (1651-1670), f. 57, d.d. 29 juni 1667.

1681.

Verkoopinge

Van seeckere

LOSSE LANDEN.

Dier wort gepresenteert
 by vyve wille en Strick-gelt te verkoo-
 pen / de gerechte helfte van 29. Pondematen
 Landts / leggende in den Dozpe Wons / waer af
 Rinse Lokes in Wonsen weren de wederhelfte toe-
 behoort / by van Hupfinge en Hupringe / be-
 waert in 't geheel met ontrent 10. flooren.

TEn tweeden / een Stuck Landt /
 groot negen Pond: / onder de kloek-slag
 Bolsward / leggende in een Stuck van
 vierdehalf Pondemate de Aenebooghen van
 Bolsward resteerende toebehooren / werdende by de Burgemeester Anne Heer-
 kes gebuycht / by van Hupfinge tegenwoordigh te huyz doende 35. Sout-gulds
 beswaert in 't geheel met 1. flooren / zijnde by van Hupfinge.

TEn darden / een Stuck Landt / leggende tot Tjerck-
 wart / groot elff Pond: Miedland / beswaert met drie flooren 21.
 stuyb: schietende in boozsch. Dozpe Ulbe Aukes Homminga ten Zupd-
 westen / de Heere Alema ten Nooyd-westen / ende Hessel Zylbols ten Nooyden /
 by van Hupfinge.

TEn vierden / een Stuck Land / groot 10. Pond: / leggen-
 de tot Wolsum aen een Stuck / beswaert met 3. flooren Hemme Oentjes
 ten Zupden / Douwe Douwes Hatinga ten Westen / ende Hessel Sybols
 ten Nooyden ten naesten / by van Hupfinge.

TEn vijfden / een Stuck Landt / groot 10. Pond: / tot
 Wolsum aen een Stuck leggende / beswaert met drie flooren 2. stuyb: al-
 daer schietende / Feyke Oenes Wed: ten Nooyden / de Derkopers ten Oo-
 sten / de Heere Alema ten Zupden / by van Hupfinge.

Alles sal verkocht worden 't eynde mate 't eynde gelt.

So yemant van dese perckelen gadinge makende / kan sich
 verboegen ten Huse van Ruurd Ypes Wijgerfma, Verbergier in de Ber-
 gulden Kroon / tot Bolsward / op den 8. January 1681. de eerste Sit-
 dagh / den 15. Dito de tweede / ende den 23 daer aen volgende de Palm-slagh /
 r' elckens te 12. Uren op Noen / en koopden op Conditien ende Articulen van
 booren te lesen / die ondertusschen te behomen sijn by Symon Lambarts Not:
 Publ: tot Heeg.

Segget voort.

Te B O L S W A R T,

By KLAES SYMONS NAUTA, Bock-verkoper in de Waerheyt.

Afb. 40 Aankondiging van de verkoop van een stuk grond onder de klokslag van Bolsward dat door Anne Heerkes werd gebruikt (1681).

bieren.²⁰⁷ Op 15 december 1675 was oud-burgemeester Anne Heerckes ontvanger van de floreenrente. Notaris Jelte Annes stelde zich borg voor zijn vader.²⁰⁸ Tot op hoge leeftijd bleef Anne Heerckes bestuurlijk actief. In 1681 was hij nog steeds stadsontvanger en ruim een maand voor zijn overlijden ondertekende hij nog officiële documenten met een beverige hand.²⁰⁹ Vlak voor kerst 1682 kwam een eind aan een zeer actief leven. ‘Den 26 december 1682 is den olde burgemr. Anne Heerkes in de kerk begraven 6-0-0’.²¹⁰

Werk:		
bekertje gedat. 1627	jl. T (1627)	Fries Museum. FMB juni 1992. Ten Hoeve (2004), 10.
avondmaalsbeker bekertje	jl. W (1629) jl. H (1639)	N.H.G. Beers/Fries Museum, inv.nr. Z1985-008. P.c. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 148. <i>Wiekslag</i> , 16. Frederiks III, 210.
bekertje gedat. 1639 beker	jl. H (1639) jl. I (1640)	P.c. Christie’s Amsterdam, 6 november 2007, nr. 305.
avondmaalsbeker beker gedat. 1748 apostellepel	jl. K (1641) jl. N (1644) jl. N (1644)	N.H.G. Oudega-Kolderwolde. Oudheidkamer Bolsward. <i>Cat. 1987</i> , 10. P.c. <i>Cat. 1987</i> , lepel nr. 5.
beker avondmaalsbeker gedat. 1646 2 geuzelepels	jl. O (1645) jl. P (1646) jl. V (1651)	Aardewerk/ <i>Antiek</i> 5 ^e jrg. nr. 8, 470. N.H.G. Oosterend. Groninger Museum. <i>Cat. 1927</i> , 416.
lepel lepel bekertje	jl. E (1656) jl. O (1665) z.v.m.	P.c. P.c. Fries Museum, inv.nr. Z 01066. <i>Wiekslag</i> , 23. <i>Cat. 1985</i> , 49. FGZ, 976.
apostellepel gedat. 1635 beker	z.v.m. z.v.m.	Mak van Waay, 248, nr. 758. P.c. <i>Wiekslag</i> , 32.
huwelijkskistje	z.v.m.	Frederiks III, 217. P.c.

207 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 20, f. 8v.

208 GAB, inv.nr. 31 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1639-1714), f. 24-25.

209 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 119, f. 13v.

210 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

2 kandelaartjes huwelijkskistje gedat. 1651	z.v.m. z.v.m.	P.c. Christie's Amsterdam, 22-23 maart 2011, nr. 191.
---	------------------	---

- 39 FRANS RIENKS BAARDT (Voet nr. 38 en 313)
Geb. 1601.
Z.v. Rienck Sybes Baardt en Auck Sybolts Buwalda.
Tr. 17 januari 1628 Lieuckjen Claeses Allingha.
Leerling 1614 van Meye Poppes (Voet nr. 19).
Mr. 1628.
Burger 9 januari 1629.
Leerlingen: 1629 Johannes Fockes.
1633 Hans Hanses Bruynsma (Voet nr. 116).
1633 Haring Gerbens Jaersma (Voet nr. 737).
1640 Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42).
1642 Cornelis Wopkes.
Gildeboek 1614-1653.
L.v. overleden 1662/1663.

De inventarisatie van het sterfhuis na het overlijden van Auck Sybolts Buwalda in 1615 biedt zicht op de welstand van de ouders van Frans Rienks Baardt.²¹¹ Zijn vader was eigenerfde boer aan de Buwaldaburen te Tjerkwerd met 'veertien melckkoeien, een bolle calf, twe hockelingen, twe barge mit een ruin, twintich einen & aicken & twe hinnen mit een haen'. Op 17 januari 1628 werd het huwelijk tussen Frans Baardt en Lieuckjen Claeses Allingha bevestigd voor de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Bolsward.²¹² Lieuckjen was een dochter van Claes Harmens Allingha en Tryncke Douwes.²¹³ Zeven kinderen uit het gezin Allingha werden gereformeerd gedoopt. Baardt kwam uit een katholieke familie. Sommige van zijn kinderen, zoals Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42), bleven katholiek, anderen gingen over tot het gereformeerde geloof. Aangezien Frans Baardt geen functie in het stadsbestuur bekleedde, mag aangenomen worden dat hij niet overging tot de bevoorrechte religie. Baardt kocht in 1631 voor 1200 goudgulden een huis aan de Rijkstraat. In 1635 werd 'betaelt aen Frans Rienx Baerda gold-

211 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 113, f. 366-377.

212 Tresoar, DTB 141.

213 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 158, f. 60v-63. In 1624 vond de scheiding van de goederen plaats. Douwe Claesen Allingha is dan procureur-postulant en secretaris over 'Wonseradeels Dicagen ten Suiden'. Zijn weduwe Wick Simens is in 1633 herbergierster. In 1664 is notaris Egbert van Lyclama (Voet nr. 178) getrouwd met een Trijntje Douwes Allingha. Zie Tresoar, ORA Franeker, inv.nr. 59, f. 696. Jan Claesen Allingha was adelborst in de compagnie van kapitein Cornelis Hoboys in garnizoen te Bourtange. Zuster Bauck is getrouwd met procureur-postulant Ludovicus (Lieuwe) Jensma.

smit binnen Bolswart van een plat silver kaisel met die kaijen ende twe pan-serkettens met de haeck en een port fraes [...] 47 ggl-3-0'.²¹⁴ Weesboekrekeningen tonen aan dat Baardt ook in lakens en stoffen handelde en dat veel van zijn klanten katholiek waren. Sommigen van hen waren bemiddeld. In het sterfhuis van Jelle Brunga stond in 1642 een clavecimbel.²¹⁵ Maar Baardt deed ook zaken met invloedrijke gereformeerde burgers, zoals burgemeester Tijmen Frans en Eysma.²¹⁶

In 1647 bemiddelde Baardt samen met Frederick Bothe in een conflict tussen Fedde Reynalda, de 'conrector scola' en de katholieke bierbrouwer Hans Hansen Bruynsma.²¹⁷ Beide partijen kozen een bemiddelaar van eigen gezindte. Reynalda stond overigens bij de edelsmid tegen 6% rente in het krijt.²¹⁸ Onder de klanten van Baardt bevonden zich ook predikanten. Uit de sterfhuisinventaris van Tjeerdtkje Aetes, weduwe van predikant Focco Teyonis, blijkt dat in 1653 de edelsmid verschillende voorwerpen aankocht: 'een groote silveren beecker 20 lood, een silveren beecker 15 lood, een silveren beecker 11 lood, 't lood vercocht tot 26 strs het lood. Als mede 8 silveren leepels wegen 18 ½ lood ijder lood tot 26 ½ str, 't samen 64 ½ lood, aen gelt d'soma van 85-9-0'.²¹⁹ Baardt kocht regelmatig zilver uit boelgoederen op.

In 1656 werd de vrouw van Frans Baardt begraven.²²⁰ De curatoren van Ynske Nannes Ockma, de toekomstige schoonzuster van Claes Baardt, die na de dood van haar man Rinnert Harckes met Frederick van der Lely (Voet nr. 424) zou huwen, kochten in 1657 bij de edelsmid zilver in.²²¹ De vrouw van de bakker Rutger Saeckeles betaalde in 1659 aan Frans Baardt 'van laecken bij de doot van haer man [...]: 7-15-4'.²²² De inventarisatie van lakens en stoffen in de boedel van Siuck Tjaerds, in leven de huisvrouw van Hoyte Melis, werd verricht door Frans Baardt en Marcus Pouwels, die toen 'laecken vercopers' werden genoemd.²²³ Uit de rekeningen van de Martinikerk valt op te maken dat Frans Baardt tussen eind 1662 en juli 1663 werd begraven en dat de kerkklokken een uur hebben geluid.²²⁴

214 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 134, f. 277v. Door de curatoren over de weeskinderen van Sjoerd Agges en Jesel Lolles, overleden te Oldeclooster.

215 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 162, f. 170v.

216 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 133, f. 1-21. Sterfhuisinventaris d.d. 15 mei 1646.

217 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 47, f. 323-329v.

218 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 254, f. 106.

219 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 134, f. 119v-121.

220 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

221 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 171, f. 3v.

222 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 170, f. 42.

223 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 138, f. 113-130.

224 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

Afb. 41 Onderzijde van de avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Woltersum (Gr.) met twee ongeïdentificeerde familiewapens, meesterteken. Voet nr. 38, het stadskeur van Bolsward en de jaarletter P (1623).²²⁵

Een avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Woltersum (Gr.) gemerkt met het huismerkmeesterteken Voet nr. 38 maakt de toeschrijving van dit merk aan Frans Rienks Baardt onhoudbaar aangezien hij als meester in 1628 tot het gilde toetrad. Onder de beker zijn het stadskeur van Bolsward en de jaarletter P (1623) afgeslagen.²²⁶ In de bodem is – ondanks bewust krassen – nog vaag een inscriptie zichtbaar. De namen zijn onleesbaar, de inscriptie ‘Ano 1623’ valt nog te onderscheiden.²²⁷ De Friese familiewapens doen vermoeden dat de beker oorspronkelijk ter gelegenheid van een huwelijk is gemaakt en pas later door schenking een sacrale functie kreeg. Aangezien Frans Baardt pas in 1628 meester werd, kan hij onmogelijk de maker van deze beker zijn. De toeschrijving van het huismerkmeesterteken Voet nr. 38 was vooral gebaseerd op de reputatie van zijn zoon Claes Fransen Baardt. De auteurs concludeerden op grond van het feit dat Baardt junior een uitmuntend drijver was geweest, dat zijn vader daarom wel uitstekend graveerwerk geleverd moest hebben.²²⁸

Het meesterteken Voet nr. 38 behoort dus aan een andere Bolswarder edelsmid toe. Jan Sjoerds lijkt hiervoor het meest in aanmerking te komen. Voet nr. 31 kennen we aan Frans Rienks Baardt toe.

²²⁵ De kerk bezit ook een kopie van deze beker. Het voorwerp is gemaakt door de Groninger Siewert van der Beek, die tussen 1853 en 1888 werkte. De beker is in 1856 gekeurd.

²²⁶ Zie bijlage XII. Een soortgelijke afslag van de letter P, in combinatie met het stadskeur van Sneek, komt voor op een beker van de Sneider edelsmid Frans Jansen (Voet nr. 616). De beker maakt deel uit van de collectie van The Metropolitan Museum of Art in New York. Zie <http://www.metmuseum.org/Collections/search-the-collections/192124?rpp=20&pg=8&ao=on&ft=dutch+silver&pos=155>. Geraadpleegd op 19 februari 2014.

²²⁷ *Voorloopige lijst Groningen*, 195.

²²⁸ Die kwalificatie is niet op alle gravures, die in combinatie met dit meesterteken voorkomen, van toepassing.

Werk: lepel	jl. W (1629)	Christie's Amsterdam, 16 november 1999, nr. 550.
avondmaalsbeker	jl. X (1630)	N.H.G. Rinsumageest. Van den Bergh, <i>Noordelijk Oostergoo, Dantumadeel</i> .
brandewijnkom ²²⁹	jl. E (1636)	P.c (voorheen)/Fries Scheepvaartmuseum. <i>Wiekslag</i> , 34. Frederiks III, 214. <i>De Zilveren Eeuw</i> , 41. Christie's Amsterdam, 29 oktober 2002, nr. 293.
brandewijnkom ²³⁰ bekertje	jl. H (1639) jl. H (1639)	<i>Cat. John Endlich</i> , TEFAF 2014, 2-3. Portugees Israëliische Gemeente Amsterdam. <i>Wiekslag</i> , 15. Frederiks III, 211.
brandewijnkom	jl. I (1640)	Christie's, Amsterdam, 10 mei 2005, nr. 251. <i>Fries Zilver</i> (K.U. Nijmegen), 8-13.
drinkschaaltje ²³¹	jl. I (1640)	Fries Museum Z 1994-003/OKS no. 1995-001. Sotheby's Amsterdam, 8 juni 1994. nr. 180. <i>De Zilveren Eeuw</i> , 72. FGZ, 584-585.
schaaltje ²³²	jl. L (1642)	Sotheby's Amsterdam, 3 november 2003, nr. 76.
brandewijnkom	jl. M (1643)	P.c. <i>Wiekslag</i> , 21.
avondmaalsbeker gedat. 1646 bekertje	jl. P (1646) jl. R (1648)	N.H.G. Nijland. <i>Cat. 1987</i> , 13. Fries Museum/OKS no. 3788. <i>Cat. 1927</i> , 66a. <i>Wiekslag</i> , 26. <i>Cat. 1985</i> , 31. <i>Cat. 1987</i> , 15.
lepel gedat. 1631	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 03989. <i>Cat. 1985</i> , 525. <i>Cat. 1987</i> , lepel, 2.
lepel gedat. 1637	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 04027.

229 Aan de authenticiteit van dit object wordt getwijfeld aangezien het stempel van de stadskeur niet overeenkomt met de afslag die op valide c.q. kerkelijke objecten in die periode is afgeslagen.

230 Om bovengenoemde reden wordt ook aan de authenticiteit van dit object getwijfeld.

231 In de catalogus van Sotheby's en de website van de oks werd deze jaarletter I aangezien voor de letter die in het jaar 1617 afgeslagen zou zijn. Jan Schipper meent ook dat deze letter in een later alfabet thuishoort en dus in 1640 is afgeslagen. Zie Schipper, 'Zilvermerkenonderzoek', 133-134. In de boedelbeschrijvingen uit Bolsward komen regelmatig brandewijnschaaltjes voor. Zie Tresoar ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 330-347v. In deze sterfhuisinventaris van Symon Cornelis Braack, uitbater van herberg De Doele, stond in 1677 in de 'silvercas een silveren brandewijnsschaeltje'. In 1626 bezat Sybolt Taeckes 'een silveren schaeltie wegen ses lood min een verndel 10-6-0'. Dit gewicht van circa 88 gram komt nagenoeg overeen met het wijnproefschaaletje van de Ottema-Kingma Stichting in de collectie van het Fries Museum. Zie Tresoar ORA Bolsward, inv.nr. 128, f. 232v-243v. Zie ook Dubbe, 'De drinkschaal'.

232 Citroen, *Valse zilvermerken*, 81. Volgens de auteur werk van Jacob Feeterse (1900-1923).

lepel gedat. 1649 trouwkistje	z.v.m. z.v.m.	P.c. Fries Museum Z 1955-0011. <i>Cat. 1985</i> , 39. <i>Cat. 1987</i> , 4. FGZ, 178.
trouwkistje trouwkistje	z.v.m. z.v.m.	Christie's Amsterdam, 6 oktober 2004, nr. 38. p.c. <i>Wiekslag</i> , 27. Sotheby's Geneve, 16 mei 1995, nr 36.
lepel lepel huwelijkspenning	z.v.m. z.v.m. z.v.m.	P.c. P.c. Frederiks III, nr. 213.

40 PIETER JANSEN POELGEEST (Voet nrs. 39 en 318)

Geb. 1620.

Z.v. Jan Sjoerds en Maritien Floris Poelgeest.

Tr. 1646 Elisabeth van Hiemstra.

Leerling 1631.

Mr. ca. 1645.

Leerling: 1659 Claes Clasen Balck (Voet nr. 50).

Keurmeester 1665.

Gildeboek 1631-1678.

L.v. overleden 1691.

Pieter Jansen Poelgeest was een zoon van de tuinder Jan Sjoerds en Maritgen Floris.²³³ Na het overlijden van zijn moeder hertrouwde zijn vader in 1646 met Tedt Fongers Inthema, een tante van Fonger Foppes Inthema (Voet nr. 44).²³⁴ In datzelfde jaar werd het huwelijk tussen Poelgeest en Elisabeth Johannes van Hiemstra voltrokken. In 1650 verwierf de edelsmid een plaats in de vroedschap.²³⁵ Hij trad in 1653 als curator op over de weeskinderen van Jacobien Floris, de overleden echtgenote van Douwe Ipes Houckema. Poelgeest schatte het zilver in de boedel van de lakenhandelaar op ruim 300 carolusguldens.²³⁶ Uit de 'verkoop tot nadeel' van oud-raadsman Haring Fongers Repkema, kocht de edelsmid 'een silveren beeker, wegende 17 loot seven achtendeel ijder loodt voor dartich strs, een silveren beeker, wegende acht loodt & achtendeel ijder loodt voor 1-6-0' en 'een silveren beeker, wegende 8 ½ loodt ijder loodt voor 26 strs'.²³⁷

233 Tresoar, DTB 895. Zij was afkomstig uit Leiden en is in 1608 gehuwd met Florys Claes, een gardeniersgezel uit Leeuwarden. Ze hertrouwde in 1618 met Jan Sjoerds uit Leeuwarden.

234 Tresoar, DTB 141.

235 GAB, inv.nr. 109.

236 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 134, f. 59v-80v.

237 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 50, f. 320.

In 1655 stelde gemeensman Jan Sjoerds zich borg voor zijn zoon als pachter van de 4 speciën voor 1655-1656. Poelgeest was in 1656 debiteur van Cornelia Rollema, de overleden echtgenote van medicus Jacob Atsma. Tot diens patiënten behoorden ook Gysbert Japicx, Claes Baardt (Voet nr. 42), diens schoonmoeder Trincke Harckes en Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37).²³⁸

Tedt Fongers Inthema, de stiefmoeder van Poelgeest, overleed in 1675. Haar erfgenamen waren haar man 'Jan Sioerds, [...] Pijter Jansen mr. goltsmit en Duco Gellius ter ener zijde, Sijbren Hiddes te Pingjum als man en voorstander van Sijke Ockes, dr. Ignatius Inthiema medecinale doctor binnen Harlingen sijn beide kinderen van w: Ocke Fongers sampt Fonger Inthiema ten hovemiam aetatis becomen hebbende, mitsgaders Frans Riemersma als curator over Geertie Foppes Inthiema huisvrouw van Johannes Diependal, kinderen van Foppe Fongers Inthiema, te samen erfgenamen ex testamento van w: Tettie Fongers Inthiema, in leven huisvrouw van gedachte Jan Sioerds'.²³⁹ Poelgeest ontving uit de sterfhuisboedel van apotheker Lieuwe Jensma nog geld voor de 'gouden ringh' die hij en Aemilius Jensma op 'd' beurs' in Amsterdam voor Jeltie Jensma hadden gekocht.²⁴⁰ In 1662 taxeerde de edelsmid het zilver in de boedel van apotheker Aemilius Jensma na het overlijden van diens echtgenote, Bottie van Terwischa.²⁴¹ Daarin 'een silveren cop 19 ½ lood getauxeert 32 strs, brandewijn cop 13 ¼ lood op 30 strs, silveren cop 10 ¾ loodt op 34 strs, grote ijsbeecker 10 loodt op 32 strs' en 'drie silveren ijsbeeckers 22 ¼ lood op 32 strs'. Poelgeest deed regelmatig zaken met zijn zwager Egbert Jansen van Emmenes, de eigenaar van de Bank van Lening. Samen kochten ze landbouwgrond waarover een probleem met het niaarrecht ontstond.²⁴² Problemen kreeg de edelsmid ook met notaris Hilarius Hijlckema.²⁴³ Poelgeest investeerde rond 1670 in grondbezit. In 1676 kocht hij 56 pondematen te Condehuijsum onder Witmarsum²⁴⁴ en 10 pondematen bij Hartwerd.²⁴⁵ Ondertussen komen we aanwijzingen

238 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 136, f. 34v-38v. In deze uitgebreide inventaris o.a. een schilderij van *Samson* en een schilderij van de overleden Cornelia's bestemoeder. Ook veel zilver en de vermelding dat: 'van de bovengenoemde penningen sijn aen Egbert Jansen van Emmenes gebracht tot afflossinge van seekere een groot silveren beecker met een silveren onderriem voor desen bij sal. Corneliske Rollema in de banck van leninge gebracht, en dato daerijt gelicht tot profijte vant sterfhuis ter somma van vier en veertich cargls tien strs soo comt hier tegens weder tot profijte een grote silveren beecker met de letters R:F:R en F:O daerbeneffens een silveren onderriem met de naem Cornelia Rollema'.

239 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 169, f. 64ev.

240 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 170, f. 155.

241 Tresoar, Bolsward, inv.nr 57, f. 313v.

242 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16553, d.d. 15 juli 1664. Zie ook Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 224, f. 95v-96.

243 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 122-123. De notaris maakt in zijn verweer gewag van een reis naar Holland door Poelgeest.

244 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 228, f. 29v-30v.

245 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 228, f. 66v-70.

voor zijn werkzaamheden als edelsmid tegen. In 1679 was hij curator over de weeskinderen van wijlen Steffen Symens. In de boedel bevond zich 'een proefschaalte 5 lood swaar'.²⁴⁶ Poelgeest volgde op 15 februari 1680 de overleden leidekker Douwe Philippus in de vroedschap op.²⁴⁷ Deze benoeming werd feestelijk gevierd, maar eindigde in een drama.²⁴⁸ Op 17 februari 1680 ontstond bij majoor Johannes Willems, herbergier in De Doele, een vechtpartij tussen burgemeester Gellius Fopma en de gemeensman en substituut-ontvanger van Wonseradeel, Claes Heerts Minsma. Het gehele stadsbestuur was getuige van deze knokpartij.²⁴⁹ In 1682 werd Poelgeests de toegang tot het avondmaal geweigerd om zijn dronkenschap.²⁵⁰ Hij bleef als raadsman in functie getuige zijn onkostendeclaraties.²⁵¹ Samen met zijn vrouw kocht Poelgeest in 1684 landbouwgrond in de buurt van Cubaard.²⁵² In april 1687 en 1688 stelde de edelsmid zich borg voor zijn schoonzoon Jan Jacobs Munnickhuys (Voet nr. 46) als collecteur van de brandewijnen. Munnickhuys deed hetzelfde voor Poelgeest in 1689.²⁵³ Ook in zijn sterfjaar was Poelgeest nog als collecteur actief.

In 1691 werd 12 carolusguldens betaald 'voor het beluyden van den olde raatsman Poelgeest 2-10-0 wegens het openen van sijn graff'.²⁵⁴ Weduwe Elisabeth van Heemstra bezat volgens het stemkohier van 1698 een kwart stem van nr. 10 in Exmorra en de helft van stem nr. 46 te Witmarsum.

246 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 183, f. 236ev.

247 GAB, inv.nr. 81 Processen verbaal van stemmingen (1640-1751).

248 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 69, f. 152-165.

249 Tijdens de maaltijd werd aan gemeensman Tjerk Lolles Lely een klein briefje overhandigd. Hij was daarop met zijn vrouw van de tafel opgestaan en naar de kelderkamer gegaan. Na de maaltijd voegden een aantal magistraats- en vroedschapsleden zich bij hen. Minsma kreeg vervolgens woorden met Fopma en vroeg om het briefje. Hierop ontstond een scheldpartij over de zaak die al eerder tot onenigheid had geleid. Minsma voegde Fopma toe: 'Du biste maar een viercante boer.' Getuigen hoorde Fopma zeggen: 'Wat het stu te seggen van een viercante boer, bin een boere soon. Dat bin ick met eeren'. Vervolgens sloeg Fopma Minsma in het gezicht, 'dat hij van de eerste slagh neerstortte, dat Fopma hem op de grond liggende nog twee slagen heeft gegeven', terwijl de anderen de vechtersbazen probeerden te scheiden, Minsma krabbelde op, leegde een zilveren beker met bier en probeerde Fopma daarmee in het gezicht te slaan. Die raakte gewond aan het gezicht. Op voorspraak van Alema werd de zaak onder het genot van een glas wijn bijgelegd. Minsma voegde zich later weer bij het gezelschap. Na de dood van Minsma trouwde zijn weduwe Sytske Dircks Vogelsang met Goris Heerckes Buma. Een dochter van deze Buma trouwde met Frans Lous Machet (Voet nr. 57).

250 Tresoar, DTB 141, d.d. 10 november 1682.

251 GAB, inv.nr. 460 Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1652-1812), f. 74v.

252 Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 48, f. 35.

253 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 315 en ORA Bolsward, inv.nr. 22, f. 21v. en f. 56.

254 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

Werk: twee ijsbekertjes gedat. 1648	jl. R (1648)	Oudheidkamer Bolsward. <i>Arti</i> 1880, 191. <i>Cat.</i> 1927, 46. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 149. <i>Wiekslag</i> , 28. Frederiks III, 219. <i>Cat.</i> 1987, 14.
gedachtenislepel gedat. 1649	jl. S (1649)	P.c.
brandewijnkom	jl. C (1654)	Fries Museum. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 156. Frederiks III, nr. 220. Beeling II, 74-75. <i>Antiek</i> , 1984. Sotheby's Geneve, 16 mei 1995, nr. 76.
bekertje	jl. E (1656)	P.c.
bekertje	jl. G (1658)	P.c.
bekertje	jl. I (1660)	P.c.
kan met deksel en drie bekertjes gedat. 1663	jl. M (1663)	Oudheidkamer Bolsward. <i>Wiekslag</i> , 38. Frederiks III, 221. <i>Cat.</i> 1987, 26. FGZ, 594-597.
brandewijnkom	jl. N (1664)	P.c. <i>Wiekslag</i> , 40. Frederiks III, 222. Beeling III, 157.
brandewijnkom	jl. O (1665)	P.c. <i>Cat.</i> 1927, 329.
mosterdpot	jl. P (1666)	Fries Museum. <i>Cat.</i> 1985, 66. <i>Cat.</i> 1987, 27.
beker	jl. P (1666)	P.c.
brandewijnkom	jl. Q (1667)	P.c.
brandewijnkom gedat. 1668	jl. R (1668)	P.c. <i>Cat.</i> 1927, 339.
brandewijnkom gedat. 1669	jl. S (1669)	Sotheby's Amsterdam, 15 mei 2000, nr. 21. Pulchri studio november 1963, nr. 291.
brandewijnkom	jl. T (1670)	P.c. <i>Cat.</i> 1927, 340.
brandewijnkom trouwkistje	jl. V (1671) jl. W (1672)	Sotheby's Amsterdam, april 1985, nr. 260. P.c. Wttewaal, <i>Klein zilver</i> , 17.
brandewijnkom miskelk	jl. B (1674) jl. D (1676)	P.c. Catharijneconvent. <i>Wiekslag</i> , 44.
lepel gedat. 1669	z.v.m.	Mak van Waay 243/244, nr. 493.

lepel gedat. 1636	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, 8 november 1999, nr. 248.
lepel	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 03744. <i>Cat. 1927</i> , 415. <i>Cat. 1985</i> , 239.
lepel	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward/OKS no. 03216. <i>Wiekslag</i> , 29. <i>Cat. 1985</i> , a6.
trouwkistje	z.v.m.	P.c. <i>Wiekslag</i> , 30. Frederiks III, 218.
trouwkistje	z.v.m.	P.c.
5 lepels	z.v.m.	P.c. <i>Cat. 1927</i> , 414 en 415. <i>Cat. 1985</i> , lepels 12 en 13.
beker		P.c.

41 JACOB BAUKES ABBEMA (Voet nrs. 40 en 80)

Geb. 1617 of 1619.

Zv. Bauke Jacobs en Jans Sixti.

Tr. 10 februari 1650 Richt Ennes Lieuckema.

Leerling 1 december 1637.

Mr. 4 april 1649.

Leerlingen: 1659 Meije Auckes Algera.

1659 Jacob Hendricks.

Gildeboek 1649-1659.

L.v. overleden vóór 15 september 1668.

Op 27 maart 1640 was Obertus Sixti, predikant te Bozum, curator over Jacob Baukes.

Jacob was de zoon van de wieldraaier Bauke Jacobs, die met een zuster van de predikant was gehuwd.²⁵⁵ Het zilver werd door Lolles Jeltens (Voet nr. 36) getaxeerd: '15 silveren lepels wegen 33 1/2 loodt ijder loodt 26 st getaxeert op 43-11-0 en drie silveren beeckers wegen 25 loodt ijder loodt getax 30 st op 37-0-0'.²⁵⁶

Abbema trad in 1650 in het huwelijk met Richtje Ennes Lieuckema, een dochter van Enne Broers Lieuckema en Bauck Syercx. Uit het huwelijk kwamen vier kinderen voort. De edelsmid en zijn vrouw waren lidmaat.²⁵⁷ Zij kochten in 1658 voor 775 carolusguldens een half huis aan de Koornmarkt en werden burens van de kistenmaker Jacob Jansen, de vader van Jan

255 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 131, f. 187-192.

256 Tresoar, DTB 141.

257 Tresoar, DTB 146.

Afb. 42 Afbeelding van *De Hoop* op de avondmaalsbeker van de N.H.G. Tjerkwerd.

Afb. 43 Jacob de Gheyn II, *De Hoop*. Prent (ca. 1595).

Jacobs Munnickhuys (Voet nr. 46).²⁵⁸ In 1659 leverde Abbema een avondmaalsbeker aan de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Tjerkwerd. Voor de gravures van Het Geloof, De Hoop en De Liefde maakt de edelsmid gebruik van prenten van Jacob de Gheyn II.

In 1661 werd Abbema met algemene stemmen, in plaats van de overleden Haring Fongers Repkema, tot gemeensman gekozen.²⁵⁹ Een jaar later stelde Aucke Iges Algra²⁶⁰ zich voor de edelsmid borg als collecteur voor turf, brandhout & 56ste penning en de oortiesgelden in 1662-1663.²⁶¹ Dit beviel kennelijk goed, want in 1663 stond gemeensman Sierck Gerbens Monsma borg.²⁶² In 1664 was Abbema collecteur van het bestiaal met gemeensman Jan Sipckes als borg.²⁶³ Abbema speelde in het conflict rond de toetreding van zijn buurjongen Jan Munnickhuys tot het edelsmedengilde een belangrijke rol. In de beschrijving van de inventaris van de oud-stadsrentmeester Dodoneus Colde op 27 mei 1664, werd Abbema collecteur van de speciën genoemd.²⁶⁴ Abbema is één van de edelsmeden die in 1666 door herbergier Claes Jacobs Bootsma tot betaling van de ‘verteringe’ werd gedwongen.²⁶⁵ In

²⁵⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 222, f. 220.

²⁵⁹ GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

²⁶⁰ In FGZ, 810-811 is een tondeldoos afgebeeld met de inscriptie ‘Aucke-Iges-Algera’ en ‘Anno 1.6.5.5.’.

²⁶¹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 211v.

²⁶² Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 15v.

²⁶³ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 94.

²⁶⁴ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 175, f. 3.

²⁶⁵ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 218v-219. Dit libel heb ik niet gevonden, maar in de sterfhuysinventaris van notaris Hylario Hijckema komt de beschrijving van ‘een lijbel voor Claes Bootsma contra Jacob Baukes’ voor. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 142, f. 186.

Afb. 44 Onderzijde van de avondmaalsbeker van Nederlands Hervormde Gemeente Wijnaldum met het meesterteken Lolle Jeltens (Voet nr. 36), stadskeur Bolsward en de jaarletter P (1646).

1667 kocht Abbema uit het bezit van jonker Allardus Pijtters Jongstal acht pondematen land onder Witmarsum.²⁶⁶

Op 15 september 1668 werd de inventaris van het sterfhuis van Jacob Baukes Abbema beschreven.²⁶⁷ Regnerus Lollides, predikant in Kimswerd, trad als curator over de weeskinderen op.²⁶⁸ Onder de debiteuren bevonden zich herbergier Willem Swart, die voor van 'twee mosterpotten 12-12-0' moest betalen. Jan Annes Jorna (Voet nr. 43) was nog 'debit van acht lood silver 12-0-0.' Het wederzijdse bezit werd 'vermindert met twee hondert car gl ten regarde van de troupeninck bij Jacop Bauckes aen Richtie vereert, meede de goldsmidtsproeff en maeltijd'.

De weduwe hertrouwde binnen een jaar met Heercke Annes Jorna, een zoon van Anne Heerckes (Voet nr. 37).²⁶⁹ Uit de afrekening van de boedel

²⁶⁶ Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 226, f. 10.

²⁶⁷ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 142, f. 1-7.

²⁶⁸ Romein, *Naamlijst* 1, 198-199. Hij overleed te Kimswerd 'den 20 December 1697, en schonk met zijne vrouw een avondmaalsbeker aan deze gemeente'. Deze avondmaalsbeker, gemaakt door Lolle Jeltens (Voet nr. 36), is onder andere afgebeeld in Stoter, *De Zilveren Eeuw*, 74.

²⁶⁹ Tresoar, DTB 142.

van Abbema blijkt dat 'het silverwerck & golden ringen bij Jan Annes buyten 't boelgoet gecocht' ruim 75 carolusguldens opbracht'.²⁷⁰

In de *Zilveren Eeuw* is een roestel van onderzijde van avondmaalsbeker van Wijnaldum afgebeeld.²⁷¹ In de bodem is een familiewapen gegraveerd. Boven het wapen is een aambeeld als helmteken te zien in combinatie met de letters 'IB'. In het familiewapen komt een huismerk voor dat grote gelijkenis vertoont met het meesterteken Voet nr. 80. In het familiewapen komt ook een wagenwiel voor. Bauke Jacobs, de vader van de edelsmid, was een wildraaier. Ik wil dit meesterteken aan Jacob Baukes Abbema toeschrijven. De letters 'IB' zijn de initialen van de edelsmid en het aambeeld symboliseert zijn beroep. In het randschrift, dat aan een sobere levensstijl refereert, heeft het jaartal '1643' mogelijk betrekking op het jaar waarin Abbema de volwasen leeftijd bereikte. Het meesterteken Voet nr. 80 komt ook voor op een avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Wons met de jaarletter F (1656). Abbema bezat land in de buurt van Wons en zijn schoonvader was uit dit dorp afkomstig.²⁷²

Werk:

lepel	jl. S (1649)	Fries Museum/OKS no. 04093 <i>Cat. 1968</i> , 529. <i>Cat. 1987</i> , nr. 6.
avondmaalsbeker	jl. F (1657)	N.H.G. Wons (SKKN 59.466.27).
avondmaalsbeker	jl. G (1658)	N.H.G. Tjerkwerd.
twee avondmaalsbekers	jl. H (1659)	N.H.G. Makkum (SKKN 9461)/FM inv.nr. Z2008-018A+B.
gedat. 1659		FGZ, 292-293.
lepel	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.
lepel	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.

42 ARIAN FRANSEN RIEMERSMA (Voet nrs. 41 en 320)

Ged. 17 februari 1631.

Z.v. Frans Ariens Riemersma (Voet nr. 33) en Tiaerdjtje Bauckes.

Tr. 1653 Hendrickje Joostes Cluyter.

1643 leerling van zijn vader.

Mr. 22 september 1653 ten huize van Folckert Rochus.

1654/1665 keurmeester.

Leerling: 1658 Jacob Jans.

Gildeboek 1643-1658.

L.v. beluid mei 1674.

270 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 177, f. 167v-174.

271 Stoter, *De Zilveren Eeuw*, 74-75.

272 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 9, f. 264v.

Arian Fransen Riemersma trouwde in april 1653 met Hendrickje, een dochter van lakenkoopman en gemeensman Joost Hendricks Cluyter en Siouck van Marssum.²⁷³ Het gezin was welgesteld, getuige de inventarisatie van de goederen van Siouck uit 1641.²⁷⁴ De familie liet zich portretteren.²⁷⁵ De edelsmid en zijn vrouw waren lidmaat.²⁷⁶ Riemersma woog in 1653 het zilver in het sterfhuis van Trijn Sipckes. Op dat moment was hij nog geen lid van het gilde. In 1654 kocht Arian Riemersma voor 5 carolusgulden 'vrije gang ofte pad over seeker leedige plaetse aan het Bolwerk' van Fonger Foppes Inthema (Voet nr. 44). Arian Riemersma erfde in 1654 van zijn moeder Tiaerdjtje Bauckes en zijn overleden zuster Auckien.²⁷⁷ In 1655 overleed zijn eerste kind.²⁷⁸ Riemersma maakte in 1656 een boekbeslag voor gemeensman Arian Buwes.²⁷⁹ Uit de boedel van Hylck van Marssum, de weduwe van Jan van Marssum, kochten Riemersma en Poelgeest een aantal kannen met zilveren deksels.²⁸⁰

In 1658 verloor het echtpaar andermaal een kind. Riemersma stelde zich dat jaar borg voor zijn halfbroer Suffridus Riemersma als collecteur van turf, brandhout in het jaar 1658-1659.²⁸¹ Op 6 juli 1661 nodigde de kuiper en gemeensman Atte Siouckes, burgemeester Tarquinius van Boelens uit om samen met hem en Frans Ariens Riemersma, Aucke Iges Algra en vaandrig Arian Riemersma 'vrunte droncken te doen' bij herbergier Aede Jans Croontie. Deze borrel mondde uit in dronkenschap, gezeur over het leegdrinken van glazen, het gooien met roemers wijn en mishandeling. Herbergier en hopman Croontie greep nogal hardhandig in en moest dat bezuren met een boete van 8 goudgulden.²⁸²

273 Tresoar, DTB 141. Siouck van Marssum was een dochter van apotheker en burgemeester Jan van Marssum.

274 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 131, f. 184ev. Zie ook Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 164, f. 183ev. Dit weesboek geeft informatie over de opvoeding van Hendrickjen. De curatoren Claes Steven Stellingwerf en Jan van Marssum betaalden in 1647 aan 'mr. Jan Bertingh organist tot Leeuwarden voor een half jaer leergelt van 't spelen op de claviercymbael [...]'.
275 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 132, f. 1-5. In deze inventaris van grootmoeder Hendrickjen Butterman is sprake van de 'effigies van Hendrick Cluyter en Hendrick [...]'. Ook van curator Claes Steven Stellingwerf en zijn vrouw Swob Rollema bestonden portretten. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 133, f. 232-236. '1651: 'd' cunterfijnselen van wijlen Claes Stevens & Swob Rollema'.

276 Tresoar, DTB 146.
277 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 166, f. 238v-241.
278 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

279 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 172, f. 140v.
280 Tresoar, Bolsward, inv.nr. 135, f. 142v-158. 'Ende is Siouckjen van Marssum noch toetgetaxeert door d'faendrich Arian Riemersma ende Pijtter Jansen mr. goltsmits binnen Bolsward dese naevolgende percelen twaelf silveren lepels 28 3/4 lood 't lood 1-11-0 a 44-11-4, twee cleijne beeckerties 16 1/8 lood 't lood 1-6-4 a 21-3-4, een stienen mosterpoth met silv lid en lepeltie 4-10-0. 'Fonger Foppes Inthema drie silveren lepels weegen 7 7/8 lood 't lood 29 strs a 11-8-6'. 'Aen Faendrich Adrianus ab Riemersma en Pieter Janssen sijn toegewaardeert ofte toegestonden bij de erfgen. een groote silveren beecker, twee silveren schalen, twee silveren geschulpte beeckers, twee brandewijnroeskes te samen 77 1/8 loodt a 124-2-4. Een vergulden silveren credens met een scriptie 39 1/4 loodt a 39-5-0'.

281 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 49.
282 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 57, f. 91-104v.

Frans Ariens Riemersma en Sjoerd Reins Binthiema stelden zich in mei 1663 en 1664 borg voor Arian als collecteur van stadsdaelder.²⁸³ Samen met Claes Baardt taxeerde Riemersma in 1665 het zilver in de sterfhuisboedel van Tietske Stevens Stellingwerf, de echtgenote van chirurgijn Frans Baerends Boccama.²⁸⁴

Op 31 mei 1666 werd Arian Riemersma vaandrig.²⁸⁵ De edelsmid verkocht een eeuwige rente uit land te Arum aan zijn zwager, de procureur-postulant Joannes Theodori Steindam.²⁸⁶ Tijdens het Rampjaar 1672 verwierf Arian Riemersma de rang van kapitein.²⁸⁷ De voogden van het Sint Anthony Gasthuis kregen van Gedeputeerde Staten het verzoek gewonde soldaten op te nemen.²⁸⁸ In mei 1674 werd 12 carolusguldens aan de voogden van de Martinikerk betaald 'voort openen van d' capetijen Adrijanen Rijemersma graff met een uijer luijden'.²⁸⁹

Apotheker Johannes Engwirda werd curator over de minderjarige dochter Tjeertje.²⁹⁰ De weesrekeningen tonen het bezit van Riemersma. Hij bezat 8 einsen saadlant tot Wons, 23 pondematen te Ymswolde, 6 pondematen bij Sneek, 1 1/2 pondemaat te Sneek genaamd 'De Wier', 7 koegangen tot Sneek, de helft van 2 1/2 pondematen tot Sneek, 8 pondematen te Tinga, de helft van 10 pondematen tot Hommerts-Jutrijp en 16 pondematen, 'Holpoda' genaamd bij Jutrijp. Verder aan onroerend goed een tuin bij het Bolwerk, een huis gelegen naast de Waagpijp, een huis aan de Hoogstraat en een huis tegenover het Weeshuis aan de Kerkstraat. Claes Baardt (Voet nr. 42) had van Riemersma, na diens overlijden, nog 59 carolusguldens tegoed 'van geleverde silverwerken, vermaecken van verscheidene stucken silverwerck'.²⁹¹

283 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 18, f. 14v en 96v. Over deze inning van deze belasting ontstond een conflict tussen de kerkvoogden van de Martinikerk en een aantal herbergiers. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 60, f. 234-288.

284 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 9ev.

285 Tresoar, NT 5.18, inv.nr. 2289-2396; Lijsten van door Friesland tot en met 1723 aangestelde officieren uit Statenresoluties en Commissie- en instructieboeken, inv.nrs. 2580-2589.

286 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 226, f. 242-242v.

287 Tresoar, NT 344 Verzameling Fries Genootschap, inv.nr. 896. Register van compagnieën ter repartitie van Friesland, met namen der kapiteins sinds 1666, door F.W. van Meyers, 1732.

288 Archieven van de gewestelijke bestuursinstellingen van Friesland 1580-1795, inv.nrs. 2289-2427.

289 Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

290 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 182, f. 124-130.

291 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 20, f. 121.

Werk:		
2 collecteschalen ²⁹² gedat. 1654	jl. C (1654)	N.H.G. Bolsward. <i>Cat. 1927</i> , 214. Frederiks I, 179. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 151. <i>Wiekslag</i> , 33. <i>Cat. 1987</i> , 20.
avondmaalsbeker gedat. 1658	jl. F (1657)	Fries Museum/N.H.G. Itens <i>Cat. 1927</i> , 144. JFG 1928-1929 aanwinst no. 8024. <i>Wiekslag</i> , 37. Frederiks III, 223, afb. 185. <i>Cat. 1985</i> , 59. <i>Cat. 1987</i> , 23.
lepel	z.v.m.	Fries Museum. <i>Cat. 1987</i> , 10.

43 CLAES FRANSEN BAARDT (Voet nrs. 26, 42 en 325)

Geb. 1629.

Z.v. Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38) en Lieuckje Clases Allingha.

Tr. 1 februari 1654 Siucke Harckes.

Leerling 1640.

Mr. 1654.

Leerlingen: 1655 Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51).

1658 Johannes Jeltjes.

1685 Frans Lous Machet (Voet nr. 57).

1654/1665/1668 keurmeester van het gilde.

Gildeboek 1640-1685.

L.v. overleden vóór 27 november 1693.

Claes Fransen Baardt trouwde in 1654 met een dochter van de katholieke lakenkoopman Harcke Gerrijts en Trincke Rinnerts.²⁹³ Uit het huwelijk van Claes Baardt kwamen vier kinderen voort. Gerrit werd wolkammer en uitbater van herberg Het Wapen van Wonseradeel.²⁹⁴ In 1656 werd Harcke geboren, die ook edelsmid werd. Dochter Trijntje trouwde in 1701 voor het

²⁹² Deze schaal draagt de inscriptie: 'Geeltie Hendricus Feenema van Barken Ao. 1654'. Zij was de echtgenote van Joannes Stephani, predikant van Oudega, Idsega en Sanfirden. De opmerking in Romein, *Naamlijst*, II, 379 dat Geeltie van Barken in 1649 overleden zou zijn, is niet correct. Uit haar sterfhuisinventaris, Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 62, f. 80-88, blijkt dat zij in 1667 overleed.

²⁹³ DTB 134. Zij trouwden voor het gerecht van Bolsward. De grootouders van Siucke waren Gerrijt Harckes en Siuw Bernardi. Vermoedelijke voorouders komen we tegen in GAB, inv.nr. 692 Stukken betreffende een jaarlijkse rente van negen goudgulden uit de stadswaag voor Sijouck Petersdr., weduwe van wijlen Harcke Rennertsz (1544-1555). Deze namencombinatie zien we terug bij Siucke en Rinnert Harckes.

²⁹⁴ Hij trouwde in 1681 voor het gerecht met Bottie Siex Meylema en overleed in 1696. Zijn weduwe hertrouwde in 1698 met Tierck Wybrens.

gerecht met Melis Ipes. De genealogie Baardt vermeldt een mogelijke dochter Lieuckien.²⁹⁵ Zij trouwde in 1687 met Wybe Tjeerds Wigmana, een katholieke lakenkoopman uit Sneek.

Baardt leverde in 1655 zilveren boekbeslag aan de procureur-postulant Liuwe Jensma.²⁹⁶ In 1656 raakte Baardt door de lakenhandel van zijn schoonmoeder betrokken bij een rechtszaak tegen Symon Cornelis Braack, 'mede partitionier van de Landtschaps accijnsen'.²⁹⁷ Baardt en Goris Heerckes Buma bezochten in 1657 de slagerij van Symen Ipes. Hij bood in zijn winkel schilderijen te koop aan. Tijdens de bezichtiging raakte de slager slaags met hopman Willem Jacobs, een broer van de dichter Gysbert Japicx.²⁹⁸

Claes Baardt was een belangrijke steunpilaar van de katholieke gemeenschap in Bolsward. In 1658 werd hij gehoord in verband met een nalatenschap aan de katholieke armen.²⁹⁹ Volgens zijn rekenboek leverde Baardt aan de tamboer Jurrien Hendrix een zilveren onderriem.³⁰⁰ De schuld werd verrekend met de koop van een half huis aan de Kerkstraat.³⁰¹ In december 1658 verkocht de schoonmoeder van Baardt een huis aan de Marktstraat aan Helena Bruynsma, de dochter van de vermogende katholieke bierbrouwer Hans Hansen Bruynsma.³⁰² Baardt sloopte uit het verkochte huis nog snel de stenen vloer en rooide in de tuin anjelieren, tulpen en een palmboom. Deze actie leidde tot een proces.³⁰³

Baardt had met zijn schoonmoeder in 1660 geld tegoed van Bauck Fransen van geleverde boter en stoffen.³⁰⁴ Bauck was de weduwe van Bernardus Gerrijts,³⁰⁵ een broer van Harcke Gerrijts, de schoonvader van Claes Baardt. Bernardus hing zichzelf in 1657 op.³⁰⁶ Bauck hertrouwde met de chirurgijn Pieter Edes uit Winsum. Rampspoed trof Baucks familie vaker, want haar

295 Heerma van Vos en Osinga, 'Genealogie Baardt', c vi undecies.

296 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 169, f. 207.

297 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 52, f. 225-241. Deze Braack stierf in 1677 en was uitbater van herberg De Doele. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 330-347v. Zijn erfgenamen verkochten het zilver voor een bedrag van 748 carolusguldens aan de Munt te Leeuwarden. Baardt stond voor 70 carolusguldens bij Braack in het krijt.

298 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 53, f. 66-73v. Zie ook Schoen, 'Claes Fransen Baardt'.

299 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 54, f. 74v-79. Tijdens dit proces viel ook de naam van Johannes Steenwijck, een jezuïetenpater die via Zweden en Amsterdam naar Bolsward was gevlucht. Eén van de getuigen wist nog iets over het zilver te melden: '[...] mede silveren croesen en lepels te minst dat deze getuige eenige silvere lepels heeft gesien onder het brandewijn versuijppen'.

300 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 54, f. 297.

301 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 257, f. 185. In 1660 kocht Baardt samen met Claes Clasen Balck sr. de andere helft. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 36v. en f. 70. Ze verkochten het pand in 1662 en maakten ruim 50 goudguldens winst.

302 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 2v. Hans Hansen Bruynsma (Voet nr. 116) was zijn zoon.

303 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 55, f. 147-152.

304 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 111, f. 100v.

305 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 128, f. 5-12v. Deze sterfhuisinventaris van Siuw Bernardi werd op 16 oktober 1627 beschreven op verzoek van Heercke Heerckes (Voet nr. 15) als curator over Bernardus Gerrijts. Zij woonde aan de Rijkstraat en handelde in lakens en stoffen.

306 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16531 (1662), definitieve sententie nr. 51.

zuster Hylck overleed in juni 1661.³⁰⁷ In augustus 1661 stierf Bauck. Claes Baardt ontdekte tijdens de veiling van haar boelgoed de zilveren lepel die was zoekgeraakt tijdens de ‘poppeslok’, die ter gelegenheid van de geboorte van zijn kind was gehouden. Tijdens het proces dat volgde, identificeerde de advocaat van Claes Baardt diens gestolen lepel met de omschrijving van zijn meesterteken ‘sijnde een sterre’.³⁰⁸

Baardt kreeg in 1663 nog geld van wijlen Joris Steerlingh, burger-luitenant, kruidenier en apotheker te Bolsward voor geleverd rood laken.³⁰⁹ Volgens het rekenboek van Homme Dirck Goltsma (Voet nr. 412) was Baardt hem in 1663 ruim 9 carolusguldens schuldig.³¹⁰

De katholiek Baardt taxeerde in 1664 het zilver in de boedel van Lijsbeth Wiarda, de weduwe van Sixtus Hommius, voormalig predikant van Bolsward.³¹¹ Een sterk staaltje van omgangsoecumene. ‘Het silveren lampet schuttel wegende vijf pont vijf lood & de kanne wegen twee pont een en twintich lood te samen seven pont 26 lood, sijn door Claes Baerda mr. goldsmid geestimeert het lood op 31 str’s’. ‘Rinscke Sixti is toegeslagen ’t silver vergulden lampet & schuttelt ter somma volgens tauxatie van 387-10-0’. In de voorkamer van het huis op de Grote Dijlacker hingen ‘2 schilderijen sijn de conterfeijtsels van w: Festus cum uxore’. Claes Baardt werd in december 1664 veroordeeld tot betaling van 8 goudguldens wegens aantasting van de eer van de overleden Bauck Fransen.³¹²

Met Arian Fransen Riemersma (Voet nr. 41) taxeerde Baardt in februari 1665 het zilver van de chirurgijn Frans Barendts Boccama.³¹³ Samen met zijn zwager Rinnert Harckes kocht Claes Baardt in maart 1665 een half huis op de Grote Dijlacker van Fonger Foppes Inthema (Voet nr. 44).³¹⁴ Hij kocht in 1668 een huis aan de Kerkstraat van Idske Feyckes, de vrouw van Jacob Fongers Oosterbaan, ‘bouwmeester der stede Leeuwarden’.³¹⁵ De moeder van Baardts leerling Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51) eiste in 1668 het zilver

307 Tresoar, ORA Bolsward inv.nr. 137, f. 264-267. Hylck was de weduwe van Hoyte Romckes. Na de inventarisatie volgt een overzicht van een boelgoedveiling ten huize van Egbert Jansen van Emmenes, de ‘banckholder’. Daarna volgt een beschrijving van de inventaris van Bauck Fransen. Zie ook Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 137, f. 270-280.

308 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 57, f. 63-68; Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 58, f. 408-411v. en ORA Bolsward, inv.nr. 59, f. 171-186. Deze beschrijving van het meesterteken vormt het sterkste bewijs voor de toeschrijving van meesterteken Voet nr. 26 aan Claes Baardt.

309 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 175, f. 5v. In zijn sterfhuisinventaris o.a. ‘4 silveren coppen, een pomander met een ketting, 3 silveren schalen’ en een schilderij ‘waerin Steerlingh selfs is gecounterfeijt’. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 138, f. 74v-89.

310 HCL, y 15, f. 35.

311 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 139, f. 41-62v.

312 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 111, f. 317v-318. Baardt kondigde aan in hoger beroep te gaan. Dit stuk is niet gevonden.

313 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 60, f. 395v.

314 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 143. Op 10 maart 1665 werd de inventaris van Fonger Foppes Inthema beschreven.

315 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 193v-194. Achter het huis bevond zich een plantenkas.

terug dat zij tien jaar eerder bij Trincke Harckes had verstoep toen schuldeiser Hans Hansen Bruynsma haar boedel wilde veilen.³¹⁶

Claes Baardt, Rienk Baardt (Voet nr. 45), zuivelkoopman Douwe Idsen Rispens, de vader van Ids Douwes Rispens (Voet nr. 47) en bierbrouwer Tierck Lolles Lely stelden zich op 8 februari 1669 borg voor Harmen Fransen Baardt die als koopmansbode van Bolsward op Amsterdam voer.³¹⁷ De katholieke koopman Eelcke Rinnerts Eelcoma uit Harlingen deed in 1669 zaken met Baardt.³¹⁸ Baardt stelde zich in juli 1671 in Amsterdam borg voor de 8.000 carolusguldens die Oene van Grovestins, de grietman van Hennaarderadeel, van de Amsterdamse koopman Lodewijck de Bas leende.³¹⁹ De edelsmid was tijdens de oorlog in 1672 schrijver van een compagnie ruiters onder bevel van ritmeester Dirck van Duijnen.³²⁰ In die hoedanigheid leende hij regelmatig geld, onder andere van de Leeuwarder apotheker Pijter Tijmens van Oosten.³²¹

Baardt was in 1673 ruim 225 carolusguldens schuldig aan de erfgenamen van Trijntie Carstens.³²² In 1676 kreeg de edelsmid te maken met een claim van de nazaten van Hans Seippels, een juwelier uit Amsterdam.³²³ Zij eisten 427 carolusguldens voor vier diamanten ringen. De erven Seippels gaven in 1678 Benjamin Bourbon in Leeuwarden opdracht het bedrag in te Vorderen.³²⁴ Baardt verweerde zich met het argument dat hij sinds 1661 als commissionair voor Seippels was opgetreden.³²⁵ In 1677 ontstond een probleem rond 'de substitutie des schrieverschaps van de ritmr. Duijnens compagnie

316 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr 19, f. 85v. Zie ook Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 136, f. 232-237.

317 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 19, f. 128v. De koopmansbode werd voor allerlei zaken ingezet. Zo blijkt uit Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 154 dat in 1676 'eenige onbekende stuckies golt & silver door de Amsterdamer boode te Amsterdam is verkocht'.

318 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 19, f. 138. De naam 'Eelcke Rinnerts' komt voor op een apullenblaadje met het meesterteken van Claes Baardt, de jaarletter G (1679) en het stadskeur van Bolsward.

319 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 261, f. 89v-90v. Als medegetuigen waren aanwezig: Pijter de la Croix en Andries Fransen van Aelst, de executeur van Hennaarderadeel. Zie ook Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv. nr. 63 f. 40v-41; 77v-78 en 80v-81v. Lodewijck de Bas was een zoon van bierbrouwer Lodewijck de Bas sr. Zie Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Frans Uyttenbogaert, inv.nr. 1915, f. 80-87. Voor genealogische informatie: zie Montias database <http://research.frick.org/montias/browserecord.php?action=browse&recid=1504>. Geraadpleegd op 18 augustus 2009. Baardt stelde zich ook borg voor 3.000 carolusguldens die de doopsgezinde koopman Arien Everts Oosterbaan uit Harlingen uitleende aan jonker Oene van Grovestins. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr 260, f. 249v-250v. Baardt werd op 27 oktober 1673 gedwongen het bedrag aan Oosterbaan te betalen. Zie Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16542, definitieve sententie nr. 25. Dr. Henricus Popta trad op als advocaat van Oosterbaan. Baardt procedeerde vervolgens tegen Oene van Grovestins en won. Zie Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16542, d.d. 27 november 1673.

320 Tresoar, Archieven van de gewestelijke bestuursinstellingen van Friesland 1580-1795, inv.nr. 2612, f. 56v.

321 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr 260, f. 244v-245. Van Oosten verhandelde dit schuldbewijs aan Dirck Metz, een gefortuneerde koperslager uit Leeuwarden.

322 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 261, f. 57. Behalve zijn goederen stelde Baardt ook zijn recht op de halve ducaton op de floeren van Hennaarderadeel als onderpand.

323 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Dirck Dankerts, inv.nr. 2849B, f. 1164. Zie Citroen, *Dutch goldsmiths*, 172.

324 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Backer, inv.nr. 4527, f. 142-143.

325 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 67, f. 135-148v.

te paerde' aan de koperslager Dirck Metz uit Leeuwarden.³²⁶

Op 16 januari verkochten de erfgenamen van Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38) en Lieuckjen Clases Allingha een grondpacht.³²⁷ Een maand later verkocht Claes Baardt het huis aan de Kerkstraat aan de chirurgijn Salvius Rolwagen.³²⁸ In maart 1680 verkocht Baardt een huis aan de Sint Jansstraat aan de lijnslager Claes Harmens voor 725 goudgulden.³²⁹

Claes Baardt en zijn vrouw lieten op 15 maart 1681 een akte van separatie opstellen.³³⁰ Hierdoor raakte de edelsmid de zeggenschap over de goederen van zijn vrouw kwijt. Zijn gezondheid speelde hem in die tijd ook parten.³³¹

Baardt was een frequent bezoeker van de Bolswarder herbergen en regelmatig getuige van ruzies en vechtpartijen.³³² Zelf raakte hij in december 1684 verwickeld in een gerechtelijke procedure met Edzart van Grovestins, de grietman van Hennaarderadeel.³³³

In oktober 1684 startte Baardt voor het gerecht van Leeuwarden een zaak tegen dr. Henricus Popta die hem nog 71 carolusgulden schuldig was aan maakloon voor twee gedreven kandelaren, twee zoutvaten en een mosterd-pot. Baardt verloor het proces en ook het hoger beroep.³³⁴ In 1687 getuigde Baardt in het proces tussen Trijntje Pieters en Cleis Jans Hoorn over de kwaliteit van het geleverde onderwijs.³³⁵

Financieel ging het met de edelsmid steeds verder bergafwaarts. De echtgenote van Baardt leende in 1688 geld van Douwe Clasen Balck.³³⁶ Baardt stond in 1691 voor het gerecht vanwege een schuld die hij had uitstaan bij Jan Pijters Sippenvelt, herbergier In de Valck.³³⁷ Rond deze tijd werd Claes Baardt in herberg De Doele ernstig mishandeld door Jan Siercks Monsma. De rechtszaak tegen deze notoire vechtersbaas vond op 26 september 1692

326 HCL, o 65, f. 68v-69.

327 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol.

328 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol. Buurman Dirck Bethune dwarsboomde met het niaarrecht deze koop. Deze actie kreeg later nog een staartje. Rolwagen spande een procedure aan tegen Bethune, omdat deze tijdens een dronken bui lasterlijke praatjes over hem zou hebben verkocht. Baardt lijkt hier een kwalijke rol te spelen. 'Dat alsoo Claas Baarda in allengevalle den aanleijder, brandestoker en oorsaake [...] is geweest om den ged. [= Bethune P.S.] in sijn groote dronckenschap om redenen te vangen. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv. nr. 69, f. 243-245v.

329 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol.

330 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16550 (1681).

331 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 145, f. 150-180v. Deze sterfhuisinventaris van de apotheker Johannes Engwirda bevat een openstaande rekening: 'Claes Baarda mr. silversmid van medecijnen 20-7-12'.

332 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 70, f. 191-193v.

333 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16553, definitieve sententie nr. 85. Het Hof dwong de partijen voor bemiddelaar Albertus Schotanus à Sterringa te verschijnen.

334 HCL, o 68, f. 40 en Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16555 definitieve sententie nr. 51, d.d. 27 oktober 1686.

335 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 71, f. 100-105v. Inzet was de kwaliteit van de opleiding tot edelsmid. Zie ook de biografie van Cleis Jans Hoorn.

336 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 265, f. 14.

337 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 72, f. 90-93v.

plaats.³³⁸ Tussen 31 oktober en 27 november 1693 klonken de doods klokken van de Martinikerk voor Claes Baardt.³³⁹ In 1695 liep de rechtszaak over zijn schulden nog. Zijn zoon Gerrit werd in 1695 aangesteld als curator over de boedel.³⁴⁰ Twee jaar later stierf zijn moeder Siucke Harckes.³⁴¹

Harcke Baardt trad na de dood van zijn broer Gerrit als curator op over de boedel 'onder beneficie van inventaris'. Hij verkocht in 1698 het ouderlijk huis aan de Rijkstraat.³⁴² Nog in 1709 eist Douwe Clasen Balck van Harcke Baardt terugbetaling van het geld dat zijn moeder had geleend.³⁴³

In de biografie van Epke Hoytes is uiteengezet waarom deze niet meesterteken Voet nr. 26 heeft kunnen gebruiken dat op werk met het Bolswarder stadskeur en een jaarletter E (1656) voorkomt. Hoytes was namelijk vóór 7 februari 1653 in Amsterdam overleden. Het meesterteken Voet nr. 26 wil ik toeschrijven aan Claes Baardt op grond van de verklaring van diens advocaat, die met een beschrijving van het meesterteken een gestolen lepel als het eigendom van zijn cliënt identificeerde.

Het feit dat dit meesterteken voorkomt op een aantal objecten dat in de katholieke eredienst werd gebruikt, ondersteunt deze toeschrijving. De Sint Franciscus parochie in Bolsward bezit een doosje met dit meesterteken. Het meesterteken komt ook voor op twee van de vier kandelaren uit de Sint Franciscus Xaverius kerk in Enkhuizen. De gemerkte stukken dragen de jaarletter K (1661) en het stadskeur van Bolsward. Waarschijnlijk zijn deze kandelaren in opdracht van Johannes Chaciopin de Laredo gemaakt.³⁴⁴ De jezuïetenpater verliet Bolsward in 1656 en vertrok naar Enkhuizen, waar hij tot 1667 zou verblijven.³⁴⁵ Deze kerk bezit ook nog een hostiedoosje met merk Voet nr. 26, de jaarletter I (1660) en het stadskeur van Bolsward.

De overstap van het meesterteken Voet nr. 26 naar Voet nr. 42, dat het familiewapen Baardt uitbeeldt, kan te maken hebben met het moment van het overlijden van Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38) in 1663. Een soortgelijke verandering vond bij de katholieke Amsterdamse edelsmedenfamilie Boogaert plaats.³⁴⁶

338 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 72, f. 240-257. Monsma mishandelde ook Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51) en herbergier Hans Rienx. Hij schold Frederick Sytses, de uitbater van De Doele, uit voor 'hoornbeest' en diens vrouw voor 'hoer'. In 1696 was Tietscke Douma van herberg In de Valck het volgende slachtoffer. Monsma zou haar 'wredelijk betast' hebben.

339 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

340 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 122.

341 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward inv.nr. 424. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1695-1713), d.d. 18 mei 1697. 'Ordinaris beluyden der dooden: Siuke Baard beluyt 2-10-0'.

342 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 99-100.

343 Tresoar, ORA Bolsward inv.nr. 25, f. 412. Zie ook Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 8250 en 8523.

344 Braakman, *Voorgeslacht*, 29.

345 Hoek, *Jezuïeten*, 98. Vriendelijke mededeling van drs. T. Graas.

346 Westerink, 'Boogaert', 44-48.

Afb. 45 Brandewijnkom met deksel. Eerste meesterteken van Claes Baardt (Voet nr. 26), jaarletter F (1657) en het stadskeur van Bolsward.

Werk:

Met meesterteken Voet nr. 26.

doosje³⁴⁷ jl. E (1656)

Fries Museum.

JFG (1958) aankoop nr. 38.

Frederiks IV, 190.

Cat. 1985, 58.

Cat. 1987, 21.

FGZ, 526.

brandewijnkom³⁴⁸ met deksel jl. F (1657)

Rijks Museum BK-NM-3085.

Cat. Rijks Museum, 144.

Wiekslag, 36.

Frederiks IV, 191.

beslag runderhoorn jl. F (1657)

Fries Museum/OKS no. 2002-009.

Cat. 1927, 6.

Wiekslag, 35.

Cat. 1985, 61.

Cat. 1987, 22.

borstelrug jl. F (1657)

Christie's Amsterdam, 31 maart 2009, nr. 237.

³⁴⁷ Ter Molen, FGZ, 527. De bewering 'dat de toeschrijving van Voet nr. 26 aan Claes Baardt niet langer houdbaar lijkt' wordt helaas niet beargumenteerd.

³⁴⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 139, f. 72v-89. In deze sterfhuisinventaris van Iedtkje Doedes (Dodoneus) Colde, de weduwe van oud-burgemeester en rentmeester Rombertus Thoma (1664), komt 'een oovael cop 13,25 lood het deksel weget 8 lood' (ca. 326 gram) voor.

brandewijnkom	jl. H (1659)	FGZ, 527.
hostiedoosje	jl. I (1660)	Collectie Van Tuyl-Boreel. Catharijneconvent (SKKN 90114-2718). (bruikleen Sint Franciscus Xaverius Enkhuizen). Schoen (2006), 171.
2 kandelaren	jl. K (1661)	Sint Franciscus Xaverius Enkhuizen. (SKKN 4895-22).
beslag 3 drinkhoorns	jl. K (1661)	Rijks Museum.
pruikenschuierblad	jl. M (1663)	<i>Cat. Arti et Amicitiae</i> (1880), 654. <i>Cat. 1927</i> , 713.
hostiedoosje gedat. 1657	z.v.m.	Catharijneconvent (SKKN 90114-2718). (bruikleen Sint Franciscus Xaverius Enkhuizen).
2 kandelaren	z.v.m.	Sint Franciscus Xaverius Enkhuizen (SKKN 4895-22).
lepel gedat. 1663	z.v.m.	P.c.
lepel gedat. 1664	z.v.m.	Mak van Waay, 19 september 1975, nr. 884.
beslag jachthoorn	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 4 maart 2003, nr. 356. Christie's Amsterdam, 12 december 2006, nr. 364.
hostiedoosje	z.v.m.	Sint Franciscuskerk Bolsward.
lepel	z.v.m.	P.c.
lepel	z.v.m.	Fries Museum/OKS 03993. <i>Cat. 1985</i> , 541. <i>Cat. 1987</i> , lepel 11.
brandewijnkom met deksel	z.v.m.	Tentoonstelling Goud- en zilvermuseum Utrecht (1965) /Jhr. A. van Lennep. ³⁴⁹
hoeflepel	z.v.m.	Veilinghuis Van Spengen, 20 juni 2014, nr. 3316. ³⁵⁰
Met meesterteken Voet nr. 42		
brandewijnkom	jl. M (1663)	Sotheby's Amsterdam, 3 december 2002, nr. 45.
brandewijnkom gedat. 1668	jl. R (1668)	Christie's Amsterdam, 10 mei 2005, nr. 251.
avondmaalschaal gedat. 1670	jl. V (1671)	Museum Het Hannemahuis/bruikleen N.H.G. Kimsverw. ³⁵¹ <i>De Zilveren Eeuw</i> , 84-85.

349 Vriendelijke mededeling van dhr. J. Schipper.

350 Het veilinghuis schrijft deze lepel nog steeds aan Epke Hoytes toe.

351 Willem van Velsen en Claes Baardt onderhielden een zakelijke relatie. In 1672 probeerde Baardt een stuk grond te kopen uit de nalatenschap van Gerlandt Tymens Eijmsa, de weduwe van Adriaen van Velsen. Haar zoon Willem van Velsen niaarde deze koop. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, f. 307. Tresoar, NT 246 Hervormde gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen (1650-1694). Gerlandt van Velsen werd op 3 maart 1670 begraven. Onder haar waardepapieren werd een rekening aangetroffen betreffende de aankoop van een stuk land onder Kimsverw. Mogelijk heeft Willem van Velsen de avondmaalschaal uit de nalatenschap van zijn moeder laten vervaardigen en aan de kerk geschonken. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv. nr. 142, f. 121 e.v. Zie ook Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 224, f. 31. Willem Adrian van Velsen was in 1661 kerkvoogd van de N.H.G. Kimsverw.

- lavaboblaadje
sign. C. Baardt
- jl. E (1677)
- FGZ, 51.
Catharijneconvent (bruikleen Sint Franciscus-
kerk Bolsward).
Cat. 1927, 100.
Cat. Vijf eeuwen, 125.
Cat. z.t. Den Haag, 153.
Frederiks I, 287.
Wiekslag, 45.
Cat. 1987, 31.
- lavaboblaadje
gedat. 1679
- jl. G (1679)
- Sint Michaëlskerk Harlingen.
Cat. 1927, 101.
Cat. Leiden, 557.
Cat. Vijf eeuwen, 126.
Cat. z.t. Den Haag, 154.
Frederiks III, 288.
Wiekslag, 64.
Cat. 1987, 32.
De Zilveren Eeuw, 86.
FGZ, 371.
- brandewijnkom
met deksel
sign. C. Baardt fecit
- jl. G (1679)
- P.c.
Oudheidkundig Jaarboek, 1927, 92.
Cat. 1927, 350.
Cat. z.t. Den Haag, 155.
Wiekslag, afb. 10.
Frederiks IV, 192.
Beeling II, 115.
- zoutvat
- jl. H (1680)
- FGZ, 534-537.
Fries Museum.
JFG (1955), aankoopnr. 198.
Wiekslag, 46a.
Frederiks IV, 196.
Cat. 1985, 77.
- schotel
- jl. I (1681)
- Fries Museum Z 1949-260.
Cat. 1877, 194.
Cat. Arti (1880), 291.
Cat. 1927, 215.
Cat. Dutch Art (1929), 856.
JFG (1949), 20-21.
Frederiks I, 290.
Wiekslag, 47.
Cat. 1985, 79.
De Zilveren Eeuw, 53.
- schotel
- jl. I (1681)
- FGZ, 672-673.
Fries Museum Z 08023/N.H.G. Itens
Cat. 1927, 7.
JFG (1928-1929), aanwinst no. 8023.
Frederiks I, 290.
Wiekslag, 48.
Cat. 1985, 78.
De Zilveren Eeuw, 52.

2 zoutvaten	jl. Q (1688)	FGZ, 23/538-539.
2 zoutvaten	jl. R (1689)	Beeling III, 209.
gedat. 1689		Rijks Museum BK-1958-25-A en B.
gesign. C. Baardt		Frederiks IV, 198.
		<i>L'argenterie</i> , 52.
		<i>De Zilveren Eeuw</i> , 55.
		FGZ, 636-637.
kandelaarvoet	jl. S (1690)	Rijks Museum BK-NM-4311.
gesign. C. Baardt fec		<i>Cat. RM</i> (1902), 213.
		<i>Cat. RM</i> (1952), 183.
		<i>Wiekslag</i> , 54.
		Frederiks IV, 198.
		<i>De Zilveren Eeuw</i> , 56.
		FGZ, 110.
avondmaalschaal	z.v.m.	Fries Museum (bruikleen N.H.G. Makkum).
gedat. 1691		Frederiks IV, 198-bis.
gesign. C. Baardt		<i>Cat. 1987</i> , 38.
		<i>De Zilveren Eeuw</i> , 58.
		FGZ, 318-321.
schotel met jacht- scenes	z.v.m.	P.c.
gesign. C. Baardt		Beeling III, 158-161.
		<i>Merken</i> ² , 375.
		<i>De Vrije Fries</i> (2006), 175-177.
		FGZ, 204-205.
borstelrug	z.v.m.	Rijks Museum BK-KOG-1518.
gesign. C. Baardt		<i>Cat. RM</i> (1902), 214.
		<i>Cat. 1927</i> , 714.
		<i>Cat. RM</i> (1952), 186.
		<i>Wiekslag</i> , 55.
		Frederiks IV, 194.
		<i>Cat. 1987</i> , 40.
plaquette	z.v.m.	Rijks Museum BK-NM-12280.
gesign. C. Baardt		<i>Cat. RM</i> (1952), 452.
		<i>Wiekslag</i> , 56.
		Frederiks IV, 193.
		<i>Cat. 1987</i> , 42.
		<i>De Vrije Fries</i> (2006), 173.
kruihoorn	z.v.m.	P.c.
gesign. 2x C. Baardt		<i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 152.
		<i>Wiekslag</i> , afb. 13.
		Frederiks IV, 195.
		Beeling III, 163-165.
ciborie	z.v.m.	Sint Franciscuskerk Bolsward/Titus Brandsma Museum.
		<i>Cat. 1987</i> , 41 (toeschrijving).
pyxis	z.v.m.	Sint Franciscuskerk Bolsward.
		<i>Cat. 1987</i> , 36 (toeschrijving).
brandewijnkom	z.v.m.	Beeling III, 166-167 (toeschrijving).

- 44 JAN ANNES JORNA (Voet nrs. 43 en 327)
 Geb. 1632.
 Z.v. Anne Heerkes (Voet nr. 37) en Imck Oenes Jorna.
 Tr. 1655 Trijntje Bauckes Gerlsma.
 1644 leerling van zijn vader.
 Mr. 3 mei 1654 ten huize van Arian Fransen Riemersma.
 1667/1669/1688/1693 keurmeester van het gilde.
 Leerlingen: 1656 Jan Minnes Sjoorda (Voet nr. 713).
 1656 Epke Meies Enga (Voet nr. 48).
 1660 Okke Sybrens.
 1660 Harcke Claesen Baardt (Voet nr. 52).
 Gildeboek 1644-1698.
 L.v. beluid 1708/09.

Volgens *Merken*² trouwde Jan Annes in 1657 met Jeltje Jans. Deze Jan Annes is afkomstig van ‘onder de klokslag van Bolsward’ en dat maakt het niet erg waarschijnlijk dat het hier het huwelijk van de edelsmid betreft.

Op 22 februari 1660 stelde Jan Annes zich borg voor zijn vader, burge-meester Anne Heerckes, die als ontvanger van het Gasthuis optrad.³⁵² Jorna jr. bezat een stuk grond buiten de Sandsterpoort en kocht in 1665 de grondpacht van twee panden aan de Kapellestraat en de Kerkstraat.³⁵³

Jan Annes en Jan Jacob Munnickhuys (Voet nr. 46) stonden in 1667 als ‘keurmeesters van het silversmidtsambacht’ tegenover Lollius Harings Repkema.³⁵⁴ Jorna en Jan Olthoff (Voet nr. 49) waardeerden in 1669 het zilver uit de boedel van Trijntje Jaens Monsma, overleden echtgenote van de chirurgijn Gerrijt Pijters Riemersma. Daarin kwamen ‘een vogelstruijs eij dop met silveren beslag 32-0-0, een haeck met kettingies daeraen een leeren coocker waer in een silveren hoofde mes staende op de haeck de naem van *Trijntje Gerrijts 1665* & op t silveren hoofde mes in de coocker *Aegh Doedes dr. 1618* voor. Onder de boeken ‘*Metamorfosen* van Ovidius met de uytlegginge 1-10-0’.³⁵⁵ Op 11 september 1672 betaalde de stad aan Jan Annes voor het repareren van ‘Hendrick Posthumus borstwapen 5-16-0’.³⁵⁶ In 1674 werd Heercke, een zoon van Jan Annes, gedoopt.³⁵⁷

In maart 1682 verkochten de curatoren Isbrand Dircx uit Arum en Jacob Dircx een huis gelegen op de Schilwijk aan Johannes Annes voor 110 goudgulden.³⁵⁸ Notaris Jelte Annes en Johannes Annes stonden in 1683 als erf-

352 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 95v.

353 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 145v.

354 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 112, f. 75v.

355 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 142, f. 89v-96.

356 GAB, inv.nr. 448 (1671-1678) Registers van ontvangsten en uitgaven (1537-1811) ongefol.

357 Tresoar, DTB 138.

358 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 225, f. 19-19v.

genamen van Anne Heerkes Jorna tegenover Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51) als man en voogd over Hittie Johannes Geringa.³⁵⁹ Op 17 oktober 1684 werd ‘betaelt aan Jan Annes weegens het maken van twee silvere penningen 6-17-0’ voor het Schippersgilde van Bolsward.³⁶⁰ Jorna taxeerde in 1685 het zilver van wijlen Eeck Siouckes, de weduwe van apotheker Harmannus Harmanus Bobrecht. In deze boedel waarin veel zilver ‘een silveren roemer off fortuyn getekent *Sioucke Cornelis en Antie Siouckes 1633*’ en ‘ook een silveren hechten mans mes met de naem *Sioucke Cornelis 1630*, noch wel de naem van de cuermr. van Tin’.³⁶¹

Jan Annes Jorna stelde zich in 1686-1690 borg voor zijn zuster Tietscke als pachtster van het zegelpapier.³⁶² In 1694 overleed de tweede vrouw van de edelsmid.³⁶³ Op 19 januari 1698 verkocht Jorna zeven koegangen land tegenover het tichelwerk buiten de Sansterpoort aan de Sneekervaart aan oud-burgemeester en mede-rechter van Wonseradeel, Goris Heerckes Buma voor 200 ducaton.³⁶⁴

Uit de rekeningen van de Martinikerk: ‘1708/09 t’ beluiden van Jan Annes Jorna 2-10-0 en voor ’t openen van ’t graf van Jan Annis Jorna 6-0-0’.³⁶⁵

Het getekende meesterteken dat in 1974 aan Jan Annes Jorna is toegeschreven, blijkt bij nadere bestudering van de avondmaalsbeker van de Nederlands Hervormde Gemeente Wommels sterke overeenkomsten te vertonen met het huismerk Voet nr. 82. Ik heb geen aanwijzingen gevonden voor een toeschrijving van dit meesterteken aan Jan Annes Jorna. Daarom vervalt het getekende meesterteken.

45 FONGER FOPPE INTHEMA (Voet nr. 44)

Geb. 1634.

Z.v. Foppe Fongers Inthema en Pijtie van Marssum.

Tr. 1. 1656 Marijcke Douwes Eysma.

2. 1659 Sjouckjen Jansdr.

Leerling 1648.

Mr. 13 april 1658 ten huize van Jan Annes Jorna.

Leerling: 1658 Foppe Cornelis.

Gildeboek 1648-1658.

L.v. 10 maart 1665 inventarisatie van het sterfhuis.

359 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 112, f. 28ov.

360 GAB, inv.nr. 842, f. 121v.

361 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 145, f. 233v-254v.

362 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 281 en inv.nr. 22, f. 62v.

363 Tresoar, NT 246, Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

364 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 91v-92.

365 Tresoar, NT 246, Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1695-1713).

Foppe Fongers Inthema, de vader van de edelsmid, was in 1635 hopman en houtkoper. In 1656 speelt een kwestie rond zijn zetel in de vroedschap.³⁶⁶ Uit de boedel van zijn moeder ontving Fonger Inthema '3 silveren lepels 11-8-6' en '2 rottingen met silveren doppen 4-2-0'.³⁶⁷ Uit het sterfhuis van zijn tante Tedt Fongers Inthema, de vrouw van Jan Sjoerds, blijkt dat 'Fonger Inthema is schuldig voor 't genieten van vier schilderijen 18-0-0'.³⁶⁸ Deze Jan Sjoerds was curator over Fonger Foppes Inthema en Frans Riemersma trad als curator over Geertie Foppes Inthema op. De weesrekeningen schetsen een beeld van de opvoeding van de toekomstige edelsmid. Pieter Jansen Poelgeest (Voet nr. 39) leverde op 30 oktober 1657 'een diamanten reнге met drie stenen: 29-0-0'.³⁶⁹

Inthema en zijn eerste vrouw deden in 1657 belijdenis. In 1659 hertrouwde hij met Siouckjen Jans, een dochter van burgemeester Jan Gerbens. Het echtpaar woont aan de Grote Dijlacker.

Gemeensman Fonger Foppes Inthema stelde zich borg voor Hillebrand Hillebrand Remsma als collecteur van het gemaal 1661-1662.³⁷⁰ De edelsmid verkocht in 1662 aan Siouck Egberts en Romck Pijters 'een huis en hof met vier kuipers en twee kalck dobben gelegen op Hennaerd' voor 262 goudgulden.³⁷¹ Inthema taxeerde het zilver in de boedel van chirurgijn Duco Bavius.³⁷² In 1663 kreeg de edelsmid een vermaning wegens dronkenschap.³⁷³ Op 1 maart 1665 verkocht Fonger Inthema aan Claes Baardt en diens zwager Rinnert Harckes meester lakenkoper en Ynske Nannes Ockma 'seeker heerlijke huisinge c.a. op de grote Dijlacker' voor 1600 goudgulden.³⁷⁴

Veertien dagen later werd de sterfhuisinventaris van Inthema opge maakt.³⁷⁵ Hieruit blijkt dat hij zich ook met leerlooien bezig hield. Onder zijn boeken bevonden zich ondermeer: *Generale listen van de verpachtinghe, Historie van Frieslandt* van Winsemius, *Ovidius Naso* door P.C. Hooft en *Distileerboeck* door M. Phillipi Hermani. Onder de papieren: 'twee sedels bij Jacob van Someren waer uijt gebljckct dat onder hem staende berustende Siouckien Jans trou penn voor de so[mma] van 130 car gl' en 'een co-

366 GAB, inv.nr. 36 Politieboek (1452-1787), f. 422-423. In deze transcriptie uit de achttiende eeuw door stadssecretaris Elgersma wordt gewag gemaakt van een brief van stadhouder Willem Frederik, d.d. 16 februari 1656. Daarin een beslissing ten nadele van vroedsman Foppe Fongers Inthema. Na het overlijden van Adriaen van Velsen zou Inthema diens plaats innemen, maar die was in 1655 als soldaat in dienst van de VOC getreden. De stadhouder hield de vroedschapsplaats voor vacant en kon een nieuwe kandidaat benoemen. Foppe Fongers Inthema komt in 1657 als 'hospis te Amsterdam' voor.

367 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 135, ongef., d.d. 19 juni 1656.

368 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 136, f. 167-170v.

369 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 169, f. 46-71.

370 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 17, f. 151v.

371 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 87-87v.

372 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 138, f. 183-188v.

373 Tresoar, DTB 146.

374 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 143.

375 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 21-43.

piele stemschedulle waer uijt geblejckt dat w: Fonger Inthiema op den 28en martij 1661 met 29 stemmen tot gemeensman is gecosen'. Ook blijkt dat Inthema gereedschap van Lolle Jeltens (Voet nr. 36) kocht.

Onder Inthema's debiteuren bevonden zich Frans Riemersma (Voet nr. 33), Claes Baardt (Voet nr. 42), Rienk Baardt (Voet nr. 45) en Jarich Gerrits van der Lely (Voet nr. 397). In een kleine kast in de voorkamer werd het winkelzilver bewaard, daaronder 'een bedreven band van w: Inthiema proef stuck swaer 5 loodt 1½ achtendeel'. Het boelgoed bracht ruim 1.400 carolusguldens op. De weduwe hertrouwde in 1673 met de koopman Hendrick Wyntjes uit Heerenveen.

Voet schreef in 1932 het meesterteken Voet nr. 26 aan Fonger Foppes Inthema toe op grond van het feit dat zijn broer Johannes Foppes (Voet nr. 413) een soortgelijk meesterteken gebruikte. In *Merken*² koppelden de auteurs dit meesterteken ten onrechte aan Epke Hoytes. De samenstellers van de catalogus *De glans die blijft* schreven een lepel met het meesterteken (Voet nr. 41) aan Inthema toe. Antiquair John Endlich toonde tijdens de TEFAP 2011 een zilveren beker, versierd met 'geteld geld' motief. Deze beker is voorzien van een meesterteken met daarin de letter I.F. of F.I. Volgens Endlich is dit het meesterteken van Fonger Foppes Inthema.

Werk:

beker z.v.m. *Catalogus John Endlich*, TEFAP 2011, 28-29
(toeschrijving).

46 RIENK FRANSEN BAARDT (Voet nr. 45)

Geb. 1636.

Z.v. Frans Rienks Baardt (Voet nr. 38) en Lieuckje Clases Allingha.

Tr. 1. 1664 Catharina van Buyten.

2. 1679 Grietje Dirks Folperda.

Leerling 1647.

Mr. 1663 ondertekent hij reeds een akte in gildeboek. Zijn inschrijving als meester ontbreekt.

1665 en 1677 keurmeester.

Gildeboek 1647-1678.

L.v. overleden 16 maart 1685 en begraven op 19 maart 1685 in de Martinikerk.

Rienk Baardt trouwde in 1664 met Catharina van Buyten, de weduwe van Jan Michiels Bynema. Het echtpaar was katholiek.³⁷⁶ Uit dit huwelijk kwamen twee dochters voort: Liewwkje en Maritie. Samen met zijn broer Claes,

de katholieke zuivelkoopman Douwe Idses Rispens en de brouwer Tierck Lolles Lely stelde Rienk Baardt zich in 1669 borg voor zijn broer, de lakenbereider Harmen Fransen Baardt. Die volgde Fedde Obbes als koopmansbode van Bolsward op Amsterdam op.³⁷⁷

Catharina van Buyten overleed in 1674.³⁷⁸ In december 1678 trouwde Baardt met Grietje Dircks Folperda, de weduwe van hopman Aede Jans Croontie, uitbater van herberg Het Wapen van Wonseradeel. Zij kwam uit Visvliet.³⁷⁹ Baardt taxeerde in 1678 het zilver in de boedel van Douwe Inses, de veerschipper van Bolsward op Harlingen.³⁸⁰

In 1680 vond de scheiding van goederen plaats tussen Rienk Baardt en zijn twee minderjarige dochters.³⁸¹ Daaruit blijkt dat de edelsmid bepaald niet vermogend was. Zijn voorraad zilver was zeer klein. Rienk Baardt bewoonde het huis van zijn overleden ouders aan de Rijkstraat. Aangezien hij de helft van de waarde van het huis niet kon opbrengen, nam de moeder van zijn overleden echtgenote, Maritie van Buyten, de kosten van de opvoeding van haar kleinkinderen voor haar rekening.

Uit de sterfhuisinventaris van apotheker Johannes Engwirda blijkt dat Baardt bij hem 'brandewijn, genever en suijcker' kocht.³⁸² Baardt liet op 28 februari 1682 zijn testament opmaken. Dit document, dat niet is overgeleverd, wordt beschreven in de sterfhuisinventaris van zijn schoonmoeder.³⁸³

In maart 1682 werd Baardt andermaal weduwnaar. Op 16 maart 1685 verzegelde het stadsbestuur het huis van Rienk na diens overlijden. Drie dagen later werd zijn lichaam in de Martinikerk bijgezet. Uit de boedelbeschrijving bleek nog dat Rienk Baardt over een eenvoudige werkplaats beschikte en dat zijn voorraad edelmetaal nog steeds gering was.³⁸⁴ In 1699 verkochten Lieuwkje Rienks Baardt en haar man Roelof Jans Slot samen met Marijke Rienks Baardt het 'wel ter nering staende' huis aan de Rijkstraat voor 610 carolusgulden.³⁸⁵

Mogelijk werk (Voet nr. 83)

brandewijnkom	jl. T (1670)	P.c.
avondmaalsbeker	jl. W (1672)	N.H.G. Longerhouw-Schettens.
avondmaalsbeker	jl. G (1679)	P.c.
gedat. 1692/1697		

377 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr 19, f. 128v.

378 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

379 Tresoar, DTB 135.

380 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 376v.

381 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 184, f. 117-120.

382 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 145, f. 160v.

383 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 72, f. 47-53.

384 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 145, f. 212-216v.

385 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 170-171.

brandewijnkom gedat. 1686	jl. O (1686)	P.c. <i>Wiekslag</i> , 50. Frederiks III, 226.
lepel gedat. 1660	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.
lepel gedat. 1676	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.

- 47 JAN JACOBS MUNNICKHUYS (Voet nr. 46)³⁸⁶
 Geb. ca. 1638.
 Z.v. Jacob Jansen Munnickhuys en Antie Dircks.
 Tr. 1664 Maritien Pieters Poelgeest.
 Leerling 1651.
 Mr. 20 juni 1663.
 1667 keurmeester van het gilde.
 1709 uit het gilde getreden.
 Gildeboek 1651-1709.
 L.v. 1722.

Grootvader Jan Jansen Monnickhuys was een eigenerfde boer te Spannum.³⁸⁷ Zijn achternaam is afgeleid van de voormalige uithof van het klooster Lidlum.³⁸⁸ Jacob Jansen, de vader van de edelsmid, was een kistenmaker. Zijn zoon trouwde in 1664 met Maritje, een dochter van Pieter Jansen Poelgeest (Voet nr. 46).³⁸⁹ Het echtpaar was lidmaat.³⁹⁰ Munnickhuys voldeed in 1662 in eerste instantie niet aan de eisen van de meesterproef. Het gilde nam hem uiteindelijk uit 'gracie' aan. Over de kosten van de maaltijd ter viering van de meesterproef ontstond in 1664 een conflict tussen de herbergier Dije Sipckes Douma en de vader van de edelsmid.³⁹¹ In 1667 waren Munnickhuys en Jan Annes Jorna (Voet nr. 43) keurmeester van het gilde.³⁹²

Op 10 februari 1675 werd Munnickhuys unaniem verkozen tot gemeensman in plaats van de overleden Douwe Sijbes Wijnberger.³⁹³ Hij stelde zich in 1679 borg voor Beernt Monsma als pachter van het bestiaal.³⁹⁴ 'Betaelt aan de vroetsman Jan Jacobs Munkhuis een cargl twee strs tot verswaringe van een oorijser & 't roijlen'.³⁹⁵

386 Het meesterteken komt van een lepel in het bezit van Popma & Popma Antiquairs te Heerenveen.

387 Tresoar, ORA Hennaarderadeel, inv.nr. 25, f. 191-197.

388 Vriendelijke medeling van prof. dr. J.A. Mol.

389 Tresoar, DTB 141.

390 Tresoar, DTB 146.

391 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 59, f. 105-127.

392 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 112, f. 75v.

393 GAB, inv.nr. 81 Processen verbaal van stemmingen (1640-1751).

394 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 32v.

395 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 187, f. 148v.

In 1680 woonde Munnickhuys de buitengewone Landdag bij.³⁹⁶ De edelsmid bezat een woning aan de Koornmarkt.³⁹⁷ Munnickhuys inventariseerde in 1685 het zilver in het sterfhuis van Sara Balck.³⁹⁸ Hij ruilde in 1686 land buiten de Snekerpoort met chirurgijn Hylcke Lieuwes Hartius.³⁹⁹ Schoonvader Poelgeest stelde zich in 1687 borg voor Munnickhuys als collecteur van de brandewijnen en in 1689 deed Munnickhuys hetzelfde voor Poelgeest.⁴⁰⁰ In 1688 was Munnickhuys presiderend burgemeester,⁴⁰¹ in 1692 weer volmacht ten Landdage en ontving daarvoor een vergoeding van 54 carolusgulden.⁴⁰² In 1695 stond Munnickhuys borg voor Jan Jansen Olthoff (Voet nr. 49), vroetsman Monsma en Gellius Hemminga.⁴⁰³ Hij maakte in opdracht van het Schippersgilde een zilveren beker voor Wijpke Gerrijts.⁴⁰⁴ Munnickhuys raakte in 1698 in conflict met de uit Amsterdam afkomstige Hendrick van Lochem. Deze stoffenhandelaar verweet de edelsmid dat hij als commissaris voor wijlen Cornelis Tijssen helemaal geen werk van de zaak had gemaakt. Volgens Van Lochem had Munnickhuys tot schade van de crediteuren ‘zitten zuipen’ bij Jan Pijters in herberg De Valk.⁴⁰⁵

Jan Jacobs Munnickhuys behoorde tot de rijkste burgers van Bolsward. Hij werd in 1701 voor een vermogen van 16.000 carolusgulden aangeslagen, maar verklaarde onder ede niet meer dan 14.000 carolusgulden te bezitten.⁴⁰⁶

De vrouw van de edelsmid overleed in 1704.⁴⁰⁷ ‘Op den 1 dissember [1709] heeft de borgemeester Munnickhuys het silversmidts gild geheel gerissigneert’.⁴⁰⁸ Hij was toen 72 jaar oud. De oud-burgemeester bleef zakelijk wel actief. In 1714 kocht hij nog een huis aan de Hoogstraat.⁴⁰⁹ In 1722 is hij niet meer in leven, omdat er dan sprake is van Jacobus Jans Munnickhuys, universeel erfgenaam van zijn vader.⁴¹⁰

Werk:⁴¹¹

beker jl. N (1664) Sotheby’s Amsterdam, 20 mei 2008, nr. 16.
gedat. 1664

396 GAB, inv.nr. 460 (1672-1712) Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1652-1812), f. 49.

397 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 225, f. 137.

398 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 145, f. 216v-233v.

399 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 225, f. 106v-107.

400 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 315.

401 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 256.

402 GAB, inv.nr. 460 (1672-1712) Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1652-1812), f. 125v.

403 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 23, f. 54.

404 GAB, inv.nr. 842.

405 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 75, f. 29-33v.

406 GAB, inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

407 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424. Register van de jaarrekeningen van de Martinikerkerk (1695-1713).

408 GAB, inv.nr. 841.

409 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 264v.

410 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 268, f. 244-245.

411 Citroen, *Valse Zilvermerken*, 56. De auteur beschrijft onder nr. 453 een nabootsing van het meesterteken van Munnickhuys.

lepel	jl. P (1666)	Wttwaall, 287/Popma & Popma Antiquairs.
beker	jl. R (1668)	Sotheby's Zurich, 13-14 november 1979.
gedat. 1646		
brandewijnkom	jl. T (1670)	P.c./Cat. 1927, 341.
brandewijnkom	jl. H (1680)	P.c.
brandewijnkom	jl. N (1685)	Sotheby's Amsterdam, 12 december 2001, nr. 38.
lepel	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.
gedat. 1663		
trouwkistje	z.v.m.	P.c. Cat. 1927, 296. Frederiks III, 225. John Endlich 2004.
beker	z.v.m.	Mak van Waay, 1962, no. 145.

48 IDS DOUWES RISPENS (Voet nrs. 47 en 322)

Geb. 1638.

Z.v. Douwe Idsen Rispens en Jeltie Harings.

Tr. 1664 Tietscke Simkes Wijtsma.

Mr. 17 augustus 1665.

1670/1677 keurmeester.

Gildeboek 1665-1678.

L.v. overleden 17 oktober 1692.

De moeder van Ids Douwes Rispens had uit een eerder huwelijk met Gerben Harmens een zoon, Haring Gerbens Jaersma. Deze halfbroer was edelsmid in Workum en gebruikte het meesterteken Voet nr. 737.⁴¹² Jeltie Harings stierf in 1654.⁴¹³ Uit haar inventaris blijkt dat zij een stoffenzaak aan de Koornmarkt dreef. Ze bezat een stuk grond van 76 pondematen bij Exmorra. Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37) trad als curator over de 16-jarige Ids op. Mogelijk heeft de jongen bij hem het vak geleerd. Over de verdeling van de erfenis ontstond een dispuut tussen Douwe Idsen Rispens en Haring Gerbens Jaersma, dat in 1663 voor het Hof van Friesland werd uitgevochten.⁴¹⁴

Douwe Idsen Rispens, een zuivelkoopman uit Oosterend, hertrouwde Pyttrick Pytters, winkelier en weduwe van Jan Freercx. Het huwelijk werd voor het gerecht gesloten.⁴¹⁵

⁴¹² Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 79, f. 275-317v. Uit dit proces tussen een schuldeiser van Jaersma en zijn erfgenaam en neef Lieuwe Harings Rispens, blijkt dat de nalatenschap van de edelsmid in vervallen staat verkeerde.

⁴¹³ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 134 f. 231-240v. Voor haar testament: Tresoar, Archief Hof van Friesland, EEE 1, f. 484.

⁴¹⁴ Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 16532, definitieve sententie nr. 34.

⁴¹⁵ Tresoar, DTB 134. Pyttrick Pytters was in 1629 met de zijdekramer Doede Epes getrouwd. Uit dit huwelijk werd Tettie Doedes geboren, die later met mr. Duco Bavius huwde. Zie voor haar fidei-commissaris testament Tresoar, Archief Hof van Friesland, EEE 4, f. 315v.

Uit dit gegeven en andere aanwijzingen valt op te maken dat ze katholiek waren. De beschrijving van de sterfhuisinventaris van Pyttrick Pytters toont aan dat het echtpaar bepaald niet onbemiddeld was. Er is sprake van een winkel in lakens en stoffen, een zuivelhandel, opbrengsten uit een trekschip van Bolsward op Workum, huizen aan de Grote Dijklacker en de Sint Jansstraat, 'ses koegangen of negen pondematen lants gelegen en de grachtswall de Schrappers fenne genaemd'. Voor de erfgenamen bleef ruim 19.000 carolusguldens over om te verdelen.⁴¹⁶

Ids Douwes Rispens trouwde op 3 november 1664 voor het gerecht van Bolsward met Tietscke Simkes Wijtsma uit Wommels. Hij kocht in 1670 zilver uit het sterfhuis van Jackle Rouckes en Lysbeth Bauckes te Exmorra.⁴¹⁷ Toen Claes Clasen Balck (Voet nr. 50) in 1672 een half huis aan de Koornmarkt kocht, woonde Ids Rispens ten oosten en Jan Jacobs Munnickhuys (Voet nr. 46) ten westen van het pand.⁴¹⁸ In 1675 kreeg 'Idts Douwes Rispens voor een silver peertie 1-9-0'.⁴¹⁹ De edelsmid testeerde in 1677.⁴²⁰ Rispens leverde in 1678 een 'silver troukistie' voor 16 carolusguldens.⁴²¹ Hij taxeerde in 1680 het zilver van de katholieke zuivelkoopman Dirck Pijters Lollum.⁴²² Rispens kocht in 1681 negen pondematen onder de klokslag van Bolsward, waarvan een derde deel door Anne Heerckes Jorna werd gebruikt.⁴²³ De edelsmid leende onder andere geld aan Jan Jansen Olthoff (Voet nr. 49).⁴²⁴

Op 17 oktober 1692 klonken de doods klokken voor Ids Douwes Rispens en een week later vond de begrafenis in de Martinikerk plaats.⁴²⁵

Uit de meestertekens die nog niet zijn toegeschreven aan Bolswarder meesters, is er niet één met zekerheid aan Rispens toe te schrijven. Karel Citroen schrijft zonder enige bewijsvoering een huismerkmeesterteken aan hem toe.⁴²⁶

416 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 354-370v en 390ev.

417 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 159, akte 7.

418 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol.

419 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 171, f. 188v.

420 Tresoar, Archief Hof van Friesland, EEE 1, f. 315.

421 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 183, f. 277.

422 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 144, f. 455v. Hierin 'een silv beecker 7 ¼ lood' met de letters 'D:P & T:S: & H:j:'. Vgl. Hessel de Walle, *Friezen uit vroeger eeuwen*, 81.

423 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol. Zie afbeelding 40.

424 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 264, f. 130.

425 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423. Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

426 Citroen, *Dutch goldsmiths*, 165. Een gegraveerde merk dat qua vorm op Voet nr. 82 lijkt, komt voor op een plooischotel, die in Beeling, *Dutch silver*, 17 en Beeling, *Nederlands zilver* III, 182-183 is afgebeeld. A.C. Beeling schreef het meesterteken toe aan Rienk Fransen Baardt (Voet nr. 45). Op de schotel, met het jaartal 1671, komt een familiewapen voor dat aan de predikant Dominicus Nicolai Ensius wordt toegeschreven. Aan de authenticiteit van deze schotel wordt getwijfeld.

- 49 EPKE MEIES ENGA (Voet nr. 48 en 322)
 Geb. 1640.
 Zv. Meie Epkes en Ulck Harmens.
 Tr. 16 oktober 1664 Hidtje Pouwels.
 Leerling in 1656 van Jan Annes Jorna (Voet nr. 43).
 Burger 1665.
 Mr. 1665.
 Gildeboek 1656-1667.
 L.v. overleden vóór 6 mei 1668.

In 1650 was Anne Ruidts curator van de toen 10-jarige Epke.⁴²⁷ Uit de sterfhuisinventaris blijkt dat de ouders land bezaten bij Welsrijp, Wons en Workum. Zijn moeder hertrouwde Lou Jetses uit Folsgare en na diens dood met Wouter Hendricks, een bombazijnwerker uit Bolsward.⁴²⁸ Enga trouwde in 1664 met Hidtje Pouwels. Het burgerboek van Bolsward vermeldt in 1665 dat hij afkomstig was ‘onder de klokslag van Franeker’.⁴²⁹ Enga verwierf in datzelfde jaar het burger- en meesterschap. Uit de sterfhuisinventaris van Sybolt Taeckes kocht Enga een zilveren onderriem voor 23 carolusguldens.⁴³⁰ In 1666 stierven Enga’s moeder en stiefvader kort na elkaar, vermoedelijk aan de gevolgen van de pest.⁴³¹ Enga inventariseerde het zilver. De verdeling van de nalatenschap werd inzet van een rechtszaak.⁴³² Enga leende ruim 1.000 carolusguldens van apotheker Bobrecht.⁴³³ Op 6 mei 1668 is sprake van Hidtje Epcke Meies weduwe.⁴³⁴ Uit verschillende gegevens blijkt dat de weduwe de zaak voortzette. In 1674 hertrouwde zij met Atte Siouckes Nieuwland, een houtkoopman. Haar zoon Meie was op dat moment negen jaar en oom Epke Epkes uit Tzum trad als curator op. Om het kindsdeel te kunnen bepalen, werd de inventaris beschreven.⁴³⁵ Hierin ‘6 schilderijen, 1 zilveren corpus ofte proefstuk swaer 11 loodt, ’t loodt 1-10: facit 16-10-0, een zilveren signet met een zilveren lepel waer op *Epcke Meijes* staet’ en huizen aan de Grote Dijklacker, Marktstraat en Hoogstraat.

427 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 49, f. 111-113v.

428 Tresoar, DTB 141.

429 Tresoar, Copie elders 6046.2. Het lidmatenregister vermeldt op 11 november 1665 ‘Epcke Meies van Amsterdam’.

430 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 425v. Deze Sybolt Taeckes was in 1630 getrouwd met Diever Jans, de weduwe van Jarich Hendrickx, ooit edelsmid te Heerenveen (Schoen nr. 1). Heercke Heerckes (Voet nr. 15) trad als curator over zijn zoon Hendrick Jarichs Hendricks op. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 128, f. 232v-243v. voor de inventaris van Sybolt Taeckes, opgemaakt nadat zijn eerste vrouw Welmoed Doitses in 1628 overleed. Hierin ‘een zilveren joodsche penninck: 1-0-0’.

431 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 187-191v.

432 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 61, f. 119-142r.

433 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 177, f. 163v.

434 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 177, f. 265.

435 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 140, f. 140-145.

In 1679 trouwde Hidte Pouwels met Sierck Monsma, burgemeester van IJlst.⁴³⁶

Werk:

brandewijnkom	jl. O (1665)	Christie's Amsterdam, 23 mei 1996, nr. 1063.
avondmaalsbeker	jl. Q (1667)	N.H.G. Akmarijp-Terkaple. <i>Cat. 1927</i> , 136. <i>Wiekslag</i> , 4. Frederiks III, 224. <i>Cat. 1987</i> , 28.
trouwkistje gedat. 1665	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, 28 november 1994, nr. 116. Christie's Amsterdam, 26 mei 1998, nr. 530.
lepel gedat. 1665	z.v.m.	P.c.
trouwkistje	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 13 november 2001, nr. 366. (toeschrijving)

50 JAN JANSEN OLTHOFF (Voet nrs. 49 en 324)

Geb. 1643.

Z.v. Jan Jansen Olthoff en Stijn Jans Brunsvelt.

Tr. 1. 1669 Siouckjen Dirx Sjaarda.

2. 1682 Ieske Tjepkes Ipma.

3. 1685 Marijke Johannes.

1655 Leerling.

Mr. 16 juni 1668.

Broer van Willem Jans Olthoff (Voet nr. 407).

Leerlingen: 1678 Meie Epkes Enga (Voet nr. 53).

1681 Gerrit Willem Pierkens (Voet nr. 55).

1670/1693 keurmeester.

Gildeboek 1655-1711.

L.v. Beluid op 3 december 1712.

De ouders van Jan Janssen Olthoff dreven in 1630 een lakenhandel aan de Marktstraat naast Gerrit Hendricks (Voet nr. 20).⁴³⁷ Olthoff trouwde drie maal. In 1669 taxeerde hij met Jan Annes Jorna (Voet nr. 43) het zilver in de boedel van Trijntje Jans, de overleden vrouw van de chirurgijn Gerrit Pijnters Riemersma.⁴³⁸ 1679: 'Betaelt aan Jan Olthoff een carolusgulden twaelif strs ter causa een silveren posthoorentie'.⁴³⁹

⁴³⁶ Tresoar, DTB 142.

⁴³⁷ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 221, f. 29.

⁴³⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 178, f. 78.

⁴³⁹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 187, f. 77.

In 1682 hertrouwde Olthoff met Ieske Tjepkes Ipma.⁴⁴⁰ Hij stelde zich in dat jaar borg voor Willem Jans Pierkens als ‘collecteur van de cleine wijnen’.⁴⁴¹ Twee jaar later diende een zaak voor het gerecht over een erfenis van dr. Hessel Tjepkes Ipma en Hylckjen Cornelis Algra, de ouders van Olthoffs tweede vrouw. Hille Gatses Buwalda trad als curator over de minderjarige kinderen van Ipma op.⁴⁴²

Olthoff werd in 1685 met algemene stemmen tot vroedsman gekozen als opvolger van Hillebrandt Mennonis Hillebrands.⁴⁴³ De edelsmid trouwde in november van dat jaar met Marijke Johannes, de weduwe van Sjoucke Clasen Balck, voormalig predikant van Wons en broer van Claes Clasen Balck (Voet nr. 50). In januari 1686 vond de inventarisatie van de goederen van de overleden predikant plaats.⁴⁴⁴

In 1687 verklaarde Olthoff als getuige in het proces tussen Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51) en Trijntje Pieters, dat hij zijn leerlingen 2 stuivers per dag betaalde.⁴⁴⁵ De edelsmid was in 1687 collecteur van de ‘grote & kleine impositie van turf en brandhout’.⁴⁴⁶ In 1689 leende Olthoff 300 carolusgulden van burgemeester Isbrant Jans Sadelaar, die op dat moment plaatsvervangend ontvanger-generaal van Wonseradeel was. In de jaren 1690-1696 was Olthoff collecteur van grote en kleine impost van turf en brandhout. Onder zijn borgen bevond zich onder andere Jan Jacobs Munnickhuys (Voet nr. 46).⁴⁴⁷ Olthoff leende regelmatig geld, ondermeer van zijn katholieke collega Ids Douwes Rispens (Voet nr. 47).⁴⁴⁸ Olthoff was in 1698 mede-eigenaar van stem nr. 17 in Wommels. Hij verkocht in 1699 een derde deel van een huis aan de Kleine Dijklacker aan de wachtmeester en executeur Jan Dircx Faber. Mede-eigenaren waren de cipier van het Hof van Friesland, Arnoldus Boëtius en Gerrijt Sagaar, een meester beeldhouwer uit Leeuwarden.⁴⁴⁹

In 1701 werd in eerste instantie het vermogen van Olthoff op 2.500 carolusgulden geschat. Dit bedrag werd later met 1.000 gulden verhoogd.⁴⁵⁰ In 1703 moest Olthoff 250 carolusgulden betalen aan Jan Jansen Laen, koopman tot Amsterdam en Jan van Renhuisen als testamentair-executeur van Lijsbeth Jacobs, weduwe van Benedictus van der Schure.⁴⁵¹ De edelsmid

440 Tresoar, DTB 142.

441 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 143v.

442 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 70, f. 332-344.

443 GAB inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

444 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 146, f. 32v-44.

445 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 71, f. 100-105v.

446 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 21, f. 315v.

447 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 23, f. 119.

448 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 264, f. 130.

449 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 142v-143.

450 GAB, inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

451 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 113, f. 161.

deed op 1 december 1711 afstand van zijn gilderechten, maar hij betaalde jaarlijks wel 8 stuivers per jaar, zodat hij mocht blijven keuren.

In 1712 werden de doodsklokken van de Martinikerk voor Olthoff geluid.⁴⁵²

Werk:

avondmaalsbeker	jl. V (1671)	Oudheidkamer Bolsward/N.H.G. Gorredijk. <i>Cat.</i> 1927, 161. <i>Wiekslag</i> , 43. <i>Cat.</i> 1987, 30.
lepel gedat. 1683	jl. L (1683)	P.c. <i>Wiekslag</i> , 49.
mosterdpot gedat. 1689	jl. R (1689)	P.c.
avondmaalsbeker	jl. N (1707)	N.H.G. Pingjum.
avondmaalschaal	jl. N (1707)	N.H.G. Pingjum.
trouwkistje gedat. 1676		Christie's Amsterdam, 24 mei 1995, nr. 833.
brandewijnkom gedat. 1706	z.v.m.	P.c.
trouwkistje gedat. 1706	z.v.m.	P.c. <i>Cat.</i> 1927, 294.
lepel gedat. 1683	z.v.m.	P.c. P.c. Wttewaall, 293. <i>Cat.</i> 1987, lepel 15.
lepel gedat. 1684		Christie's Amsterdam, 20 december 2005, nr. 317.

51 CLAES CLASEN BALCK (Voet nr. 55)

Geb. 1646.

Z.v. Claes Clasen Balck en Trijntje Gerrits.

Tr. 1. 1670 Reinske Jelles Hiddinga.

2. 1679 Anke Aethaeus Terwolt.

3. 1695 Anna Doekes Hemminga.

Leerling in 1659 van Pieter Jansen Poelgeest (Voet nr. 39).

Mr. 1670.

1670-1694 Keurmeester-generaal van het goud en zilver.

Gildeboek 1659-1698.

L.v. vóór 7 juni 1720 overleden.

De ouders van Claes Clasen Balck kwamen in 1659 vanuit Balck naar Bolsward. Het gezin bewoonde in 1660 een huis aan de Koornmarkt.⁴⁵³ Twee

⁴⁵² Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424. Rekeningboek Martinikerk (1695-1713).

⁴⁵³ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 26-26v.

jaar later verkochten ze het pand aan Jouck Obbes, de weduwe van Siebe Rienks Baardt.⁴⁵⁴ Balck sr. was hopman en gemeensman. Als nieuwkomer maakte hij spoedig deel uit van de stedelijke bovenlaag. In 1674 vertegenwoordigde hij samen met Oene Feickes zijn stad tijdens de Landdag.⁴⁵⁵ Zoon Claes stelde zich in 1665 borg voor zijn broer Douwe als pachter van de vijf speciën in Bolsward en Hennaarderadeel en de pacht op de tolheffing van de trekweg van Bolsward-Pijphorne.⁴⁵⁶ In 1669 stelden Claes jr. en Douwe zich borg voor hun vader.⁴⁵⁷ In de jaren die volgden had de familie Balck de belastingtouwtes in Bolsward en wijde omstreken stevig in handen.

Balck jr. werd lidmaat in 1668. Claes Balck jr. trouwde op 10 april 1670 met Reinsk Jelles Hiddinga.⁴⁵⁸ Uit dit huwelijk werd Gerardus geboren, de latere stadssecretaris van Bolsward. Balck trad in 1670 tot het edelsmedengilde toe en werd in hetzelfde jaar keurmeester-generaal van het goud en zilver.⁴⁵⁹

Balcks moeder stierf in 1671. Uit de inventarisatie van de goederen van Balck sr. blijkt de rijkdom van de familie.⁴⁶⁰ Die bestond uit onroerend goed bij de Vispost en de Nieuwmarkt, 164 pondematen landbouwgrond en veel uitgeleend kapitaal. In totaal bedroeg de profijtelijke staat ruim 63.000, de schuldenlast beliep 54.000 carolusgulden.

In 1674 verkocht Balck een huis aan de Koornmarkt aan kleermaker Wijbe Jans.⁴⁶¹ Vader en zoon Balck pachtten in 1675 het 'soutgeld'.⁴⁶² Balck jr. nam in 1678 de vroedschapsplaats van Jan Sjoerds over.⁴⁶³ Hij behaalde in totaal zestien stemmen, zijn tegenstrever Sioerdt Jongers bleef op veertien steken.⁴⁶⁴

Balck sr. testeerde in 1677 en overleed in 1678. In 1679 overleed de echtgenoot van Balck jr, vermoedelijk in het kraambed. Op 3 augustus 1679 hertrouwde Balck met Anneke Aetheus Terwolt, een dochter van predikant Aetus Terwolt van Longerhouw.⁴⁶⁵ Eerder was zij getrouwd geweest met gemeensman Lollius Harings Repkema. Van de huwelijkspartners moest het bezit opgemaakt worden in verband met het kindsdeel.⁴⁶⁶ In 1681 kocht

454 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 91v-92.

455 GAB, inv.nr. 31 Resolutieboeken van het stadsbestuur, 1638-1784, 5^e boek, f. 99.

456 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 259, f. 53-54.

457 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 260, f. 74ev.

458 Tresoar, DTB 142.

459 Tresoar, Archieven van de gewestelijke bestuursinstellingen van Friesland 1580-1795, inv.nr. 2031, d.d. 22 april 1670.

460 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 64, f. 245-268.

461 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol.

462 GAB, inv.nr. 408 Stukken betreffende het soutgeld (1675-1676).

463 GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

464 Gildebroeder Munnickhuys (Voet nr. 46) stemde op Jongers.

465 Romein, *Naamlijst der predikanten*, I, 310.

466 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 184, f. 187-195 en f. 216-223v. Cleis Jans Hoorn (Voet nr. 51) taxeerde het zilver in de boedel van wijlen Repkema op 344 carolusgulden.

het echtpaar een huis op de Nieuwmarkt naast het pand dat ze al bezaten. In hetzelfde jaar kochten ze in Wonseradeel ‘een seeckere halve stemdragende sate lants gelegen tot Pinjum’ van Johanna Adius, de weduwe van Hendrick Bruijnsvelt ‘in leven schout bij nacht’.⁴⁶⁷ De keurmeester-generaal huurde voor 5 carolusguldens per jaar een kerkbank in de Martinikerk.⁴⁶⁸

Balck getuigde in 1682 in een zaak tussen de raad van Bolsward en Johannes Dirx Ruyter, hospes in De Witte Arm te Sneek.⁴⁶⁹ In 1683 was Balck afgaande olderman van het Schippersgilde.⁴⁷⁰ 1683: ‘De praeses Balck een ordtie van gedane betalinge soo aan de secretaris van de prins als aan de hellebadier vant overbrengen vant misschief der raadsbestellinge 37-0-0’.⁴⁷¹ Balck was in 1686 presiderend burgemeester⁴⁷² en in 1690 samen met burgemeester Gellius Fopma gecommiteerde van de Witmarsumervaart.⁴⁷³ De keurmeester-generaal was in 1691 ontvanger van de florenen.⁴⁷⁴ Daarnaast was hij jarenlang actief als ontvanger van de armvoogdij (1676-1715).

De tweede vrouw van Balck overleed in 1694.⁴⁷⁵ Hij stelde in dat jaar zijn keurmeester-generaalsambt ter beschikking en raakte in conflict met Gedeputeerde Staten, die hem verantwoordelijk hielden voor de teloorgang van het gehalte van het goud en zilver.⁴⁷⁶

Balck trouwde in 1695 met Anna Doekes Hemminga, de weduwe van Sixtus Acronius, predikant te Huizum.⁴⁷⁷

Uit het stemkohier van 1698 blijkt dat Balck (mede)eigenaar was van tien stemmen in de grietenij Wonseradeel. Zijn vermogen werd in 1701 op 25.000 carolusguldens geschat.⁴⁷⁸ Balck getuigde in een rechtszaak tussen burgemeester Marten Jans Backer en secretaris Sierck Lamring, die elkaar in 1714 in herberg De Valck van Abraham ten Burg te lijf waren gegaan.⁴⁷⁹ Op 7 juni 1720 werd Franciscus Elgersma als vroedsman verkozen tot opvolger van ‘wijlen burgemeester Claes Clasen Balck’.⁴⁸⁰

Uit bovenstaande gegevens blijkt hoe weinig Balck met een vermelding van zijn beroep in de bronnen voorkomt. Zijn gildebroeders verklaarden in 1695

467 Tresoar, ORA Wonseradeel, inv.nr. 229, f. 278-278v.

468 Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

469 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 70, f. 147v-154.

470 GAB, inv.nr. 842, f. 117.

471 GAB, inv.nr. 460 (1672-1712) Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1652-1812), f. 72.

472 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 8, f. 15-16v.

473 GAB, inv.nr. 460 (1672-1712) Stedelijke registers van betalingsordonnanties (1652-1812), f. 111.

474 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 119, f. 121.

475 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

476 Zie hoofdstuk 5.

477 Tresoar, DTB 143.

478 GAB, inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

479 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 84, f. 225ev.

480 GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

‘vrijgezel’ kocht in 1665 van koopman Douwe Idsen Rispens en Pytrick Pytters voor 450 goudguldens een rood pannen huis aan de trekvaart.⁴⁸⁶

Cleis Jans was in 1673 lid van de burgerwacht.⁴⁸⁷ Rond 1674 trad hij op als zaakwaarnemer van zijn moeder, die inmiddels weduwe was.⁴⁸⁸ Hoorn was 33 jaar toen hij met de enige dochter van stadsbode Johannes Rinnerts Geringa in het huwelijk trad.⁴⁸⁹ Uit deze relatie werd Johannes geboren, die in 1692 leerling bij Harcke Baardt (Voet nr. 52) was. Het echtpaar kocht in 1678 voor 170 goudguldens de helft van een huis ‘gelegen omtrent het Stadhuis op de Keizerscroon’,⁴⁹⁰ Hoorn leende in 1679 geld van collega Claes Clasen Balck (Voet nr. 50).⁴⁹¹

In 1684 diende voor het gerecht een zaak tussen notaris Jelte Annes Jorna en Jan Annes Jorna (Voet nr. 43) als erfgenamen van hun vader Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37), en Cleis Jans Hoorn als man en voogd over zijn vrouw.⁴⁹² Hoorn deed in 1685 zijn intrede in de stedelijke politiek toen hij de plaats van Pieter Jansen Poelgeest (Voet nr. 39) in de vroedschap overnam.⁴⁹³ Hoorn werd in 1687 aangeklaagd wegens het vermeende slechte onderwijs dat hij aan Pieter Sijbrandus, de zoon van notaris Sijbrandus Aeneae en Trijntje Pijtters, zou hebben gegeven.⁴⁹⁴ De klagers verloren het proces.⁴⁹⁵

Op 21 augustus 1688 werd de edelsmid het slachtoffer van mishandeling door Jan Siercks Monsma. Deze bruut gaf in 1693 Claes Franssen Baardt (Voet nr. 42) een pak slaag.⁴⁹⁶ Hoorn verkocht in 1690 een huis aan de Kleine Kerkstraat.⁴⁹⁷ Hij stelde zich in 1691 borg voor Tietscke Annes Jorna, de stiefmoeder van zijn vrouw, als collecteur van het stadszegel.⁴⁹⁸ Op 4 december 1692 werd Cleis Hoorn beluid.⁴⁹⁹ Zijn weduwe hertrouwde in 1693

486 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 223, f. 149v.

487 GAB, inv.nr. 738 Lijst van ingeschrevenen voor de burgerwacht (1673).

488 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 66, f. 219-223v.

489 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 138, f. 203ev. Sterfhuisinventaris van Geertje Hiddes, d.d. 6 november 1662. Hidkje is dan 4 jaar. Frans Ariens Riemersma en Jan Annes Jorna taxeren het zilver op ruim 222 carolusguldens.

490 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 224, ongefol.

491 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 184, f. 187.

492 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 70, f. 277-280v. Uit de getuigenverslagen blijkt dat Hidkje, na de dood van haar vader, bij Anne Heerckes Jorna (Voet nr. 37) inwoonde en dat ze vanuit zijn huis trouwde. Haar vader was in 1662 hertrouwd met Tietscke Annes Jorna, de dochter van Anne Heerckes Jorna.

493 GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751). Zijn tegenstrever Meie Epkes Enga (Voet nr. 53) behaalde negen stemmen, Hoorn achttien. Gildebroeders Munnickhuys (Voet nr. 46) en Balck (Voet nr. 50) stemden op Hoorn. Olthoff (Voet nr. 49) op Enga. Op 4 januari 1692 werd Enga unaniem tot opvolger van de overleden Cleis Jans Hoorn gekozen.

494 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 71, f. 100-105v. Zie 7.4.5.

495 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 113, f. 33. Later bereikten partijen na bemiddeling van burgemeester Jan Jacobs Munnickhuys een compromis. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 22, f. 74-74v.

496 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 71, f. 474-479. Monsma werd in 1690 veroordeeld tot betaling van een boete van 16 goudguldens en de kosten van het proces. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 113, f. 54.

497 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 225, f. 165.

498 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 22, f. 131v.

499 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

met vroedsman Age Pijtters Faber en daarna nog in 1707 met Watse Hessels Reenstra.⁵⁰⁰ Deze Reenstra was in 1723 hospes In 't Groot Klooster.⁵⁰¹

Werk:

roomkom

jl. I (1703)

Oudheidkamer Bolsward/OKS no. 3218.⁵⁰²

53 HARCKE CLAESEN BAARDT (Voet nrs. 52 en 329)

Geb. ca. 1656.

Z.v. Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42) en Siucke Harckedr.

Tr. 27 mei 1685 Tyttie Harings.

Leerling in 1668 van Jan Annes Jorna (Voet nr. 43).

Mr. 14 december 1684.

1688 keurmeester

1695 oudste van het gilde.

Leerlingen: 1692 Johannes Cleis Hoorn.

1693 Sjoerd Gerben Bolta.

1693 Hylke Douwes Hijlkema, voordien bij Marten Agema (Voet nr. 56).

1693 Symen Dircks Lollum (Voet nr. 195).⁵⁰³

1698 Rinnert Harckes Baardt (zoon), later knecht van Tobias van Velsen (Voet nr. 58).

Gildeboek 1684-1698.

L.v. overleden vóór 11 december 1709.

Harcke Baardt trouwde in 1685 voor het gerecht met Tyttie Harings uit Dedgum.⁵⁰⁴ Uit de tekstbronnen valt op te maken dat hij katholiek was. Harcke stelde zich in 1691 borg voor zijn broer Gerrit, die de herberg Het

⁵⁰⁰ Tresoar, DTB 131 en 132. Mogelijk is hij de Watse Rheen uit Nijland die in 1681 met Mary Fetses uit IJlst trouwde. Hun namen komen voor op een brandewijnkom met het meesterteken Voet nr. 83. De cartouche met een voorstelling van de Heilige familie, vertoont grote gelijkenis met een soortgelijke voorstelling op een brandewijnkom uit 1663 van Claes Baardt (Voet nr. 42) en een brandewijnkom uit 1688 van Harcke Baardt (Voet nr. 52).

⁵⁰¹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 89, f. 372ev. Ten huize van Watse Hessels Rheen en Hidtie Johannes vond op 16 november 1723 een theologische discussie plaats tussen de katholieke barbier Franciscus van Assema en Sierck Sibles, die zichzelf 'mennoniet' noemt. De anderen aanwezigen, Horatius Straack en Pieter Pietersen Horrius (Voet nr. 54), waren liefhebbers van de gereformeerde religie. Assema beschouwde de mennonieten niet als christenen, omdat zij geen kinderdoop hadden ondergaan. Tegen Straack, die op dat moment de toegang tot het avondmaal was geweigerd, omdat hij met ene Jan Potter had gevochten, zei Assema: 'Kom maar bij ons'.

⁵⁰² De website van de oks vermeldt de brandewijnkom als een werkstuk van Cleis Jans Hoorn, terwijl de onderliggende inventariskaart het object beschrijft als een werkstuk van Tobias van Velsen uit 1724. In 1703 was Hoorn reeds twaalf jaar dood.

⁵⁰³ Mogelijk de gebruiker van meesterteken Voet nr. 86. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 244. Lollemma wordt in 1713 'te Staveren' genoemd.

⁵⁰⁴ Tresoar, DTB 135.

Wapen van Wonseradeel uitbaatte.⁵⁰⁵ Hun oom Rienk Baardt (Voet nr. 45) was eerder eigenaar van dit etablissement. Harcke Baardt kreeg zeker vier kinderen. Een kind overleed tussen 31 oktober 1692 en 27 november 1693, een ander werd beluid op 1 mei 1700.⁵⁰⁶ De kinderen Trijntje en Rinnert overleefden hun vader. Rinnert werd later knecht bij Tobias van Velsen (Voet nr. 58).

In 1696 organiseerde Baardt een loterij met zilveren prijzen.⁵⁰⁷ Hij kocht in 1697 van Catharina Ockma een huis op de hoek van de Koornmarkt.⁵⁰⁸ Een jaar later verkocht hij een huis aan de Rijkstraat als ‘curator onder beneficie van inventaris over de boedel van Siucke Harckes, weduwe van Claes Baerda’.⁵⁰⁹

Samen met Jan Janssen Olthoff (Voet nr. 49) onderzocht Baardt in 1698 een diefstal van Hiske Horati, ‘weduwe van Enne Jongsma (Voet nr. 440) silververkoperse en cashouder te Leeuwarden’.⁵¹⁰ In 1699 leende de edelsmid ‘silverwerck en penningen’ ter waarde van 2.000 carolusguldens aan ‘Bernardix Joeekema, studiosix tot Franequer’.⁵¹¹ Baardt trad in 1700 op als getuige in een rechtszaak tussen Willem Cousijn en Jeltje Ockma⁵¹² en in 1701 tijdens het hoger beroep.⁵¹³

Harcke Baardt werd in 1701 voor een vermogen van 800 carolusguldens angeslagen.⁵¹⁴ De edelsmid leende geregeld geld en dat mondde uit in gerechtelijke procedures. In 1704 eiste Baardt geld van de pannbakker Sibbe Tiebbes voor de verkoop van een gouden ring.⁵¹⁵ De edelsmid Hendrick Sinnema uit Haarlem eiste in 1704 van Baardt 93 carolusguldens voor ‘gelevert gemaect silverwerck’.⁵¹⁶ In 1705 werd Baardt door de crediteuren

505 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 119, f. 116.

506 Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 423 Registers van de jaarrekeningen van de Martinikerk (1650-1694).

507 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 244, ongefol.

508 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 85-86. Catharina was de enige dochter uit het huwelijk tussen Rinnert Harckes en Ynske Nannes Ockma. Hij was de zwager van Claes Baardt. Op dat moment was Catharina nog ongehuwd en minderjarig. Er werd bedongen dat zij het recht had het huis voor dezelfde prijs terug te kopen. Catharina huwde in 1699 Willem Cousijn uit Leeuwarden.

509 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 99-100.

510 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 75, f. 278-300.

511 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 265, f. 165v.

512 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 77, f. 168ev.

513 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 7809. Catharina Ockma had bij testament bepaald dat haar goederen op haar man en nicht Jeltje Ockma zouden terugvallen. Jeltje was ingetreden als kloppje in de Derde orde van Sint Franciscus van Assisi. Cousijn betwijfelde of zij in die hoedanigheid een erfenis mocht aannemen. Over deze erfenis werd in 1704 nogmaals geprocedeerd. Zie Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 8250. ‘Nanne Ockma, apotheker te Swichum voor hemzelf en het recht van zijn zuster Jeltie Hanses Ockma verkregen tegen Wilhemus Cosijn, weduwnaar van Catharina Rinnerts’. Het gaat over de verkoop van land te Baburen bij Tjerkwerd.

514 GAB, inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

515 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 80, f. 215-231.

516 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 26, f. 56/59v/60v. Zie Citroen, *Haarlemse zilversmeden*, 119.

van zijn moeder gedwongen haar schulden te voldoen.⁵¹⁷ Zelf raakte hij ook steeds meer verstrikt in financiële problemen. Baardt verkocht in 1706 het huis op de hoek van de Rijkstraat aan burgemeester Focke Regnerus Fokkens.⁵¹⁸ Deze verkoop kreeg in 1707 een staartje. Uit de gerechtelijke stukken blijkt dat Baardt financieel aan de grond zat.⁵¹⁹ De procedure die volgde werd tegen 'Tyttie Harings cum marito' gevoerd. Douwe Clasen Balck eiste op 11 december 1709 van Tyttie, inmiddels weduwe, de 50 carolusgulden en de ducaton op die hij in 1688 aan haar schoonmoeder Siucke Harckes had uitgeleend.⁵²⁰

De weduwe van Harcke Baardt getuigde in 1715 in een strafzaak tegen Ysaack Lammerts Sadelaar, die zilver uit het huis van schoenmaker en herbergier Sytse Wypkes had gestolen.⁵²¹ Zij woonde met haar zoon Rinnert bij Wypkes in en verdiende de kost met verstelwerk.⁵²² Rinnert bleef zijn hele leven zilvermidsknecht. In 1747 getuigde hij, 60 jaar oud, voor de koopman Hein Gerbens die door Bote Burdes Buma voor 'brillemans' was uitgeschollden.⁵²³

Werk:

brandewijnkom	jl. O (1686)	Nederlands Openluchtmuseum. Klijn, 54.
brandewijnkom	jl. O (1686)	<i>Cat. zT Dokkum</i> , 110.
brandewijnkom	jl. Q (1688)	Fries Museum/OKS no. 3787.
gedat. 1688		<i>Cat. 1927</i> , 342. <i>Cat. 1968</i> , 88. <i>Cat. zT Den Haag</i> , 157. <i>Wiekslag</i> , 52. <i>JFG</i> (1955). Frederiks III, 228.
huwelijksbeker	jl. Q (1688)	P.c.
brandewijnkom	jl. W (1693)	Christie's Amsterdam, 23 mei 1996, nr. 1048.
reisbestekje		Nederlands Zilvermuseum.
gelegenheidslepel	z.v.m.	P.c.

517 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 8523, definitieve sententie nr. 21.

518 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 70v-71.

519 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 82, f. 26-56v. Hij had – buiten medeweten van zijn vrouw – opdracht gegeven de echtelijke woning bij strijkgeld te verkopen. Baardt hoopte er op die manier meer voor te krijgen dan bij een executieverkoping. De huisraad van het echtpaar stond op het stadhuis opgeslagen om bij opbod verkocht te worden. De kopie uit het proclamatieboek vermeldt de lijst van crediteuren die nog geld van de edelsmid te goed hebben.

520 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 25, f. 412-414.

521 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 196-203. Sadelaar had dit zilver in Leeuwarden aan Thomas Wieland (Voet nr. 455) aangeboden.

522 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 92, f. 4-48.

523 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 96, f. 24v-25.

- 54 MEIE EPKES ENGA (Voet nr. 53)
 Ged. 7 oktober 1666.
 Z.v. Epke Meies Enga (Voet nr. 48) en Hidtje Pouwels.
 Tr. 8 oktober 1687 Bottie Joris Robijnsma.
 Leerling 1678 van Jan Jansen Olthoff (Voet nr. 49).
 Mr. 29 maart 1688 bij Harcke Clasen Baardt.
 Leerling: 1693 Dekken Pieters Horrius.
 Gildeboek 1687-1694.
 L.v. 1695.

Meie Epkes Enga was nog jong toen zijn vader overleed. Op zijn twaalfde werd hij leerling van Jan Janssen Olthoff (Voet nr. 49). Na zijn opleiding werkte hij als knecht bij Hidsert Jans Lauswolt (Voet nr. 278/640) in Sneek.

In 1686 deed Enga belijdenis. Een jaar later trouwde hij met Bottie, het enige kind van rentmeester Joris Wijbes uit diens tweede huwelijk met Lisk Harings.⁵²⁴ Enga kreeg twee kinderen: Liskjen en Epke. Bottie bleek een zeer kapitaalcrachtige partij.⁵²⁵ Na de dood van Enga zou zij nog tweemaal trouwen.⁵²⁶

Enga werd op 4 januari 1692 in de vroedschap gekozen als opvolger van Cleis Jans Hoorn.⁵²⁷ Hij verkocht met Sirius Robijnsma een huis aan de Markstraat dat door de weduwe van Jacob Baukes Abbema (Voet nr. 40/80) werd gebruikt.⁵²⁸ In 1695 overleed Enga.⁵²⁹ Zijn vrouw overleefde hem ruim 42 jaar.⁵³⁰

524 Hij was in 1651 met Merckjen Simens getrouwd.

525 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 146, f. 80v-103. Deze sterfhuisinventaris, opgemaakt op 29 december 1687, toont de rijkdom van Joris Wijbes. Behalve een groot aantal waardepapieren erfde Bottie 'een silveren kistie op de bodum getekent met *Joris Wijbes* daer in elleff gevalueerde rijcxdaelders, een gemaect silver trouw stuck' en 'een achtkante silveren kop met de naem *Joris Wijbes & Murckien Sijmens sijn wijff anno 1652*'. Voorts 'Een silveren haeck getekent met *Lijsckien Haringsdr 1635* met twee losse stringen kettings'.

526 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 8142. In dit proces verzocht Bottie Robijnsma om echtscheiding van Arnoldus Siderius, schepen van Sneek. Zij beweerde dat hij haar mishandelde. Gerben Widmers Rauwerda (Voet nr. 644) en Hidsert Jans Lauswolt (Voet 278/640) traden als getuigen op. In 1714 hertrouwde Bottie met de graankoopman Jillert Heyns Minnema uit Sneek. Dit huwelijk werd gespierd door ene Lucretia van Lennep, die beweerde dat Minnema haar een trouwbelofte had gedaan en dat 'Jillert en Bottie reeds vleselijk geconverseert hebben'. Zie Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 84, f. 351-373.

527 GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

528 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 225, f. 189.

529 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerk (1695-1713).

530 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 29, f. 246. Op 23 oktober 1737 verscheen op de secretarie dr. Samuel Esterwerda, advocaat voor het Hof van Friesland en oud-burgemeester van Leeuwarden. Hij verklaarde dat 'alschoon bij testament de dato 5 november 1721 door sijn moi Bottie Robijnsma, huisvrouw van Jillert Heins Minnema op den deses overleden binnen dese stad, tot mede erfgenaam van deselve was geinstitueert. Hij comparant met geen wijdere intentie ten sterfhuise van voorschr. Bottie Robijnsma sou gaan als om pietatie causa te besorgen dat het lijk ter aarde wierde bestelt als meede om naukeurig informatie te nemen van de effecten en staat des boedels, omme na sulks te delibereren of sich tot erfgenaam wilde verclaren, dan niet, en heeft tot sijn securiteit een publijcqe narigt deser actis publicis alhier geinsereert'.

55 PIETER PIETERSEN HORRIUS (Voet nr. 54 en 338)

Geb. 1667.

Z.v. Petrus Jouckes Horrius en Renske Jilles.

Broer van Jouke Horrius (Voet nr. 193).

Tr. 20 maart 1698 Anna Maria Denekamp.

Leerling 1 december 1681.

Mr. 15 december 1693.

1731 Keurmeester (ondertekent toetredingsakte Ipeus Siccama).

Leerlingen: 1693 Hendrik Trompetter.

1697 Rienk Gerrits Baardt.

1705 Ipeus Siccama (Voet nr. 60).

1720 Rien n.n.

Gildeboek 1681-1744.

L.v. overleden 1744.

De vader van Pieter Horrius was predikant in Sint-Annaparochie.⁵³¹ De edelsmid deed in 1695 belijdenis en woonde toen op de Dijk.⁵³² In 1698 trad hij in het huwelijk met Anna Maria Denekamp.⁵³³ Uit dit huwelijk kwamen vijf jongens voort. Alleen de laatste zoon, Pieter, zou de volwassen leeftijd bereiken. Uit de aanslag van de personele goedschatting blijkt dat het bezit van de edelsmid in 1701 minder dan 500 carolusguldens bedroeg.⁵³⁴ Samen met zijn broer Decken verkocht Horrius in 1702 een deel van een huis aan de Dijk.⁵³⁵ De edelsmid kocht een huis tegenover het raadhuis.⁵³⁶

Bij de stemming over de vrijgefallen vroedschapsplaats van de overleden Goris Heerkes Buma in 1704, behaalde Horrius zestien stemmen en mede-gildebroeder Tobias van Velsen (Voet nr. 58) veertien. Van Velsen verwierf echter de plaats. In 1709 werd Horrius met algemene stemmen gekozen tot opvolger van de overleden Gerben Freerks Lantinga.⁵³⁷ Behalve in zilver handelde Horrius ook in 'thoeback en pijpen'.⁵³⁸ Hij was tevens boekhouder van de Martinikerk.⁵³⁹ In 1717 verkocht hij het huis aan de Hoogstraat aan notaris Wibrand van Loon.⁵⁴⁰ Vanaf 1720 zien we hem regelmatig geld lenen.⁵⁴¹ Horrius vroeg in 1721 toestemming voor het houden van een

531 Romein, *Naamlijst* 1, 105; Tresoar, DTB 902.

532 Tresoar, DTB 147.

533 Tresoar, DTB 143.

534 GAB inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

535 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 218-218v.

536 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 242v-243.

537 GAB inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

538 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr.193, f. 3.

539 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr.193, f. 152v.

540 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 344-344v.

541 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 268, f. 169-173v.

loterij met zilveren prijzen.⁵⁴² In 1724 organiseerde hij nogmaals een verloting. Horrius was in 1727 ontvanger van de floreen van Hichtum en in die hoedanigheid geld schuldig aan ontvanger-generaal Cornelis van Aylva, de grietman van Wonseradeel.⁵⁴³

In 1728 verkocht Anna Maria Denekamp het woonhuis aan de Grote Dijklacker voor 775 goudguldens aan vaandrig Fredericus Lantinga, onder voorwaarde dat 'het goed tot de silversmidwinkel behorende, sijnde de houten schudding (op de kaemer) silverkassen etc. de verkopers eigen sijn en blijven'.⁵⁴⁴ Horrius kreeg in 1728 van ene Wijbe Douwes diverse malen een zilveren knoop aangeboden, maar hij vertrouwde de zaak niet.⁵⁴⁵

Zoon Pieter bracht zijn vader in maart 1734 in grote problemen.⁵⁴⁶ Horrius jr. werd ervan verdacht in 1732 geld van Abraham Castel, de secretaris van Wonseradeel en ontvanger van de boelgoederen van Bolsward gestolen te hebben. Pieter was als klerk bij Castel werkzaam geweest en voor justitie op de loop.⁵⁴⁷ De hele zaak werd aan het rollen gebracht toen de edelsmid in de herfst van 1733 in herberg Het Swarte Kruis van Jetse Daniëls zijn almanak had laten liggen.⁵⁴⁸ Hierin bevond zich een brief van Pieter die naar Hamburg gevlucht was. Hij schreef dat hij 'een brave stuiver' verstoep had bij een boothuis aan Grachtswal. Horrius sr. werd op 3 maart 1734 over de zaak ondervraagd. Hij gaf toe dat zijn zoon af en toe geld meenam, maar wist niet beter dat zijn zoon dat met 'schrijven en copieren' naast zijn werkzaamheden als klerk had verdiend. De edelsmid had eenmaal geld naar Hamburg opgestuurd, maar dat was niet afkomstig uit de buit. Horrius sr. verklaarde geen poging gedaan te hebben het geld op te graven en het goud dat hij in Het Swarte Kruis had laten zien, was van hemzelf geweest. De procureur-generaal eiste van het Bolswarder stadsbestuur opheldering over de betrokkenheid van de edelsmid. Castel kon die niet bevestigen. Op 8 maart 1734 werd Horrius vrijgelaten.⁵⁴⁹

In augustus 1739 taxeerde Horrius het goud en zilver van wijlen de fiscaal Foppe van Elseloo.⁵⁵⁰ Volgens het gildeboek was Horrius in 1744 nog actief, maar de betaling van een doodskist voor Horrius bevestigt zijn overlijden in

542 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 244, ongefol.

543 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 269, f. 222-222v.

544 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 229, f. 159v-160.

545 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 367-372. Toen de verkoper vertelde dat hij het zilver namens zijn halfbroer uit Franeker wilde verkopen, antwoordde de edelsmid: 'Du moeste met dijn halfbroer hier komme off du moeste mij een lettertie van sijn hand tonen'.

546 Zie ook 11.8.1.

547 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 6, f. 180-183. In Leeuwarden klaagde justitie over de trage afwikkeling van de zaak door de Bolswarder magistraat.

548 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 408-428. Getuige Castel beweerde dat hij 9.000 carolusguldens kwijt was geraakt. Zijn klerk had in juni 1732 een bedrag van 2.682 carolusguldens geretourneerd en ook een zakhorloge dat hij van het gestolen geld had gekocht. Horrius jr. had van de buit ook een 'schipke' gekocht.

549 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 183.

550 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 281, f. 20v.

dat jaar.⁵⁵¹ Een fragment van zijn grafsteen wordt in de Oudheidkamer van Bolsward bewaard.⁵⁵² Zijn weduwe overleed in 1757.⁵⁵³

Werk:

theebus	jl. W (1693)	<i>Antiek</i> , 1982. <i>Cat.</i> 1987, 39.
altaarschel	jl. S (1712)	R.K. Sint Franciscuskerk Bolsward.
brandewijnkom	jl. D (1719)	Sotheby's Amsterdam sale 588, nr. 163.
spoelkom	jl. E (1720)	P.c. <i>Cat.</i> 1927, 853.
theepot	jl. H (1723)	Sothebys's Amsterdam sale 303, nr. 1527. <i>Cat.</i> 1987, 50. Oudheidkamer Bolsward.
avondmaalsbeker	jl. I (1724)	N.H.G. Parrega-Hieslum. FGZ, 310-311.
brandewijnkom gedat. 1711	z.v.m.	P.c.
lepel gedat. 1718		Wttewaal, 295.
geboortelepel gedat. 1787/179	z.v.m.	Fries Scheepvaart Museum. <i>Jaarboek FSM</i> (1982) 27.
trouwkistje	z.v.m.	Fries Museum. <i>Wiekslag</i> , 58. <i>Cat.</i> 1985, 102. <i>Cat.</i> 1987, 44.
roomkom	z.v.m.	Rijks Museum. <i>Cat.</i> RM (1952), 239. <i>Cat.</i> 1987, 54. <i>Cat.</i> 1987, 47.
trouwkistje	z.v.m.	Veilinghuis Van Spengen, 20 juni 2014, nr. 3200.

56 GERRIT WILLEM PIERKENS (Voet nr. 55 en 337)

Geb. 1670.

Z.v. Willem Jansen Pierkens.

Tr. 1693 Jikke Broers.

Leerling 1681 van Jan Jansen Olthoff (Voet nr. 49).

Mr. 20 november 1694.

Leerling: 1717 Hendrik Willems Monsma (Voet nr. 465).

Gildeboek 1681-1722.

Lv. 1724.

551 Vriendelijke mededeling van dhr. J. Keuvelaar.

552 De Walle, *Friezen*, 98.

553 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 151, f. 256-258v.

De vader van de edelsmid, Willem Jansen Pierkens, was gemeensman en luitenant. Nog voordat Pierkens zelfstandig meester werd, trouwde hij met Jikke Broers uit Lemmer.⁵⁵⁴ Uit dit huwelijk kwamen negen kinderen voort. Zeker vier kinderen overleden op jonge leeftijd. In 1711 overleed een tweeling.⁵⁵⁵

De edelsmid stelde zich in 1703 borg voor zijn broer.⁵⁵⁶ In het proces rond Tobias van Velsen (Voet nr. 58) beweerde getuige Pierkens dat hij voor Van Velsen had gewerkt, maar dat hij door zijn eigen drukke werkzaamheden de samenwerking moest beëindigen.⁵⁵⁷ Met zijn zusters kocht Pierkens in 1719 voor 400 carolusgulden een huis aan de zuidzijde van de Nieuwmarkt van notaris Johannes Pierkens.⁵⁵⁸ In 1721 waren notaris Jacobus Montcoeur en Gerrit Pierkens verantwoordelijk voor de wachtposten aan de 'Nieuwe merckt'.⁵⁵⁹ Pierkens taxeerde in 1724 het zilver dat door Pieter Horrius (Voet nr. 54) verloot werd.⁵⁶⁰

In wapen van notaris Johannes Pierkens (1644-1709) komen drie zespuntige sterren voor met initialen GP en een bloem als helmteken.

57 MARTEN MARTENS AGEMA (Voet nr. 56)

Geb. ca. 1660?

Tr. 1. 1694 Jeltje Jurjans Brugman.

2. 1715 Maritje Christoffels Stent.

Mr. 1 maart 1695.

Leerling: 1693 Hylcke Douwes Hijlckema.

Gildeboek 1695-1710 (uit het gilde getreden).

L.v. overleden 1727.

Mogelijk was hij de zoon van de tuinder Marten Martens en Reinu Ottes.⁵⁶¹ Agema trouwde met Jeltje Jurjans Brugman, een dochter van Jurjen Jurjans Brugman.⁵⁶² Op 21 oktober 1695 deed hij belijdenis.⁵⁶³ Zeker twee kinderen uit het huwelijk stierven op jonge leeftijd.⁵⁶⁴ Agema werd in 1698 door gerechtsbode Dominicus Hylckema gedagvaard en twee jaar later kwam het tot een rechtszaak.⁵⁶⁵

554 Tresoar, DTB 142.

555 Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerkerk (1695-1713).

556 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 119, f. 169.

557 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 86, f. 152v.

558 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 228, f. 93v-94.

559 GAB, inv.nr. 30 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1638-1788), f. 299-302.

560 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 244, ongefol.

561 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 141, f. 121ev. Sterfhuisinventaris van Marten Martens, d.d. 13 juni 1667. Schooldienaar Otto Heinrici Silvius werd curator over de 7-jarige zoon Marten.

562 Tresoar, Burgerboek Bolsward.

563 Tresoar, DTB 147.

564 Tresoar, NT 246. Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerkerk (1695-1713).

565 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 77, f. 15-34v.

Agema leverde goud en zilver aan zijn minderjarige schoonzusters en leende geld van zijn schoonouders.⁵⁶⁶ De edelsmid ruilde in 1700 de rest van het huis aan de Markstraat tegen een deel van een huis aan de Jongemastraat.⁵⁶⁷ In 1702 en 1703 leende Agema regelmatig geld. Hij deed op 1 december 1710 afstand van zijn gilderechten.⁵⁶⁸ Twee maanden later stierf zijn vrouw.⁵⁶⁹ Agema hertrouwde in 1715 met Maritie Christoffels Stent, de weduwe van Hilbrandt Nijhof. In 1721 kreeg Agema een aanstelling als opschrijver van de trekwegtollen van Bolsward tot Pijphorne.⁵⁷⁰

Agema overleed begin 1727. Zijn weduwe en kinderen deden vanwege schulden afstand van zijn nalatenschap.⁵⁷¹ De weduwe was in 1743 nog 'ontvangerse van de trekwegtollen tot Pijphorne'.⁵⁷² Het klaverbladmeesterteken dat in *Merken*² zonder bewijslast aan Frans Lous Machet (Voet nr. 61) is toegeschreven, kan ook van Agema zijn.⁵⁷³

58 FRANS LOUS MACHET (Voet nr. 57)

Ged. 16 maart 1673.

Z.v. Lou Heerckes en Maycke Intes Machet.

Tr. 1696 Antie Goris Buma.

Leerling 1686 van Claes Fransen Baardt (Voet nr. 42).

Mr. 21 april 1697.

Leerlingen: 1697 Jelte Heerkes Machet.

1698 Hylcke Douwes Hylckema (na conflict met Marten Agama).

1710 Gerrit Freerks Lantinga.

1713 Gerardus Nijhof.

Keurmeester in 1714/15.

Gildeboek 1685-1710.

L.v. 1718.

Lou Heerckes, de vader van Frans Machet, trouwde in 1658 met Maycke Intes Machet. Hij kwam uit Rien.⁵⁷⁴ Claes Baardt (Voet nr. 42) verklaarde als getuige in een rechtszaak tegen Cleis Jan Hoorn (Voet nr. 51) dat 'de soon van Lou Heerkes, verleden Sint Jacob 1686 eerst op het handwerck geco-

⁵⁶⁶ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 192, f. 1-35.

⁵⁶⁷ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 226, f. 189-189v.

⁵⁶⁸ GAB, inv.nr. 841.

⁵⁶⁹ Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerk (1695-1713).

⁵⁷⁰ GAB, inv.nr. 3 Resolutie en notulenboek van het stadsbestuur (1714-1770).

⁵⁷¹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 29, f. 40v-41.

⁵⁷² GAB, inv.nr. 867.

⁵⁷³ <http://www.walmar.nl/wapens.asp>. Wapen 0212. Op de geboortelepel van Pieter Sibbeles Agama (Kubaard) (30-8-1698) komt een familiewapen voor met twee klaverbladen.

⁵⁷⁴ Tresoar, DTB 395.

men sijnde, al lange van hem de getuijge onderwesen is geworden om met de haemer te wercken'.⁵⁷⁵

In het jaar voor zijn toetreding tot het gilde trouwde Frans Machet met Antie Goris, de dochter van Goris Heerckes Buma.⁵⁷⁶ Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren. Louw, het eerste kind, stierf na een maand.⁵⁷⁷ Dochter Maijcke trouwde later met Foppe van Elseloo, de fiscaal van Hen-naarderadeel.⁵⁷⁸

Net als zijn leermeester Claes Baardt werd Machet schrijver van een compagnie ruiters. In 1701 was hij lid van de vroedschap.⁵⁷⁹ Hij inde in dat jaar de koningsaccijns en impost op Franse wijnen.⁵⁸⁰ Machets' vrouw verkocht in 1704 de 'Ripperts finne' aan vroedsman Focke Regenerij voor 1.500 carolusguldens.⁵⁸¹ Mogelijk gebruikten zij de opbrengst om een schuld van 2.000 carolusguldens af te lossen die bij de Harlinger koopman Frans Jetses Roor-da uitstond.⁵⁸² Machet was rentmeester van Het Burger Weeshuis.⁵⁸³

Gemeensman Machet kocht in 1708 van Ocke Jans een huis en slagerij op de Kleine Dijlacker voor 410 goudguldens.⁵⁸⁴ De edelsmid was in 1709 ontvanger van de vijf speciën.⁵⁸⁵ Mogelijk werd hij in die hoedanigheid door de barbier en chirurgijn Marten Gerbens Bolta uitgescholden.⁵⁸⁶ Naast zijn andere nevenwerkzaamheden was Machet in 1709 ook ontvanger van de trekwegtollen van Bolsward op Pijphorne.⁵⁸⁷ De edelsmid raakt op 3 januari 1710 zilverwerk kwijt nadat hij met vrouw en kinderen aanwezig was geweest bij de 'incomste van de Prince van Oranje Nassau en zijn gemalin te Leeuwarden'.⁵⁸⁸ Machet en zijn gezin kwamen 's nachts tussen 02.00 en 03.00 uur met de trekschuit aan. Hun dienstmeid had een koffer met kleding en zilver op de stoep van het huis gezet, omdat de deur afgesloten was. Poortwachter Mattheus Francken had 's morgens, toen hij op het stadhuis de sleutel van de poort ging halen, het koffertje meegenomen. Machet liet vervolgens de tromslager door de stad gaan. Na drie dagen vond de dochter van de poortwachter het koffertje terug. Het zilver was verdwenen. Franc-

575 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 71, f. 102v.

576 Tresoar, DTB 143.

577 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward inv.nr. 424 Rekeningboek Martiniker (1695-1713).

578 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 281, f. 18v.

579 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 266, f. 85-85v.

580 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 148, f. 143-163. Sterfhuisinventaris van chirurgijn Sierck Meylema.

581 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 19.

582 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 266, f. 113v.

583 Bunskoek. D.M. *Inventaris van de archieven van de Stichting het Weeshuis te Bolsward 1553 (1453)-1952 (1961)*, 48.

584 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 109.

585 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 193, f. 102v.

586 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 25, f. 386-387v en 403.

587 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 82, f. 409v.

588 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 150-163.

ken ook. Ten tijde van het proces bevond hij zich op walvisvaart in de wateren rond Groenland.

Op 2 juni 1711 werd Antie Buma beluid.⁵⁸⁹ Een maand later kocht Machet een huis aan de Nieuwmarkt.⁵⁹⁰ Hij procedeerde dat jaar tegen Julius Acronius Buma wiens honden jonge zwanen zouden hebben doodgebeten.⁵⁹¹ Als pachter van de scheepstollen procedeerde Machet tegen schippers uit Workum over verpachting en scheepsroutes.⁵⁹² Hij verloor dit proces.⁵⁹³ Het vormde het begin van een dramatische periode in zijn leven, want in maart 1712 vond op last van zijn crediteuren inventarisatie van zijn goederen plaats.⁵⁹⁴ Machet werd gedwongen zijn huis en land naast het tolhuis te verkopen.⁵⁹⁵ In 1712 getuigde Sijcke Gerbens, weduwe van Rinert de Jager, dat zij van Machet ‘ten profijte van sijn crediteuren sekere huisinge en hovinge cum nexis staande op de Nieuwe Merk voor de soa van 200 ggl’ hebben gekocht.⁵⁹⁶

Het ging met Machet verder bergafwaarts. Tijdens het proces rond Tobias van Velsen in 1715 werd gesuggereerd dat ‘vroetsman Machet een man van vervallen staat is veroorzaakt door sijn quaad leven en wandel’. Keurmeester-generaal Cornelis Jongmsma (Voet nr. 445) kon deze aantijging niet bevestigen.⁵⁹⁷ In 1716 werd op het raadhuis zilverwerk van Machet gewogen daaronder ‘twee stukken rand en regil van de proef hebben gewogen agt lood en ses agtendeel’. Zijn collega Horrius (Voet nr. 54) nam namens de magistraat het zilver in beslag.⁵⁹⁸

Op 16 aug 1718 werd Gerrijt Steffens tot opvolger gekozen van ‘wijlen de gemeensman Frans Machet’.⁵⁹⁹ In 1777 verschafte de magistraat van Bolsward nog informatie over hem.⁶⁰⁰

Afb. 46 Familiewapen Machet.

589 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerk (1695-1713).

590 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 207.

591 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 83, f. 352ev.

592 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 83, f. 408-454v.

593 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 113, f. 226v.

594 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 148, ongefol. Uit deze akten blijkt dat Machet gebukt ging onder de schulden uit de nalatenschap van schoonvader Goris Heerckes Buma. Uiteindelijk bleek Machet voor ruim 7.000 carolusguldens in de min te staan.

595 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 227v.

596 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 268, f. 179v-181.

597 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 86, f. 137.

598 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 125, f. 395-396v.

599 GAB, inv.nr. 81 Processen-verbaal van stemmingen (1640-1751).

600 GAB, inv.nr. 105 Informatieve stukken betreffende personen (1628/1777). Machet is volgens de stukken in 1704 en 1706 lid van de vroedschap geweest. Uit zijn huwelijk kwamen vijf kinderen voort: Lou en Goris,

In *Merken*² werd een klaverbladmeesterteken aan Frans Machet toegeschreven. De auteurs hadden hiervoor geen sterke argumenten. De vondst van een geboortelepel van Aeltje Fransen Machet, een dochter van de edel-smid, leverde een belangrijke aanwijzing op. In het familiewapen Machet komt een huismerk voor dat ook als meesterteken op een theebus met de jaarletter W (1715) en het stadskeur van Bolsward te zien is. Dit meesterteken willen we toekennen aan Frans Machet.⁶⁰¹

Werk:
theebus jl. W (1715) P.c.

59 TOBIAS VAN VELSEN (Voet nrs 58, 332, 333, 334 en 335)

Geb. Oosthem 1669.

Z.v. ds. Gerardus van Velsen en Rixt Sporchemius.

Tr. 1. 1698 Ypke Jans Lamring.

2. 1723 Tyttje Jusum.

3. 1729 Richtsje Sijbes.

Mr. 3 oktober 1698.

Leerlingen: Jacob Boeles de Kok.

Rinnert Harckes Baardt (zoon van Voet nr. 52).

Ipeus Siccama (Voet nr. 60).

1714 Sjouke Poppes Lamring.

1721 Gerrit van Velsen (Voet nr. 62).

1728 Folkert Abrahams van der Burg (Voet nr. 66).

1735 Reinder Reijdsma.

Gildeboek 1698-1747.

L.v. 23 maart 1751 begraven te Sneek.

Tobias van Velsen werd in 1683 als leerling in Sneek ingeschreven.⁶⁰² Op 11 mei 1694 legden de schepen Franciscus Velsen 'leeraer des Goddelijken Woorts inden Gemeente Jesu Christi binnen Harlingen' en Edo Frieswijk 'mede Gedeputeerde Staet van Friesland tot Sneek'⁶⁰³ verantwoording af

Sijke, Maijke en Aaltie. Thans nog in leven: Goris en Aaltie. In de kerk ligt een grafsteen met opschrift: 'den 10 februari 1622 sterf de Hoogh Achtbaren en Gestringen Heer Casa Macet, Vrijheer van Frinco, meede Heere van Salugien, gelegen in Piemont en Mon's Harrot ende leidt hier begraven'.

⁶⁰¹ De informatie over dit meesterteken dank ik aan dhr. Jan Schipper met wie in samenspraak tot deze toeschrijving is besloten.

⁶⁰² GAS, inv.nr. 993.

⁶⁰³ Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris H. Outgers, inv.nr. 3288, d.d. 5 april 1687. Edo Frieswijk, burgemeester van Sneek, leende in 1687 van de Amsterdamse juwelier Dominicus de Coghe ruim 26.000 carolusguldens. Daarmee loste hij de juwelen in van prinses Albertine Agnes bij de Bank van Lening in Amsterdam. Mogelijk was het deze transactie die Henriëtte Catharina van Anhalt-Dessau (1638-1708) deed besluiten twee zilveren bekers aan het stadsbestuur van Sneek te schenken. Zie *Merken*¹, 234; Ter Molen, FGZ, I, 84-85.

over de uitgaven voor de weeskinderen Jetso en Tobias van Velsen. Zij waren de nagelaten minderjarige kinderen van wijlen dominee Gerhardus Velsen, in leven predikant in Oosthem en Rixtie Sporchemius.⁶⁰⁴ Jetso studeerde op dat moment theologie in Franeker. Tobias werd dat jaar door het Hof van Friesland meerderjarig verklaard en ‘goudsmid te Harlingen’ genoemd.

Het burgerboek van Sneek registreerde Tobias van Velsen op 10 juni 1698 ‘komend van Oosthem’.⁶⁰⁵ Hij werd door het Sneker gilde op 8 juni 1698 als meester aangenomen en op 5 september als burger van Bolsward ingeschreven.⁶⁰⁶ Inmiddels was hij met Ypke Jans Lamring getrouwd. Hun eerste kind Jan stierf kort na de geboorte.⁶⁰⁷ Uit het huwelijk werden nog een dochter en twee zonen geboren. In 1701 werd het kapitaal van de edelsmid op 4.000 carolusguldens geschat.⁶⁰⁸ Naast goud en zilver verkocht Van Velsen ook verf en bouwmaterialen.⁶⁰⁹

In 1703 verwierf Van Velsen veertien stemmen en Pieter Horrius zestien stemmen bij de verkiezing van de opvolger van de overleden gemeensman Goris Heerckes Buma.⁶¹⁰ Van Velsen woonde toen aan het Grootzand.⁶¹¹ Na de dood van zijn eerste vrouw, hertrouwde de edelsmid in 1723 met de weduwe van de Leeuwarder Bruno de Vries. Zes jaar later volgde een derde huwelijk met de weduwe van de Bolswarder Marten Silvius.⁶¹²

In 1714 raakte Van Velsen als lid van de vroedschap betrokken in een politiek steekspel.⁶¹³ Dr. Borneus, Pieter Foppes Agema, Sipcke Monsma, Lammert de Gavere en gildebroeder Pieter Horrius (Voet nr. 54) twijfelden aan de bestuurlijke kwaliteiten van de edelsmid, die als afgevaardigde namens Bolsward naar de Landdag zou reizen. Volgens zijn tegenstanders zou Van Velsen in het verleden regelmatig met het gehalte van goud en zilver hebben gesjoemeld en om die reden zou hij ongeschikt zijn om hun stad te representeren. Van Velsen won in 1716 het eerste proces.⁶¹⁴ Zijn tegenstrevers moesten 8 goudgulden per persoon betalen wegens smaad. Zij lieten de zaak in hoger beroep voor het Hof van Friesland voorkomen.⁶¹⁵ Net als eerdere gereformeerde gildebroeders, was Van Velsen actief als collecteur van de belastingen.⁶¹⁶

604 Tresoar, ORA Sneek, inv.nr. 176, f. 278-289v.

605 Tresoar, Burgerboek Sneek.

606 Tresoar, Burgerboek Bolsward.

607 Tresoar, NT 246 Hervormde Gemeente Bolsward, inv.nr. 424 Rekeningboek Martinikerk (1695-1713).

608 GAB, inv.nr. 227 Kohieren van de personele goedschatting (1701).

609 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 192, f. 258. Zie ook *Keppelstok*, nr. 47 (2007), 18. Vriendelijke mededeling van dhr. J. Keuvelaar.

610 GAB, inv.nr. 81 Processen verbaal van stemmingen (1640-1751).

611 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 227, f. 112v.

612 Tresoar, DTB 132.

613 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 26, f. 173v. Zie ook 11.3.1.

614 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 113, f. 255v-256.

615 Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. 10137, definitieve sententie nr. 7, d.d. 26 mei 1716.

616 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 28, f. 142.

In 1723 kocht de edelsmid voor 1.175 carolusguldens en ‘een silveren lepel ter waarde van ses caroli guldens’ een huis op het Groot Sand van de vroedsmen en boelgoedontvanger Horatius Straack.⁶¹⁷ Van Velsen trad ook op als borg voor deze Straack.⁶¹⁸ Jan van Velsen bezorgde zijn ouders rond 1730 kopzorgen, omdat hij regelmatig ‘niet bij sinnen’ was. De edelsmid kreeg het advies zijn zoon goed in de gaten te houden.⁶¹⁹ Knecht Rinnert Baardt verklaarde dat Jan regelmatig zwaarmoedig was en zich dan in het tuinhuisje terugtrok.⁶²⁰ Op 30 januari 1730 ging Jan er echter vandoor.⁶²¹ Een maand later verkocht Van Velsen een gestolen zilveren deksel van een kan.⁶²² De edelsmid bezat in 1739 nog een huis aan de Kerkstraat.⁶²³ Van Velsen droeg in 1741 zijn ‘geoctrooieerde half trekveer cum annexis van Bolsward naar Leeuwarden’ over aan de stad. Daaronder viel ook de nieuwe paardenstal. De stad zou als tegenprestatie zijn schulden overnemen.⁶²⁴ Van Velsen was in 1744 collecteur van de brandewijnen.⁶²⁵ Jan en Gerrit van Velsen waren op 4 januari 1752 de erfgenamen van hun vader. In zijn boedel bevond zich ‘een portrait van ds. Kempenaar 1-0-0’.⁶²⁶

Werk:

brandewijnkom gedat. 1707	jl. N (1707)	P.c.
bekertje	jl. R (1711)	Museum De Waag Deventer.
theebus	jl. A (1716)	Sotheby's Amsterdam, 12 mei 2003, nr. 98.
brandewijnkom gedat. 1716	jl. A (1716)	Sotheby's Amsterdam, 31 okt 1977, nr. 497.
brandewijnkom roomkom	jl. D (1719) jl. I (1724)	P.c. Oudheidkamer Bolsward. <i>Cat. z.T. Den Haag</i> , 160. <i>Wiekslag</i> , 60. Frederiks IV, 303. <i>Cat. 1968</i> , a14.
theepot	jl. I (1724)	RM Twente. <i>Zilver op Sypsteyn</i> , 66-67, nr. 28. FGZ, 203.
theepot	jl. N (1728)	Fries Scheepvaart Museum Z-078.

617 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 229, f. 12v-13.

618 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 270, f. 112v-113. In 1733 raakte Straack in de problemen, omdat hij bij boelgoedveilingen de hoogte van de zuivere opbrengst niet opgaf.

619 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 6, f. 143-144.

620 Een achttiende eeuwse Walter de Rochebrune.

621 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 391-392v.

622 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 393-394.

623 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 230, f. 155-155v.

624 GAB, inv.nr. 30 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1638-1788), f. 193-195. Rond deze akte staan veel klachten over de ‘slappe neeringe en handel’.

625 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 94, f. 235.

626 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 97, f. 91-112. De website van de RKD toont onder IB-nummer 22677 een portret dat mogelijk Jacob de Kempenaar voorstelt. Romein, *Naamlijst*, 1, 269-270 vermeldt De Kempenaar als predikant, die in 1697 vanuit Pingjum naar Haarlem vertrok. Hij was in 1694 als predikant te Bolsward beroepen.

theepot	jl. O (1729)	<i>Cat. 1987</i> , 46. <i>FGZ</i> , 764-765. Oudheidkamer Bolsward/OKS NO 03213. <i>Cat. z.t. Den Haag</i> , 158. <i>Wiekslag</i> , 75. Frederiks IV, 304. <i>Cat. 1968</i> , 215. <i>Cat. 1987</i> , 59.
brandewijnkom	jl. V (1735)	P.c.
brandewijnkom	jl. I (1744)	P.c. <i>Cat. 1927</i> , 402.
brandewijnkom	jl. L (1746)	P.c.
lepel		Popma & Popma Antiquairs.
gedat. 1709		
lepel	z.v.m.	Popma & Popma Antiquairs.
gedat. 1717		
mes	z.v.m.	P.c.
gedat. 1727		
lepel	z.v.m.	P.c.
gedat. 1729		<i>Wiekslag</i> , 76.
lepel	z.v.m.	Fries Museum Z 1956-649/OKS no. 03749. <i>Cat. 1927</i> , 417. <i>Cat. 1968</i> , 566. <i>Cat. 1987</i> , lepel 22. <i>FGZ</i> , 32.
lepel	z.v.m.	Beeling II, 149.
lepel	z.v.m.	P.c.
lepel	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 16 november 1999, nr. 532.
rinkelbel	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 3891. <i>Cat. 1968</i> , 179. <i>Cat. 1987</i> , 68. <i>FGZ</i> , 122.
lepel	z.v.m.	<i>Cat. 1987</i> , lepel 28.

60 EGBARTUS TEEKLENBURG (Voet nrs. 59, 341 en 349)

Geb. 1695.

Tr. 1. 1722 Antje Douwes.

2. 1733 Hittie Raarda.

Mr. 7 juli 1721.

Leerlingen: 1722 Jacob Doedes (Voet nrs. 61 en 256).

1729 Laurens Jacobs Ringnalda (Voet nr. 64).

1739 Jan Adema.

Gildeboek 1721-1751.

L.v. overleden op 29 maart 1754.

Egbartus Teeklenburg werd op 19 mei 1721 burger van Bolward.⁶²⁷ Hij kwam toen over uit Leeuwarden. Op 6 januari 1723 trouwde hij voor het gerecht met Antje Douwes.⁶²⁸ Na haar overlijden hertrouwde de edelsmid in 1733 met Helena of Hittie Klases Raarda uit Sneek. Teeklenburg was katholiek. Bij de doop van zijn kind was zijn broer Gerardus, een koopman uit Amsterdam aanwezig.⁶²⁹

De edelsmid taxeerde het zilver in de boedel van Rins Feikes, de overleden vrouw van trekschipper Gerben Clasen.⁶³⁰ Teeklenburg leende in 1741 geld tegen 4% rente uit aan de timmerman Homme Hommes.⁶³¹ Ook trad hij in dat jaar als curator op over erfgenamen van Claas Ottes Jelbema, ‘in leven mathematicus te Bolsward’.⁶³² De edelsmid leende regelmatig geld uit aan geloofsgenoten. Uit de aanslag van 1743 blijkt dat hij over een ‘open chaise met paart’ beschikte.⁶³³ In dat zelfde jaar kocht Teeklenburg een huis aan het Groot Sand voor 606 goudguldens van koopmanschipper Hidde Alverts.⁶³⁴ Jacobus Eelcoma, de dominee van Tjerkwerd, was zijn buurman. In 1745 getuigde Teeklenburg in een zaak tegen Anske Scheltes Atsma, hospita in De Fortuin, die bij Agnes Muller, uitbaatster van het Groot Klooster, herrie had geschopt.⁶³⁵ De edelsmid werd toen ‘50 jaar’ genoemd.

‘Op 1 december 1747 heeft E: Teeklenburg versogt s’ jaars met 8 stuivers het gildsgerechtigheit te voldoen. Het welk van de gesaementlijke gildmeesters is toegestaan en tot dien einde aangeteekend den 30 januarij 1748’.⁶³⁶ Volgens de Quotisatie van 1749 was Teeklenburg ‘welgesteld’. Hij overleed op 29 maart 1754. In het kohier van de goedschatting werd hij voor een vermogen van 6.000 carolusguldens aangeslagen.⁶³⁷ Zijn weduwe overleefde hem bijna 30 jaar. Uit haar inventaris uit 1782 blijkt dat ze over een ‘profijtelijke staat’ van ruim 3.000 carolusguldens beschikte.⁶³⁸

Werk:

pyxis	jl. F (1721)	R.K. Roodhuis (SKKN 9113-30). FGZ, 360-361.
brandewijnkom	jl. H (1723)	Antiek (1980).

627 Tresoar, Burgerboek Bolward.

628 Tresoar, DTB 132.

629 Tresoar, DTB 153; ORA Bolward, inv.nr. 91, f. 223-255.

630 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 150, f. 111.

631 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 271, f. 111v-112.

632 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 231, f. 22v.

633 GAB, inv.nr. 410. Opgaven van plezierrijtuigen en jachten (1742-1795). De edelsmid betaalde jaarlijks 3 carolusguldens. In totaal werden er 36 personen voor het bezit van paard en wagen aanslagen. Burgemeester Algra bezat een charet met een aparte plaats voor de koetsier, vroedsman Swerms reed een open ‘Pheaton’ met twee paarden en bijzitter Elseloo had een open ‘Hoornse’ wagen.

634 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 231, f. 70-70v.

635 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 95, f. 278v-279v.

636 GAB, inv.nr. 841.

637 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 281, f. 39.

638 Tresoar, ORA Bolward, inv.nr. 153, f. 37-38.

roomkom	jl. I (1724)	P.c.
2 kandelaars	jl. I (1724)	R.K. Sint Franciscuskerk Bolsward.
2 kandelaars	jl. K (1725)	R.K. Sint Franciscuskerk Bolsward. <i>Cat. 1987, 51.</i>
roomkom	jl. L (1726)	Oudheidkamer Bolsward/OKS 03212.
theebus	jl. L (1726)	Sotheby's Amsterdam, 7 mei 2001, nr. 267.
theepot	jl. M (1727)	Christie's Amsterdam, 18 juni 2002, nr. 362.
ciborie	jl. M (1727)	R.K. Franeker. <i>Cat. 1987, 56.</i> <i>FGZ, 352.</i>
ampullenblaadje gedat. 1728	jl. N (1728)	R.K. Roodhuis. <i>Cat. Vijf Eeuwen, 184.</i>
wierookbrander gedat. 1732	jl. Q (1731)	Catherijneconvent Utrecht. <i>Cat. 1927, 108.</i> <i>Cat. Vijf Eeuwen, 180.</i> <i>Cat. z.t. Den Haag, 159.</i> <i>Wiekslag, 67.</i>
brandewijnkom	jl. R (1732)	Frederiks IV, 308. P.c. <i>Cat. 1927, 392.</i>
theepot	jl. V (1735)	Oudheidkamer Bolsward. <i>Cat. 1968, 216.</i> <i>Cat. 1987, 61.</i>
brandewijnkom	jl. B (1737)	P.c. <i>Cat. 1927, 391.</i>
brandewijnkom	jl. C (1738)	Fries Museum. <i>Wiekslag, 68.</i> Frederiks IV, 309. <i>Cat. 1968, 168.</i> <i>Cat. 1987, 62.</i>
6 halve bloemvazen	jl. E (1740)	R.K. Sint Franciscuskerk Bolsward. <i>Cat. 1987, 63.</i>
4 kandelaars	jl. H (1743)	R.K. Irnsum.
brandewijnkom gedat. 1746	jl. L (1746)	Oudheidkamer Bolsward. <i>Wiekslag, 66.</i> Frederiks IV, 307. <i>Cat. 1968, 219.</i>
gedachtenislepel gedat. 1720	z.v.m.	Warkums Erfskip.
lepel gedat. 1721		P.c. <i>FGZ, 952.</i>
gedachtenislepel gedat. 1742	z.v.m.	Fries Museum. <i>Cat. 1968, 578.</i> <i>Cat. 1987, lepel 24.</i>
gedachtenislepel gedat. 1743	z.v.m.	P.c. <i>Cat. 1987, lepel 25.</i>
tabaksdoos gedat. 1721	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 03738. <i>Wiekslag, 71.</i> Frederiks IV, 311.

		<i>Cat.</i> 1968, 187. FGZ, 814-815.
tabaksdoos gedat. 1721	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 03739. <i>Wiekslag</i> , 73. Frederiks IV, 312. <i>Cat.</i> 1968, 188. <i>Cat.</i> 1987, 55.
2 boekbeslagen	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 03899. <i>Cat.</i> 1968, 185. <i>Cat.</i> 1987, 67.
lepel	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward. <i>Wiekslag</i> , 72. <i>Cat.</i> 1987, lepel 30.
roomkom	z.v.m.	P.c. <i>Wiekslag</i> , 70.
theebus	z.m.	Fries Museum. <i>Wiekslag</i> , 74. Frederiks, IV 310. <i>Cat.</i> 1968, 129. <i>Cat.</i> 1987, 48.

61 IPEUS SICCAMA (Voet nrs. 60, 343, 344 en 345)

Ged. 1689.

Z.v. Meinardus Siccama en Lysbeth Harmannus Bobrecht.

Tr. 1731 Elisabeth Hommes Vogelsang.

Leerling 1705 van Pieter Pietersen Horrius (Voet nr. 54).

Mr. 26 juni 1731.

Leerlingen: 1731 Gerrit Heslinga.

1737 Alexander Groensma.

Gildeboek 1705-1740.

L.v. 7 februari 1741.

Ipeus of Ypke Siccama was in 1729 'zilversmid te Heerenveen'.⁶³⁹ Hij trouwde op 16 september 1731 met Elisabeth Hommes Vogelsang.⁶⁴⁰ Twee jaar later leende het echtpaar ruim 700 carolusguldens van medicus Foppe Heslinga. Van Willem Durks, de beurtschipper op Amsterdam, leenden zij 200 carolusguldens.⁶⁴¹ Het echtpaar leende in 1740 van Abelus van Elseloo, mederechter van Wonseradeel en Henrica Denecamp, 999 carolusguldens tegen 4,5 % rente en van schilder en koopman Ype Hetinga 200 carolusguldens.⁶⁴² In december 1740 verkocht de vrouw van Ipeus Siccama haar erfdeel van het huis van haar ouders aan de Grote Dijlacker aan haar zuster. Deze

639 GAB, Archief Weeshuis Bolsward. Vriendelijke mededeling drs. D.M. Bunskoekoek.

640 Tresoar, DTB 132. Siccama wordt dan 'wonend te Heerenveen' genoemd.

641 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 271, f. 29 en 33-33v.

642 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 271, f. 27v en 31-32v.

Hittie Hommes Vogelsang, weduwe van Sijbrandus Abrahami, in leven predikant te Oosterzee, nam ook een kwart van een huis aan de Wipstraat van haar zuster over.⁶⁴³ Financieel ging het Siccama in die tijd niet voor de wind. In 1741 vond het boelgoed van de edelsmid plaats. De zuivere opbrengst bedroeg een magere 350 carolusguldens.⁶⁴⁴

Aan de toeschrijving van het meesterteken Voet nr. 60 aan Ipeus Siccama wordt tegenwoordig geen geloof meer gehecht. Het merk zal aan Karst Ros II (Voet nr. 727) uit Workum toebehoren gezien de inscripties met een 'Workumse connectie' op de bewaard gebleven voorwerpen.⁶⁴⁵

62 JACOB DOEDES (Voet nrs. 61 en 256; Van Ruyven nr. 47)

Geb. 1709.

Z.v. Doede Ritskes en Grijttie Jacobus Wynia.

Leerling 1722 van Egbartus Teekelenburg (Voet nr. 59).

Mr. 9 april 1740.

Mr. 14 januari 1745 te Harlingen.

Gildeboek 1722-1742.

L.v. 1747.

1739: 'Jacobus Doedes mr. silversmit tot Bolswart gesterkt in desen met mijn moeder Grijttie Jacobs wed. van w: Doede Ritskes coopvrouw tot Bolswart, bekenne ter leen ende beede ontvangen te hebben van coopman Gerrijt Heslinga alle mijne, geen uitgesonderde goederen of gereetschappen behorende tot de silversmedinge als kasten, puister of blaasbalk, ambeelden. En voorts alles wat door mij Jacobus tot het hantwerk van de smederij gebruikt wort, [...] bekenne ik, Jacobus Doedes, alle de ontvangene en besittende goederen en gereetschappen op mijn eigenaars Gerrit Hesslingas verzoek of aanspraak direct cost en schadeloos te sullen restitueren, ende wederover geven stelle voor alle goederen enz'.⁶⁴⁶ Van deze koopman Heslinga ontving Jacob Doedes in 1743 ook zijn goud en zilver. Doedes beproefde in 1744 zijn geluk in Harlingen, maar raakte er in conflict met het lokale edelmedengilde.⁶⁴⁷ Hij liet in 1745 nog werk in Bolsward keuren.

Werk:

3 avondmaalsbekers jl. K (1745)

gedat. 1745

(keur Bolsward)

Doopgezinde Gemeente Stavoren.

Cat. 1927, 193.

643 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 230, f. 201V-202.

644 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 198, f. 134-143.

645 Zie website Zilverinfo.

646 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 271, f. 131V-132.

647 GAH, inv.nr. 828; Van Ruijven, 'Harlinger goudsmiden', 175-176. Zie ook 8.2.4.

- 63 GERRIT VAN VELSEN (Voet nrs. 62 en 336)
 Geb. 1711.
 z.v. Tobias Van Velsen (Voet nr. 58) en Ypke Jans Lamring.
 Tr. 1752 Ricka van Elseloo.
 Leerling 1 mei 1721 van zijn vader.
 Mr. 26 januari 1742.
 Leerling: Djurre Jans Westerbaan (Voet nr. 67).
 Gildeboek 1721-1791.
 L.v. overleden 15 december 1801.

Van Velsen trouwde in 1752 op gevorderde leeftijd met Ricka Abels van El-sloo.⁶⁴⁸ Hij was op dat moment lid van de vroedschap. In 1754 loste burge-meester G. Oosterhuis de edelsmid af als voorzitter van het Malefacto- of Fitzgerecht.⁶⁴⁹ Van Velsen woonde aan het Grootzand, maar hij bezat ook onroerend goed aan de Dijlacker en een mouterij aan de Bagijnsteeg.⁶⁵⁰ Jacob Menses en Hiltie Philippus, 'bankhouders', kochten in 1766 voor 1.527 carolusguldens een 'deftige en wel ter neering staande huis waarin de bank van leening is gevestigd gelegen op de Coornmarckt op de hoek van de Lombartssteeg' van Ricka van Elseloo en Gerrit van Velsen, oud-burgmeester, vroedschap en gecommiteerde ten landdage.⁶⁵¹

De edelsmid vertegenwoordigde Bolsward tijdens de Landdagen van 1765 en 1776.⁶⁵² Van Velsen bood in 1785 zijn zilverkassen middels een veiling te koop aan.⁶⁵³ Tot op hoge leeftijd was hij als burgemeester actief. Zo presideerde hij in 1790 een zitting, waarbij burgemeester Dirk Eerdmans en pastoor Lambertus Ignacius Pluym ruzieden over de verhuur van stoelen ten bate van de armen.⁶⁵⁴ Van Velsen stelde zich in 1796 borg voor zijn zoon Abel van Velsen, advocaat van het Hof van Friesland.⁶⁵⁵ Hij overleed in 1801 op 90-jarige leeftijd.

Werk:

collecteschaal	jl. A (1753)	N.H.G. Exmorra. ⁶⁵⁶
gedat. 1753		
avondmaalsbeker	jl. B (1754)	N.H.G. Exmorra.
gedat. 1754		

648 Tresoar, DTB 145.

649 GAB, inv.nr. 30 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1638-1788), f. 234-235.

650 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 232, f. 37; 93v-94; 110-110v; 116-116v; 117-117v.

651 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 232, f. 174-174v.

652 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 232, f. 188v-18; Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 274, f. 40v-41.

653 Leeuwarder Courant, 20 juni 1785.

654 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 105, f. 1-42v.

655 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 275, f. 86v-91.

656 Geschonken door Acke Sybrens op Bruindeer, een terp bij Allingawier. Vriendelijke mededeling van dhr. Douwe Meinderts Bonnema.

doopbekken gedat. 1754	jl. B (1754)	N.H.G. Exmorra.
doopbekken gedat. 1757	jl. E (1757)	N.H.G. Schraard. <i>Cat. 1927, 248.</i> Frederiks IV, 306. <i>Cat. 1987, 72.</i>
avondmaalsschotel	jl. F (1758)	N.H.G. Wons. <i>FGZ, 324.</i>
doopbekken	jl. N (1765)	N.H.G. Parrega (SKKN 9091-BR 4).
avondmaalsschotel	jl. N (1765)	N.H.G. Parrega (SKKN 9091-BR 20). <i>FGZ, 325.</i>
lepel gedat. 1740	z.v.m.	Fries Scheepvaart Museum/OKS 03911-a/b. <i>Cat. 1877, 126.</i>
lepel gedat. 1759	z.v.m.	Museum De Waag Deventer.
gedachtenislepel gedat. 1769	z.v.m.	P.c.
lepel	z.v.m.	Baerveldt, 12 november 1990.
tasbeugel gedat. 1741	z.v.m.	Wttewaall, 50.
mes en lepel	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, 25 mei 1998, nr. 463.
lepel	z.v.m.	<i>Cat. 1987, lepel 32.</i>
tasbeugel	z.v.m.	<i>Cat. Boymans-Van Beuningen, 7.</i>
gouden deksel op kan	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, 12 december 2001, nr. 159.
mosterdpot	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 14 oktober 2003, nr. 359.

- 64 HARMANUS LIEUWES FOKKENS (Voet nrs. 63 en 351)
Geb. 1710.
Z.v. Lieuwe Regnerus Fokkens en Sytske Bobrecht.
Leerling 4 augustus 1722 van Gerrit Willem Pierkens (Voet nr. 55).
Mr. 1 april 1742.
Gildeboek 1722-1775.
L.v. overleden 8 oktober 1785.

Volgens het Quotisatiekohier van 1749 woonde de edelsmid aan de Dijl-acker en 'wint de kost'. Zijn woning huurde hij van koperslager Lantinga.⁶⁵⁷ In 1775 kocht Fokkens voor 1.100 carolusguldens 'een huis, bestaande uit voorhuis, twee benedenkamers, en twee bovenkamers, nog achter het selve een schuur, bak en gemak, gelegen aan de Rijkstraat' van burgemeester Freerk Tichelaar.⁶⁵⁸ Dit huis verkocht hij in 1778 aan Bernardus Eerdmans

657 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 97, f. 208v.

658 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 233, f. 93-93v.

(Voet nr. 69) voor 1.400 carolusguldens.⁶⁵⁹

Getuige een grafsteen in de Martinikerk overleed Fokkens op 8 oktober 1785.

Werk:

brandewijnkom	jl. L (1763)	P.c.
brandewijnkom	jl. F (1783)	Christie's Amsterdam, 18 juni 2002, nr. 367. ⁶⁶⁰
breilepel	z.v.m.	Christie's Amsterdam, 26 september 2001, nr. 415. ⁶⁶¹
tabaksdoos	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward. Beeling I, 155. Cat. 1987, 71.
gedachtenislepel	z.v.m.	Museum De Waag Deventer.
gedat. 1759		
lepel	z.v.m.	P.c.
gedat. 1772		

65 LAURENS JACOBS RINGNALDA (Voet nrs. 64 en 350)

Geb. 1717.

Z.v. Jacob Tjepkes Ringnalda en Minke Silvius.

Tr. 1. n.n.

2. 1764 Sibeltje Sjoerds.

Leerling 1729 van Egbartus Teeklenburg (Voet nr. 59).

Mr. 30 september 1744.

Leerlingen: 1748 Filippus Jacobus.

1751 Wopke Clases Knoop.

Gildeboek 1729-1775.

L.v. overleden 2 mei 1786.⁶⁶²

Volgens het Quotisatiekohier van 1749 woonde Lourens Jacobs aan de Dijlacker en 'wint de kost'. Het gezin telde twee volwassenen en een kind. Ringnalda (her)trouwde in 1764. Ringnalda kocht in 1751 voor 599 carolusguldens het huis dat hij van zijn vader Jacob Tjepkes, een kleermaker uit Sneek, huurde.⁶⁶³ Hij taxeerde in 1752 gouden en zilveren knopen van een gezelschap waaronder ene Antje Lieuwes was die 'in de wandeling Antje ongewassen' werd genoemd.⁶⁶⁴

De edelsmid kocht in 1761 voor 150 goudguldens een huis aan de Kleine Dijlacker van de konvooimeester van Makkum, Wijbrandus van Slotter-

659 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 233, f. 156-156v.

660 Het betreft hier een toeschrijving.

661 Zie noot 660.

662 De Walle, *Friezen*, 74.

663 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 231, f. 179v-180.

664 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 125, f. 615-615v.

dijk.⁶⁶⁵ Ringnalda verkocht dit pand in 1780 aan timmerman Hendrik Scheltes Runia voor 525 carolusguldens.⁶⁶⁶ Hij deed zaken met edelsmid Jan Rienstra (Voet nr. 667) uit Sneek.⁶⁶⁷

Door zijn overlijden op 2 mei 1786 kwam de vroedschapsplaats van 'burgemeester Ringnalda' vacant.⁶⁶⁸ Uit de sterfhuisinventaris blijkt dat Ringnalda eigenaar was van diverse percelen land in Wonseradeel. Hij bezat een aantal huizen en dreef een winkel in lakens. De totale 'profijtelijke staat' bedroeg 33.673 carolusguldens.⁶⁶⁹

Werk:		
brandewijnkom	jl. N (1748)	P.c. <i>Cat. 1987, 63.</i>
brandewijnkom	jl. P (1750)	Fries Museum. <i>Cat. 1968, 196.</i>
brandewijnkom	jl. C (1755)	P.c. <i>Wiekslag, 62.</i>
gedachtenislepel gedat. 1746	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 04031. <i>Cat. 1968, 581.</i> <i>Cat. 1987, lepel 26.</i>
geboortelepel gedat. 1749	z.v.m.	P.c. <i>Cat. 1987, lepel 27.</i>
gedachtenislepel gedat. 1753	z.v.m.	Museum De Waag. (Collectie Mesdag)

66 EVERT WIARDA (Voet nr. 65 en 261; Van Ruyven nr. 52)

Geb. 25 augustus 1715.

Z.v. Thomas Montes Wiarda en Itske Corff.

Tr. 1. 1747 Broer van der Meulen.

2. 1750 Elisabeth de Haas.

Mr. Bolsward 12 april 1747.

Mr. Harlingen 1767.

Gildeboek 1747.

L.v. overleden 13 maart 1776.

Werk:

3 avondmaalsbekers gedat. 1745	jl. K (1745)	Doopsgezinde Gemeente Stavoren <i>Cat. 1927, 194.</i> (keur Bolsward)
-----------------------------------	--------------	---

665 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 232, f. 131-132v.

666 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 232, f. 209-210.

667 Tresoar, abk-93-51.

668 GAB, inv.nr. 33 Resolutieboeken van het stadsbestuur (1784-1788), dl. VI, f. 218.

669 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 153, f. 121ev.

- 67 FOLKERT VAN DER BURG (Voet nr. 66)
 Geb. 19 juli 1713.
 Z.v. Abraham Jans van der Burg en Trintje Folkerts van Loenen.
 Tr. 1751 Tjetske Martens Tegge.
 Leerling 1730 van Tobias van Velsen (Voet nr. 58).
 Mr. 20 april 1754.
 Leerling: 1767 Adam Landeus.
 Gildeboek 1751-1757.
 L.v. overleden vóór 18 juli 1761.

De moeder van Folkert van der Burg hertrouwde in 1720 met Gerben Jans Monsma, klerk en gerechtsbode.⁶⁷⁰ Van der Burg was als leerling in 1730 getuige van het aanbieden van gestolen goed.⁶⁷¹ In 1758 leende hij 500 carolusguldens van Rixt Wopkes uit Wolsum.⁶⁷² Op 18 juli 1761 bood de weduwe van Folkert van de Burg haar winkel te koop aan.⁶⁷³

- 68 DJURRE JANS WESTERBAAN (Voet nr. 67)
 Geb. 1741.
 Z.v. Geurt Westerbaan en Marijke Piers Rosema.
 Tr. 1767 Wijtske Sijtses van Hettinga.
 Leerling 1754 van Gerrit van Velsen (Voet nr. 62).
 Mr. 10 december 1766.
 Leerlingen: 1774 Lykele Klases Tjessema.
 1784 Sytse Djurres Westerbaan (Voet nr. 71).
 Gildeboek 1754-1791.
 L.v. 30 mei 1795.

Westerbaan kocht in 1774 een huis aan de Dijkstraat voor 1.150 carolusguldens van Aede Jelles te Cornwerd.⁶⁷⁴ Hij deed zaken met Jan Rienstra (Voet nr. 667) uit Sneek.⁶⁷⁵ Westerbaan legde in 1789 een getuigenis af naar aanleiding van een diefstal.⁶⁷⁶

Werk:		
doopbekken	jl. U (1772)	N.H.G. Pingjum.
lepel	z.v.m.	Beeling II, 239.
gedat. 1756		

⁶⁷⁰ Tresoar, DTB 143.

⁶⁷¹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 1, f. 393-394.

⁶⁷² Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 272, f. 257.

⁶⁷³ Leeuwarder Courant, 18 juli 1761.

⁶⁷⁴ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 233, f. 83v-84.

⁶⁷⁵ Tresoar, abk-93-51

⁶⁷⁶ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 4, f. 242-259.

geboortelepел	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, sale 265 (1976), nr. 2917.
gedat. 1767		
geboortelepел	z.v.m.	P.c.
gedat. 1771		
roskam	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward.
gedat. 1791		<i>Cat. 1987</i> , 74.
tasbeugel	z.v.m.	Warkums Erfskip.
theebus	z.v.m.	Beeling II, 243.
brandewijnkom	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward.
gedat. 1794		<i>Cat. 1987</i> , 76.

- 69 ATE DIRKS JORRITSMA (Voet nrs. 68, 358 en 359)
 Geb. Franeker 1741.
 Z.v. Dirck Ates Jorritsma (Voet nr. 199) en Anna Symons van der Terp.
 Tr. 1. 1773 Hiltje Sybrens Monsma.
 2. 1777 Trijntje Rients.
 Burger 6 december 1773 komend van Franeker.
 Mr. 13 december 1773.
 Leerlingen: 1774 Pieter Joostes.
 1780 Frans Goslings Braaksma (Voet nr. 531).
 1783 Jan Romkes Haarsma.
 1789 Jan Hanses.
 Gildeboek 1773-1798.
 Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward 1807.
 Ingeschreven in het Franse Stamboek 15 juli 1812.
 L.v. overleden 13 januari 1813.

Jorritsma en Hiltje Sybrens Monsma trouwden in 1773 in de rooms-katholieke parochie Heilige Martinus.⁶⁷⁷ Ook het tweede huwelijk van de edel-smid werd daar voltrokken. Jorritsma kocht in 1784 een schuur en erf in de Katersteeg.⁶⁷⁸ In 1785 leende hij geld uit aan blikslager Siebe Reins.⁶⁷⁹ Jorritsma trad in 1789 als getuige op na een diefstal waarbij gouden en zilveren voorwerpen uit de rooms-katholieke parochie waren gestolen.⁶⁸⁰

Werk:

geboortelepел	jl. b (1796)	P.c.
gedat. 1799		<i>Cat. 1987</i> , lepel 34.
gedachtenislepел	z.v.m.	P.c.
gedat. 1788		

⁶⁷⁷ Tresoar, DTB 152.

⁶⁷⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 233, f. 323v-324.

⁶⁷⁹ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 275, f. 19-20.

⁶⁸⁰ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 4, f. 242-259.

geboortelepel	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, sale 265 (1976), nr. 2879.
lepel gedat. 1803/1834		<i>Cat. 1987</i> , lepel 37.
lepel gedat. 1809	z.v.m.	P.c.
plaqueette	z.v.m.	r.k. Sint Franciscuskerk Bolsward. <i>Cat. 1927</i> , 111. <i>Cat. Vijf eeuwen</i> , 143. Wiekslag, 80a. <i>Cat. 1987</i> , 77.
2 halve altaarvazen	z.v.m.	r.k. Workum. <i>Cat. 1927</i> , 116. <i>Cat. Vijf eeuwen</i> , 145. Frederik IV, 314.
2 halve altaarvazen	z.v.m.	r.k. Makkum. <i>Cat. 1927</i> , 117. <i>Cat. Vijf eeuwen</i> , 146. FGZ, 379.
2 kandelaars	z.v.m.	r.k. Woudsend.
gedachtenislepel	z.v.m.	Fries Museum/OKS no. 04015. <i>Cat. 1987</i> , lepel 36.
theepot	z.v.m.	P.c. Frederiks IV, 315.
trouwkistje	z.v.m.	P.c.

- BE** 70 BERNARDUS EERDMANS (Voet nrs. 69, C 30/353)
 Geb. 20 februari 1756.
 Z.v. Hendrik Hendriks Eerdmans.
 Tr. 1778 Dieuwke Jacoba Alberda.
 Mr. 17 augustus 1775.
 Leerlingen: 1778 Foppes Anes van der Wal.
 1779 Foppe Andries Soutman (Voet nr. 72).
 1782 Dirk Wopkes Brouwer (Voet nr. 733).
 1787 Ite Uilberg.
 1789 Hendrik Eerdmans (Voet nr. 75).
 1792 Johannes Jelles.
 Gildeboek 1775-1798.
 Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward 1807.
 Ingeschreven Franse Stamboek 15 juli 1812.
 Meestertekens 1, 1813-1963 nrs. 1254, 1255, 1259.
 L.v. overleden 1838.

Op 16 september 1778 kocht Bernardus Eerdmans een huis aan de Rijkstraat van Hermannus Lieuwes Fokkens 'mr. silversmid' voor 1.400 caro-

lusguldens.⁶⁸¹ Eerdmans was in 1783 luitenant van 't Merksterkwartier en in 1786 burger hopman.⁶⁸² De edelsmid kreeg het in 1788 met zijn buurman bakker Sieben Hagius aan de stok over een nieuw te bouwen muur.⁶⁸³ Naast zijn werkzaamheden als edelsmid was Eerdmans in 1792 als ontvanger van de boelgoederen actief.⁶⁸⁴

Werk:

kan met deksel (keur Leeuwarden)	jl. Q (1793)	N.H.G. Burgwerd ⁶⁸⁵ <i>Cat. 1927, 266.</i> FGZ, 272.
2 avondmaalskannen	jl. a (1809)	N.H.G. Bolsward. <i>Cat. 1987, 79.</i>
12 lepels en 12 vorken	jl. a (1809)	P.c.
beslag zweep	jl. d (1810-1812)	Fries Museum. <i>Cat. 1968, 311.</i>
lepel gedat. 1790	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward. <i>Cat. 1987, 33.</i>
manenkam gedat. 1794	z.v.m.	Oudheidkamer Bolsward. <i>Wiekslag, 82.</i> <i>Cat. 1987, 75.</i> FGZ, 483.

- 71 **TAEDE VAN MANEN** (Voet nrs. 70 en 360)
Geb. Sneek 1764.
Z.v. Hendrik van Manen (Voet nr. 663) en Imke Doedes.
Tr. Minke Ringnalda, dochter van Laurens Jacobs Ringnalda (Voet nr. 64).
Burger 7 maart 1787.
Mr. 7 maart 1787.
Gildeboek 1787-1798.
Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward 1807.
Ingeschreven in het Franse Stamboek 15 juli 1812.
Meestertekens I, 1813-1963 nr. 10994.
L.v. overleden 1818.

Werk:

gedachtenislepel	z.v.m.	Fries Museum inv.nr. 1970-15. <i>Cat. 1987, lepel 31.</i> FGZ, 969.
lepel		P.c.

681 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 233, f. 156-156v.

682 GAB, inv.nr. 33. Resolutieboeken van het stadsbestuur 1782-1788, dl. VI, f. 3 en f. 215.

683 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 105, f. 157-272.

684 Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 119, f. 199v.

685 Afgebeeld in Duursma, *Avondmaalsilver*, 18.

72 SYTSE DJURRES WESTERBAAN (Voet nrs. 71 en 354)

Geb. 1773.

Z.v. Djurre Jans Westerbaan (Voet nr. 67) en Wytse van Hettinga.

Tr. 1803 Tietske Jans Flenstra, weduwe van Pier Eyts Fennema.

Leerling van zijn vader 12 mei 1784.

Mr. reeds 1803.

Gildeboek 1784.

Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward 1807.

Ingeschreven in het Franse Stamboek 15 juli 1812.

Meestertekens 1, 1813-1963 nrs. 10035, 10036.

L.v. Opgehouden waarschijnlijk 1827.

Werk:

beker	jl. i (1803)	Het Singraven, Denekamp.
2 avondmaals- schotels	jl. a (1807-1809)	N.H.G. Bolsward. <i>Cat. 1987</i> , 81.
gedat. 1808		
avondmaals- schotel	jl. d (1812-1813)	N.H.G. Arum.
gedat. 1813		
geboortelepel	z.v.m.	P.c.
gedat. 1776		
geboortelepel	z.v.m.	Fries Museum. <i>Wiekslag</i> , 83. <i>Cat. 1987</i> , lepel 35.
gedat. 1797		
tasbeugel met haak	z.v.m.	Fries Museum. <i>Cat. 1987</i> , 78.
gedat. 1806		
tasbeugel met haak	z.v.m.	<i>Cat. 1927</i> , 527. <i>Wiekslag</i> , 84. <i>Cat. 1968</i> , 495.
gedat. 1809		
theelepел	z.v.m.	Wttewaал, 155.

73 FOPPE ANDRIES SOUTMAN (Voet nrs. 72 en 355)

Geb. 1764.

Z.v. Andries Foppes en Antje Theunis.

Tr. 1798 Aaltje Feenstra.

Leerling 1779 van Bernardus Eerdmans (Voet nr. 69).

Mr. 5 augustus 1789.

Gildeboek 1779-1798.

Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward, 1807.

L.v. 1811 (Keurkamer Bolsward).

Soutman werd in 1800 tijdens een rechtszaak omschreven als ‘gouddraadwerker’.⁶⁸⁶

Werk:

2 avondmaalsbekers	jl. a (1807-1809)	N.H.G. Bolsward.
gedat. 1808		<i>Cat.</i> 1987, 80.
kinderratel	z.v.m.	Sotheby's Amsterdam, 12 december 2001, nr. 185.

74 JAN WIEGERS SWERMS (Voet nr. 73)

Geb. 1766.

Z.v. Wieger S. Swerms en Sjoukjen Jans Lantinga.

Tr. 1791 Fokje Dijkstra.

Mr. 13 december 1791.

Gildeboek 1791.

L.v. Komt niet voor in de Keurkamer Bolsward 1807.

75 LYKELE KLASSES TJESSEMA

Geb. 1773.

Z.v. Klaas Dirks Tjessema en Pietertje Lykeles Hoornstra.

Tr. 1. 1790 Reinske Haarsma.

2. 1793 Pietje Andries.

Mr. reeds 1794.

L.v. overleden 9 juli 1832.

Lykele Klases Tjessema was een kleinzoon van Lykele Stevens Hoornstra (Voet nr. 317). Zijn vader Klaas Dirks Tjessema was chirurgijn in Grouw toen hij in 1760 met Pietertje Lykles Hoornstra in het huwelijk trad.⁶⁸⁷ In 1781 was Pietertje weduwe.⁶⁸⁸ Tjessema overleed op 60-jarige leeftijd in 1832 als weduwnaar.

76 COENRAAD JACOBS KEILMAN (Voet nrs. 74 en 356)

Geb. 1778.

Z.v. Jacob Keilman en Akke Beerns.

Tr. 1805 Antje Aukes.

Mr. Ingeschreven in de Keurkamer Bolsward, 1807.

Komt niet voor in het Franse Stamboek 1812.

⁶⁸⁶ Tresoar, Archief Hof van Friesland, inv.nr. SS 392.

⁶⁸⁷ Tresoar, DTB 425.

⁶⁸⁸ Tresoar, ORA Bolsward, inv.nr. 274, f. 205v-206v.

Meestertekens I, 1813-1963, nr. 7104.
L.v. overleden 12 mei 1861.

77 HENDRIK EERDMANS (Voet nrs. 75 en 357)

Geb. 1779.

Z.v. Bernardus Eerdmans (Voet nr. 69) en Dieuwke Jacobs Alberda.

Leerling 1792 van zijn vader.

Mr. Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward, 1807.

Komt niet voor in het Franse Stamboek 1812.

Meestertekens I, 1813-1963 nrs. 4394-4396.

L.v. overleden 21 mei 1859.

78 ALBERT EERDMANS (Voet nrs. 76 en 361)

Geb. 1783.

Z.v. Bernardus Eerdmans (Voet nr. 69) en Dieuwke Jacobs Alberda.

Tr. 1811 Wapke Martens Steensma.

Mr. Ingeschreven in de Keurkamer van Bolsward, 1807.

Ingeschreven in het Franse Stamboek, 15 juli 1812.

Meestertekens I, 1813-1963 nr. 214.

L.v. 1830.

Werk:

gouden boekbeslag z.v.m.

Fries Museum.

Cat. 1987, 73.

PIETER ARENTS HETTEMA

Z.v. Arent Jansz. en 1. n.n.

2. Iebel Poppes.

Tr. Geertje Bastiaensz.

Mr. 1604 te Amsterdam.

L.v. overleden vóór 3 augustus 1625: zijn weduwe hertrouwt.

Deze edelsmid komt niet voor op Insculpatieplaat III en ook niet op gildeplaatje van Bolsward. 'Pieter Arents van Bolsward, goudsmid, tegenwoordig in Amsterdam', gaf op 12 april 1604 procuratie aan zijn oom Jan Pietersz en zijn broer, de brouwer Cornelis Arentsz, wonende te Bolsward, om hem te vertegenwoordigen bij de verdeling van de goederen van zijn vader Arent Jansz.⁶⁸⁹ In zijn ondertrouwakte uit 1612 werd Pieter Arents 'zilversmid van Bolsward' genoemd. Hij woonde op dat moment in Rusland in Amsterdam.⁶⁹⁰ Zijn achttien-jarige bruid woonde aan de Nieuwe Zijds Voorburgwal. In 1614 werd hun zoon Abraham geboren.⁶⁹¹ In 1618 volgde Isaac.⁶⁹² In 1633 kwam nog een Bastiaen ter wereld.⁶⁹³

Op 17 oktober 1655 werd in Amsterdam het testament van de gebroeders Arent Pieters Hetteema, juwelier en goudsmid en Bastiaen Pieters Hetteema opgesteld. Hun moeder Geertje Bastiaens was de weduwe van Pieter Arents Hetteema.⁶⁹⁴ Arent Pieters Hetteema, 'zilversmid alhier, ziek te bed liggend', herriep op 12 maart 1662 het testament dat hij met zijn broer Sebastiaan Pietersz had laten opmaken. Zijn moeder Geertgen Bastiaens was erfgenaam.⁶⁹⁵

Werk:

puntschotel	jl. B (1633)	Museum Boymans-Van Beuningen (MBZ 205). Frederiks, II, nr. 199. <i>Cat. Oude kunst- en antiekbeurs Delft</i> (1961), stand 16. <i>Cat. Bergen op Zoom</i> (1982), nr. 19. <i>Cat. Zilver Museum Boymans</i> , 90-91.
-------------	--------------	---

689 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Jacob Gijsberts, inv.nr. 34, f. 645v.; Stadsarchief Amsterdam, Archief S. Hart, archief 30254, inv.nr. 253.

690 Stadsarchief Amsterdam, DTB 416, f. 83.

691 Stadsarchief Amsterdam, DTB 5, f. 122.

692 Stadsarchief Amsterdam, DTB 5, f. 255.

693 Stadsarchief Amsterdam, DTB 41, f. 230.

694 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris J. Molengraeff, inv.nr. 2440, f. 154.

695 Stadsarchief Amsterdam, Archief 5075, notaris Adriaen Lock, inv.nr. 2167, f. 11-13.